

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARLIK BİLİM DALI

**ENDÜSTRİYEL YAPILARIN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLME
TASARIM KRİTERLERİ VE İSTANBUL ÖRNEĞİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan: **Benay BÜYÜKARSLAN**

İstanbul, 2013

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARLIK BİLİM DALI

**ENDÜSTRİYEL YAPILARIN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLME
TASARIM KRİTERLERİ VE İSTANBUL ÖRNEĞİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:
Benay BÜYÜKARSLAN
Öğrenci No:
110807009

Danışman:
Yrd.Doç. Dr. Dilay GÜNEY

İstanbul, 2013

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "Endüstriyel Yapıların Yeniden İşlevlendirilme Tasarım Kriterleri Ve İstanbul Örneği" başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 29/07/2013

Aday: Benay Büyükarslan

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

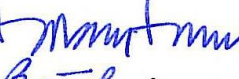
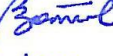

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAVI SONUÇ TUTANAĞI

Beykent Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Aşağıda tez adı belirtilen yüksek lisans öğrencisi: 1108090091 no'lu Beykent Üniversitesi tarihinde yapılan tez savunma sınavı¹ sonucunda 120 dakika süreyle sunduğu ve savunduğu tezi hakkında² oybirliğiyle KABUL kararı verilmiştir.

Bilgilerinize saygılarımızla arz ederiz.

Anabilim Dalı : Mimarlık
Programı : Mimarlık
Tez Başlığı³ : Endüstriyel Yapıların Yeniden İsterlendirilme Tasarım Kriterleri ve İstanbul Örneği.

<u>Tez Sınav Jürisi</u>	<u>Öğretim Üyesi</u>	<u>İmza</u>
Danışman	: Yrd. Doç. Dr. E. DILAY GÜNEY	
Üye	: Yrd. Doç. Dr. BİLGE GÖNÜL	
Üye	: Yrd. Doç. Dr. FITNAT LİMİKİT KOŞ	

¹ Jüri üyeleri söz konusu tezin kendilerine teslim edildiği tarihten itibaren en geç bir ay içinde toplanarak öğrenciyi tez savunma sınavına alır. Belirlenen günde yapılamayan jüri toplantısı, katılanların hazırladığı bir tutanakla enstitü yönetimine bildirilir. Bu durumda jüri en geç onbeş gün içinde toplanarak aday tez savunma sınavına alır. Tez savunma sınav süresi en az 45 dakikadır. Yüksek lisans tez savunma sınavı, tez çalışmasının sunulması ve bunu izleyen soru-yanıt bölümlerinden oluşur ve dinleyiciye açıktır. (Beykent Lisansüstü eğitim ve Öğretim Yönetmeliği-Madde30-3)

² Tez sınavının tamamlanmasından sonra jüri, tez hakkında "kabul", "düzeltme" veya "red" kararı verir. Jüri başkanı, jüri üyelerince imzalanmış sınav tutanağını, tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili enstitü yönetimine teslim eder. Tezi başansız bulunan öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç üç ay içinde gerekli düzeltmeleri yaparak ve yönetmelikte belirtilen usullere uygun olarak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sınavında da tezi kabul edilmeyen öğrencinin enstitü ile ilişkisi kesilir. (Beykent Lisansüstü eğitim ve Öğretim Yönetmeliği-Madde30-4)

³ İleride doğabilecek aksaklıkların engellenmesi için tezin başlığının yazılması gerekmektedir.

TEŞEKKÜR

Öncelikle yüksek lisans eğitimim boyunca çalışmamın tüm aşamalarında etkin bilgi ve tecrübesinin yanı sıra fikirleri, desteği, hoşgörüsü ve anlayışıyla beni her zaman cesaretlendiren, motive eden ve yanımda olan çok değerli danışman hocam Yrd.Doç. Dr. E. Dilay Güney'e ne kadar teşekkür etsem azdır. Kendisinin desteği ve yardımları olmadan bu çalışma başarıya ulaşamazdı. Ayrıca tez çalışmamla ilgili verdikleri kritikler, yorumlar ve değerli fikirleri için sayın jüri üyeleri Yrd.Doç. Dr. Fitnat Çimşit Koş ve Yrd.Doç. Dr. Bilge Yıldırım Gönül'e teşekkürü bir borç bilirim.

Yalnızca çalışmam süresince değil, doğduğum günden bu yana, her zaman arkamda olduklarını bilmememi sağlayarak verdikleri güven, sevgi ve şefkatle tüm tez hazırlama süresince yoğun çalışma tempoma rağmen gösterdikleri özen ve özveriden dolayı hep yanımda olan biricik annem Fatma Büyükarşlan, babam Niyazi Büyükarşlan ve ablam Şenay Büyükarşlan'a teşekkürlerimi sunarım. İyi ki varlar...

Son olarak başım her sıkıştığında tekrarladığım tüm şikayetleri sabırla dinleyen, her anlamdaki tüm desteği, sevgisi ve mizah anlayışıyla beni bir an yalnız bırakmayan Ercan Özkan'a çok teşekkür ederim.

Temmuz,2013

Mimar
Benay Büyükarşlan

" Anıtların Korunması her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir"

(Venedik Tüzüğü Madde 5)

"Bir anıt, tanıklık ettiği tarihin, içinde bulunduğu ortamın ayrılmaz bir parçasıdır"

(Venedik Tüzüğü Madde 7)

ENDÜSTRİYEL YAPILARIN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLME TASARIM KRİTERLERİ VE İSTANBUL ÖRNEĞİ

Tezi Hazırlayan: **Benay BÜYÜKARSLAN**

Özet

Yapılar insanların kullanımları için yapılmışlardır. Kullanılmayan yapılar var oluş nedenini yitirmişlerdir. Bu nedenle kullanılmayarak terk edilen yapılar zaman içerisinde harap olma tehlikesi altındadırlar.

Teknolojik, sosyal ve kültürel bir takım gelişmelerin getirdiği değişimlerin sonucunda güncelleştirme yapılmadığı takdirde, bu değişimlere ayak uyduramayan standart altı kalan yapılar yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Toplumsal bellekte yer etmiş, kültürel kimliğin, mirasın oluşmasında ve sürekliliğinde, kültürel-tarihi değer taşıyan yapılar yaşanan değişimler sonucunda bu yeni kültürel kimliğe adapte olabilmek için dönüşüm geçirmek zorunda kalmaktadırlar. Bu dönüşümde ise kültürel değerlerin korunarak yeniden hayata kazandırılmasında, yeniden işlevlendirme sürecine toplumsal değeri dolayısı ile gereken önem verilmelidir.

Bir dönemin yaşantısının ve üretim sürecinin fiziksel mekana yansımaları olan endüstriyel yapılar, taşıdıkları teknik bilgi, yapıldıkları döneme ait sosyal, kültürel ve mimari özellikleri dolayısıyla endüstriyel miras olarak adlandırılmaktadırlar. Endüstriyel miras ait yapılar, işlev yitirme süreçlerinin ardından hızla yok olmaya başlamış ve sahip oldukları değerleri kaybetme riski altında kalmışlardır. Bu bağlamda, endüstriyel yapı ve alanlarının yeniden değerlendirilmesi ihtiyacı ve aciliyeti açıktır.

Ülkemizde Osmanlı Döneminde yapılmış endüstriyel miras kapsamında bulunan 256 adet endüstri yapısından sadece 43 adeti günümüze ulaşabilmiştir. Bunların büyük bir çoğunluğunun İstanbul'da bulunması bağlamında inceleme alanı olarak İstanbul seçilmiştir.

Endüstriyel miras yapıların yeniden işlevlendirilmesi sürecinin araştırma konusu olarak seçilmesinde önemli noktalardan biri dönüşüm kriterlerinin tespit edilmesi gerekliliği olmuştur. Bu doğrultuda yeniden işlevlendirilen endüstriyel miraslarımız için bazı

değerlendirme kriterleri belirlenmiştir. Tez kapsamında İstanbul'da yeniden işlevlendirilmiş korunmaya değer endüstri yapıları örneği olarak Tuz Ambarı ve Bakırköy İspirtohane ve Kültür Merkezi seçilmiş ve belirlenen tasarım kriterleri bağlamında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yeniden İşlevlendirme, Endüstriyel Miras, Tasarım Kriterleri, İstanbul'daki Endüstriyel Miras

THE DESIGN CRITERIA OF REUSED INDUSTRIAL BUILDINGS BY MEANS OF EXAMPLES FROM ISTANBUL

Presented By: **Benay BÜYÜKARSLAN**

Abstract

Buildings have been made for humans needs. Buildings which are not used anymore have been lost their existence. This is why abandoned buildings are in danger of dilapidation.

If we didn't update buildings, as a result of technological, social and cultural developments, buildings which are sub-standart are in danger of extinction. Buildings which have cultural memory that are cultural identity and continuity of the heritage, have to have some changes to adopt the new identity. During these changes, by protecting the cultural values of this transformation, importance should be given according to social value of the re-functioning process.

Industrial buildings which are the reflection of peoples life style and the processing of production, are named of industrial herritage. Industrial herritage are important because of having technical information, social, cultural and architctural characterictics. After losing of functioning, buildings have been started to vanish and they are effected by loosing their values. This is obvious that, in this situation, industrial buildings and industrial spaces are need to be re-considerated.

In our country there are only 43 out of 256 industrial herritage buildings left from Ottoman Empire era. Because of the vast majority of the buildings are in İstanbul, the anlysis city has been chosen as İstanbul.

one of the main point for choosing research topic as re-useing process of industrial heritage buildings is needing of detectioning the transformation criterias. In this aim, some of the evaluation criterias are identified for re-using industrial herritage building. In this research Kasımpaşa Tuz Ambarı and Bakırköy İspirtohane ve Kültür Merkezi which are located in İstanbul, has been handled from the samples within the scope of the industrial herritage, and the detailed information has been given about the design criterias after reusing of the building.

Key Words: Re-Use, Re-Functioning, Industrial Herritage, Design Criteria, Industrial Heritage in Istanbul

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
RESİLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1
1. AMAÇ- YÖNTEM	3
2. YENİDEN İŞLEVLENDİRME VE NEDENLERİ	4
2.1. İşlevsel Değişim.	5
2.2. Bağlamsal Değişim.....	6
2.3. Ekonomik Değişim	9
3. YENİDEN İŞLEVLENDİRMEDE DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ	11
3.1. Mimari Dönüşüm Değerlendirme Kriterleri.....	13
3.1.1. Mekansal Dönüşüm Değerlendirme Kriterleri	13
3.1.2. İşlevsel Dönüşüm Değerlendirme Kriterleri.....	14
3.1.3. Strüktürel Değerlendirme Kriterleri	20
3.2. Bağlamsal Dönüşüm Değerlendirme Kriterleri.....	21
3.2.1. "Yer-Yapı" İlişkisinin Dönüşüm Kriterleri	21
3.2.2. Sosyo-Kültürel Bağlam Kriterleri.....	22
3.3. Ekonomik Değerlendirme Kriterleri	25
3.3.1. Ekonomi ve Kaynakların İyi Kullanılması	25
3.3.2. Enerji ve Emek Geri Kazanımı	26
3.3.3. Tarihi Yapıların Kendilerini Finanse Edebilmesi.....	27

4. İŞLEV DEĞİŞİMİNE UYGUN ENDÜSTRİYEL MİRAS YAPILARININ DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ	31
4.1. Endüstriyel Miras Yapılarının Mimari Değerlendirme Kriterleri	35
4.1.1. Endüstriyel Miras Yapılarının Fiziki Olarak İrdelenmesi	35
4.1.1.1. Endüstriyel Miras Yapılarında Mekansal Hacimsel Kurgunun İncelenmesi	36
4.1.1.2. Endüstriyel Miras Yapılarında İşlevsel Değişim	38
4.1.1.3. Endüstriyel Miras Yapılarında Strüktürel Değişim	39
4.1.1.4. Endüstriyel Miras Yapılarında Kabuk ve Değişimi	40
4.1.1.5. Endüstriyel Miras Yapılarında Işık Analizi	52
4.2. Endüstriyel Miras Yapılarının Bağlamsal Değerlendirme Kriterleri	54
4.2.1. Endüstriyel Miras Yapılarının Sosyo-Kültürel Değerlendirme Kriterleri	54
4.2.1.1. Mimari Kimlik, Kamusal Bellek, Kültürel Miras	56
4.2.2. Tarihsel Topografya.....	59
4.3. Endüstriyel Miras Yapılarının Ekonomik Değerlendirme Kriterleri.....	62
5. İSTANBUL'DA ENDÜSTRİYEL MİRAS YAPILARININ DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ	64
5.1. İstanbul'daki İşlev Değişimine Uygun Endüstriyel Miras Yapıları ve İşlevlendirme Örnekleri.....	64
5.1.1. İstanbul'da İşlev Değişimine Uygun Endüstriyel Miras Yapılarının "Yer" ile İlişkisi	65
5.1.2. İstanbul'da İşlev Değişimine Uygun Endüstriyel Miras Yapılarının İşlev Dağılımı	68
5.1.3. İstanbul'da İşlev Değişimine Uygun Endüstriyel Miras Yapılarının "Yer-İşlev" ile Bağlantısı.....	73
5.2. İstanbul'da Yeniden İşlevlendirilen Endüstri Mirası Yapılarının Değerlendirme Örneği 1:Kasımpaşa Tuz Ambarı	78
5.2.1. Yapının Mimari Değerlendirmeleri	78
5.2.1.1. Yapının Fiziki Olarak İrdelenmesi.....	79
5.2.1.1.1. Yapının Mekansal Ve Hacimsel Analizi.....	79
5.2.1.1.2. Yapının İşlevsel Kurgusu Analizi	82

5.2.1.1.3. Yapının Strüktürel Analizi	85
5.2.1.1.4. Yapının Kabuk Analizi	87
5.2.1.1.5. Yapının Işık Analizi	89
5.2.2. Yapının Bağlamsal Değerlendirmesi	91
5.3. İstanbul'da Yeniden İşlevlendirilen Endüstri Mirası Yapılarının Değerlendirme Örneği 2: İspirto Fabrikası Konservatuar ve Kültür Merkezi	93
5.3.1. Yapının Mimari Değerlendirmeleri	96
5.3.1.1. Yapının Fiziki Olarak İrdelenmesi.....	96
5.3.1.1.1. Yapının Mekansal Ve Hacimsel Analizi.....	98
5.3.1.1.2. Yapının İşlevsel Kurgusu Analizi	101
5.3.1.1.3. Yapının Strüktürel Analizi	104
5.3.1.1.4. Yapının Kabuk Analizi	106
5.3.1.1.5. Yapının Işık Analizi	109
5.3.2. Yapının Bağlamsal Değerlendirmesi	111
7. DEĞERLENDİRME- SONUÇLAR.....	113
8. KAYNAKLAR.....	118

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo.1. İşlev Değişimine Uygun Endüstriyel Yapıların Kuruluş Tarihine Göre İşlev Durumları	70
Tablo.2. Tuz Ambarı Mekansal Ve Hacimsel Analiz.....	81
Tablo.3. Tuz Ambarı İşlevsel Kurgu Analizi	84
Tablo.4. Tuz Ambarı Strüktürel Analiz.....	86
Tablo.5. Tuz Ambarı Kabuk Analizi	88
Tablo.6. Tuz Ambarı Işık Analizi.....	90
Tablo.7. Bakırköy İspirtohanesi Mekansal Ve Hacimsel Analiz.....	100
Tablo.8. Bakırköy İspirtohanesi İşlevsel Kurgu Analizi	103
Tablo.9. Bakırköy İspirtohanesi Strüktürel Analiz.....	105
Tablo.10. Bakırköy İspirtohanesi Kabuk Analizi	108
Tablo.11. Bakırköy İspirtohanesi Işık Analizi.....	110

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil.1. Yeniden İşlevlendirilmenin, İşlevsel Bağlamsal ve Ekonomik Boyutunun Mekanla Kurduğu İlişki.....	5
Şekil.2. Endüstriyel Yapıların İllere Göre Dağılımı	32
Şekil.3. Tate Modern Sanatlar Galerisi Kesitte Doğal Işık Diyagramı.....	53
Şekil.4. Viyana B Gazometresi Kesitte Doğal Işık Alımı.....	53
Şekil.5. Yeniden İşlevlendirilen Endüstriyel Yapıların Sürdürülebilirliğe Katkısı	62
Şekil.6. Yeniden İşlevlendirilen Endüstriyel Yapıların Ekonomik Getirileri	62
Şekil.7. İstanbuldaki Endüstriyel Yapı Sayısının İşlevlerine Göre Rakamsal Karşılığını Gösteren Grafik	68
Şekil.8. İstanbul'daki İşlev değişimine Uygun endüstriyel yapıların Yapısal Durumu	72

RESİM LİSTESİ

Sayfa No.

Resim.1. Viyana Gazometreleri'nin Dönüşüm Sonrası Görünümü	2
Resim.2. Tate Elektrik Santrali'nin Dönüşüm Sonrası Görünümü	3
Resim.3. Viyana Gazometreleri Dönüşüm Sonrası Genel Görünüşü	7
Resim.4. Gazometrelerin Şehirdeki Konumu ve Doğrultusu	8
Resim.5. Gazometrelerin Birbirine ve Metro İstasyonuna Bağlantılarını Gösteren Kesit	8
Resim.6-7. Parc de la Villette ve Bernard Tschumi'nin 'Follie'leri.....	15
Resim.8. Viyana C Gazometresi İç Mekan.....	17
Resim.9. Viyana A Gazometresi İç Mekan	17
Resim.10. Mezz Breda Ön Cepheden Görünüşü	17
Resim.11. Mezz Breda Cephe Çizimleri	17
Resim.12. NYU Felsefe Departmanı Görünüşü	18
Resim.13. NYU Felsefe Departmanı Tasarım Konseptini Anlatan Diyagram.....	18
Resim.14. Dominik Kilisesinin Görünüşü	18
Resim.15. Dominik Kilisesinin Dönüşüm Sonrası İç Mekanı.....	18
Resim.16. Ruhr Bölgesi Dönüşüm Geçiren Yapılar	19
Resim.17. Tate Elektrik Santrali Dönüşüm Öncesi Görünüşü	29
Resim.18. Tate Elektrik Santrali Dönüşüm Sonrası Görünüşü.....	29
Resim.19. Tate Modern Sanatlar Müzesi Dönüşüm Öncesi İç Mekan.....	29
Resim.20. Tate Modern Sanatlar Müzesi Dönüşüm Sonrası İç Mekan.....	29
Resim.21. Silahtarağa Elektrik Santrali Makine Dairesi 1913, Dönüşüm Öncesi Görünümü	37
Resim.22. Santralistanbul Dönüşüm Sonrası Görünümü	37
Resim.23. Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası 1900lü Yılların Başı Dönüşüm Öncesi Görünümü.....	37
Resim.24. Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası Dönüşüm Sonrası Görünümü, Kadir Has Üniversitesi.....	37
Resim.25 - 26. B Gazometresinin Aldığı Ek Yapı İle Birlikte Görünümü.....	42
Resim.27. B Gazometresinin Sekizinci Ve Dokuzuncu Kat Planlarında Ek Yapının Görünümü.....	43

Resim.28 - 29. B Gazometresinin Ek Yapı İle Kurduğu Bağlantı.....	43
Resim.30 - 31. Luckenwalde Tren İstasyonu İşlev Değişimi Sonrası	44
Resim.32. Luckenwalde Tren İstasyonu Planda Ek Yapının Yerleşimi	45
Resim.33. Luckenwalde Tren İstasyonu Kesitte Ek Yapının Yerleşimi	45
Resim.34 - 35. Luckenwalde Tren İstasyonu Ek Yapı Görünümü	46
Resim.36 - 37. Orsay Tren Garı Dönüşüm Öncesi İç Mekan Görünümü	47
Resim.38. Orsay Müzesi Kesiti	47
Resim.39. Orsay Garı Dönüşüm Öncesi Görünümü.....	48
Resim.40. Orsay Müzesi Dönüşüm Sonrası Görünümü	48
Resim.41. Orsay Garı Dönüşüm Öncesi İç Mekan Görünümü	48
Resim.42. Orsay Müzesi Dönüşüm Sonrası İç Mekan Görünümü.....	48
Resim.43. Caixa Elektrik Santrali'nin Dönüşüm Öncesi Görünüşü	49
Resim.44. Caixa Forum'un Dönüşüm Sonrası Görünüşü.	49
Resim.45 - 46. Caixa Forum Tarihi Kabuğun Üzerine Eklenen İkincil Hacim.....	50
Resim.47. Caixa Forum'un Çevre Binalarla Olan Etkileşimi	50
Resim.48 - 49. Caixa Forum'un Zemin İlişisini Gösteren Diyagramlar (Herzog & De Meuron)	51
Resim.50 - 51. Caixa Forum'un Sokak Kotundaki Boşaltma Etkisi.....	51
Resim.52. İstanbul'un 1422'deki Kent Dokusu	59
Resim.53. Roma Kent Dokusu	60
Resim.54. İstanbul'daki Endüstriyel Yapıların Bölgesel Dağılımı	66
Resim.55. İstanbul'daki İşlev Dönüşümüne Uygun Endüstriyel Yapıların İşlevlerine Göre Konumsal Durumu	69
Resim.56. Enerji Üretimi Yapan Tesislerin Konumları	74
Resim.57. Gıda Üretimi Yapan Tesislerin Konumları.....	74
Resim.58. Giyim Dokuma Sanayi Tesislerin Konumları	75
Resim.59. Deri Sanayi Tesislerin Konumları	75
Resim.60. Kimya Sanayi Tesislerin Konumları	76
Resim.61. Maden İşletme Tesislerin Konumları	76
Resim.62. Toprak ve Ağaç Ürünlerini İşleyen Tesislerin Konumları	77
Resim.63. Kasımpaşa Tuz Ambarı Dönüşüm Öncesi İç Mekan	78
Resim.64. Kasımpaşa Tuz Ambarı Dönüşüm Öncesi İç Mekan	78
Resim.65. İç Mekan Asma Katın Görünüşü	80
Resim.66. İç Mekan Asma Kattan Görünüş	80

Resim.67. İç Mekan Giriş Holünün Yan Tarafında Buluan Toplantı Odası	82
Resim.68. İç Mekan Etkinlik Alanı	83
Resim.69. İç Mekan Etkinlik Alanında Merdivenin Görünüşü	83
Resim.70 - 71. İç Mekan Asma Köprüler ve Bağlantıları	85
Resim.72. Stolpe Haritasında 1855- 1863 Yılları Arası Tuz Ambarı'nın Konumu.....	91
Resim.73. Pervititch Sigorta Haritaları 1926, Tuz Ambarı'nın Konumu.....	91
Resim.74. Kasımpaşa Tuz Ambarının 1966 Yılında Çekilmiş Hava Fotoğrafi	91
Resim.75. Kasımpaşa Tuz Ambarının Günümüzde Çekilmiş Hava Fotoğrafi	91
Resim.76. İspirtohane Binası Yeniden İşlevlendirme Sonrası Görünümü	93
Resim.77. İspirtohane, Baruthane-i Amire'nin 18.yy'da Görünüşü	94
Resim.78. İspirtohane'nin 1994 Yılında Görünüşü.....	95
Resim.79. Bakırköy İspirtohanesi Röleve Zemin Kat Planı	96
Resim.80. Bakırköy İspirtohanesi Röleve Kesiti	97
Resim.81-82. Solda İspirtohane'nin Dönüşüm Öncesi, Sağda Dönüşüm Sonrası Giriş Kat Avlusu.....	98
Resim.83. İspirtohane Dönüşüm Sonrası Dış Mekan Görünümü.....	98
Resim.84. İspirtohane'nin Giriş Kapısı	98
Resim.85. Bakırköy İspirtohanesi Restorasyon Zemin Kat Planı.....	99
Resim.86. İspirtohane'nin Ana Girişi.....	99
Resim.87. İspirtohane'nin Dış Kısımında Yer Alan Açık Hava Sergi Alanı.....	99
Resim.88-89. Yapının Yenileme Sonrası Eklenen Korkuluklar Ve Pencere Kafesleri.....	106
Resim.90. İspirtohane Ön Cephe Görünüşü	107
Resim.91. İspirtohane Arka Cephe Görünüşü	107
Resim.92. Bakırköy İspirtohanesi Şehir İçi Konumu	111
Resim.93. Bakırköy İspirtohanesi 1982de Çekilmiş Hava Fotoğrafi	112
Resim.94. Bakırköy İspirtohanesi Günümüzde Çekilmiş Hava Fotoğrafi	112

KISALTMALAR

İTÜ:	İstanbul Teknik Üniversitesi
MIT:	Massachusetts Institute of Technology
MSGSÜ:	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
ODTÜ:	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
SÜ:	Selçuk Üniversitesi
TDK:	Türk Dil Kurumu
TICCIH:	The International Committee for the Conservation of Industrial Heritage
YEM:	Yapı Endüstri Merkezi
YTÜ:	Yıldız Teknik Üniversitesi

Giriş

Son yıllarda, tüm dünyada sıkça değinilen, yeniden işlevlendirme konusu, antik çağlardan beri süregelen bir uğraştır. Mimari yayınlarda da artan sıklıkta yeniden kullanım projelerinin yer alması ve gelişen teknolojiyle birlikte toplumların artan ve değışen ihtiyaçları doğrultusunda, kullanım dışı hale gelen yapılara yapılan müdahalelerin zorunlu hale gelmesi, yeniden işlevlendirme konusunun giderek daha da önem kazanacağını göstermektedir.

Genel olarak bir yapının eskimesi, yapısal, işlevsel, çevresel ve ekonomik açıdan değerlendirilebilir. Çevresel ve ekonomik eskime, genellikle işlevsel eskimenin sonuçlarıdır. Bununla birlikte binaların yapım tekniğine ve malzemesine bağlı olarak belli ömürleri vardır. Binaların fiziksel yıpranmasındaki en önemli etkenler zaman, insan ve doğadır (Avcı,2003-Dinçer,1988).

Dünyada özellikle kapitalizmin etkileri ile toplumların hızla değışen yaşam tarzı ve bu doğrultuda kentlerin de bu değışime ayak uydurmasıyla birlikte hızlı bir değışim süreci yaşanmaktadır. Metropol kentlerdeki yeni oluşan orta sınıfın ihtiyaçları doğrultusunda kent merkezleri dönüşüm geçirmeye başlamış ve bu toplumsal dönüşüm süreciyle birlikte ortaya çıkan yeni ihtiyaçların karşılanması için yapılar da toplumlarla birlikte dönüşüm geçirmeye başlamışlardır. Yapılı çevrenin yeniden şekillenmesiyle birlikte de eldeki yapı stoklarının değerlendirilmesi önemli bir durum haline gelmiştir. Bu değışim sürecinde toplumsal bellekte yer etmiş yapıların korunarak yeni işlevleriyle hayat bulması, kapitalizmin getirdiğı yapılardaki tekdüzeliğin önüne geçmede, kültürel değerlerin korunmasında ve kültürel çeşitliliğin sağlanmasında büyük rol oynayacağı açıktır.

Eski yapılara, gelir getirecek bir meta olarak bakmaktan çok, bu yapılara değerlendirilmesi, kullanılması, yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması gereken kültür ürünleri olarak bakmak daha doğru bir görüştür (Altınoluk,1998).

Yeniden işlevlendirme konusunda korunmaya alınmış birçok tarihi mimari mirasımız yanında, kullanılma potansiyeli yüksek yapı tiplerinden biri de işlevini yitirmiş endüstriyel yapılardır. Endüstriyel yapılar günümüzde sadece kültürel mirastan çok daha öte, endüstriyel arkeoloji kavramını da ortaya çıkarmış ve bu yapılar tarihi okuyabilmemizi sağlayan birer araç konumuna gelmiştir. Endüstri yapıları, taşıdıkları teknik bilgi, yapıldıkları döneme ait sosyal, kültürel, tarihi ve mimari özellikleri günümüze yansıtılmalarından ötürü korunmaya

değer yapı kategorisindedirler. Bu nedenle, tüm korunmaya değer yapılarda olduğu gibi endüstri yapılarında da bulunan korunmaya değer özelliklerin tahribata uğramaması için, uzun ve titiz bir çalışma sonucunda yeniden işlevlendirme aracılığı ile günümüze kazandırılmalıdır.

Endüstri Devrimi ile birlikte çok sayıda ve hızlı bir biçimde üretimin gerçekleştirilebileceği, büyük hacimli yapılara gereksinim duyulmuş ve endüstri yapıları tasarlanmıştır. Ancak teknolojik değişimler sonucu, ekonomik üretim biçimleri değişmiş ve yıllar içerisinde bu yapılar terk edilerek boşaltılmış ve işlevlerini kaybetmişlerdir.

Enerji üretim teknolojisinin değişmesi sonucu olarak kullanılamaz duruma gelen yapılardan bazıları gazhaneler, elektrik santralleri gibi yapılardır. Büyük alanlara ihtiyaç duyan bu yapı türlerinin işlevlerini kaybetmesi sonucunda, geriye büyük hacimli yapı stokları kalmıştır.

Endüstri tesisleri, hem kamusal hem de özel mekânlara dönüşüm potansiyeli çok yüksek olan yapılardır. Dönüşümlerindeki, cephe malzemesi, yapının boyutları, bulunduğu bölge, çevresiyle olan ilişkisi, yapının üslubu ve bunun gibi birçok özelliğine göre, işlevlendirilmesi farklılaşacaktır. Konut, kültür merkezi gibi program dönüşümü yaşayan, Viyana Gazometreleri ve müzeye dönüşen Londra'daki Tate Elektrik Santrali yeniden işlevlendirmede en bilinen örneklerdendir.

Resim.1. Viyana Gazometreleri'nin Dönüşüm Sonrası Görünümü

(<http://www.wiener-gasometer.at/en/photographs-pictures-drafts-media-pr/pictures-gasometer-vienna>, Aralık 2012)

Resim.2. Tate Elektrik Santrali'nin Dönüşüm Sonrası Görünümü

(http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tate_modern_london_2001_02.jpg, Eylül 2012)

Orijinal işlevini yitiren yapılar, işlevlerini yitirseler dahi yapısal özelliklerini korumaktadırlar. Böylece yeniden işlevlendirmeye uygun olabilmektedirler. Ancak burada önemli olan nokta zamanın ve mekânın sürekliliği noktasıdır. Mekân ve zaman bir bütünsellik içerisinde çalışmaktadır. Bu nedenle yapıldığı zamanın izlerini taşıyan mekânların günümüzde yeniden işlevlendirilmesi noktasında, günümüzün teknoloji ve yapım tekniklerinin yapıya aktarılmasında karmaşık bir durumun oluşmaması gerekmektedir. Yeniden işlevlendirilen bir yapıda zamanın katmanlarının ve sürekliliğinin açık bir şekilde okunabilmesi gerekmektedir.

1. Amaç- Yöntem

Bu çalışmada yeniden işlevlendirmeye duyulan gereksinim, kazanımları ve endüstriyel yapıların yeniden işlevlendirilmesi tartışılacaktır. Öncelikle dünya ve Türkiye ölçeğinde endüstriyel yapıların işlevsel dönüşüm örnekleri incelenmiş bu doğrultuda tasarım kriterleri belirlenmiş ve bu tasarım kriterleri yapılan başarılı örnekler üzerinden incelenmiştir. Bu konuda Viyana Gazometreleri, Tate Modern Müzesi ve Caixa Forum projeleri önemli örnek teşkil etmeleri dolayısıyla, bu projelere tezin bir çok bölümünde yer verilmiştir. Ardından ise, Türkiye'de bulunan korunmaya alınmış endüstriyel yapıların hangi şehirlerde ağırlıklı olarak

bulunduğu ve bunların sebepleri irdelenmiştir. Türkiye'de neden İstanbul'un bu konuda önemli olduğu açıklanmış ve en son bölümde İstanbul'daki yeniden işlevlendirilen projeler bu kriterler doğrultusunda incelenmiştir.

2. Yeniden İşlevlendirme ve Nedenleri

Fiziksel olarak katı ve elle tutulur bir öge olan mekânların soyut ve değişken bir özellik taşıyan toplumsal yapıyla bir etkileşimi söz konusudur. Yapıların, günümüzün değişen sosyo-ekonomik koşulları karşısında hem içinde buldukları toplumsal yapı karakteri hem de yaşanan mekânların günün değişen şartlarına cevap vermemesi bakımından çeşitli zorluklar yaşanmaktadır (Göçer,2003).

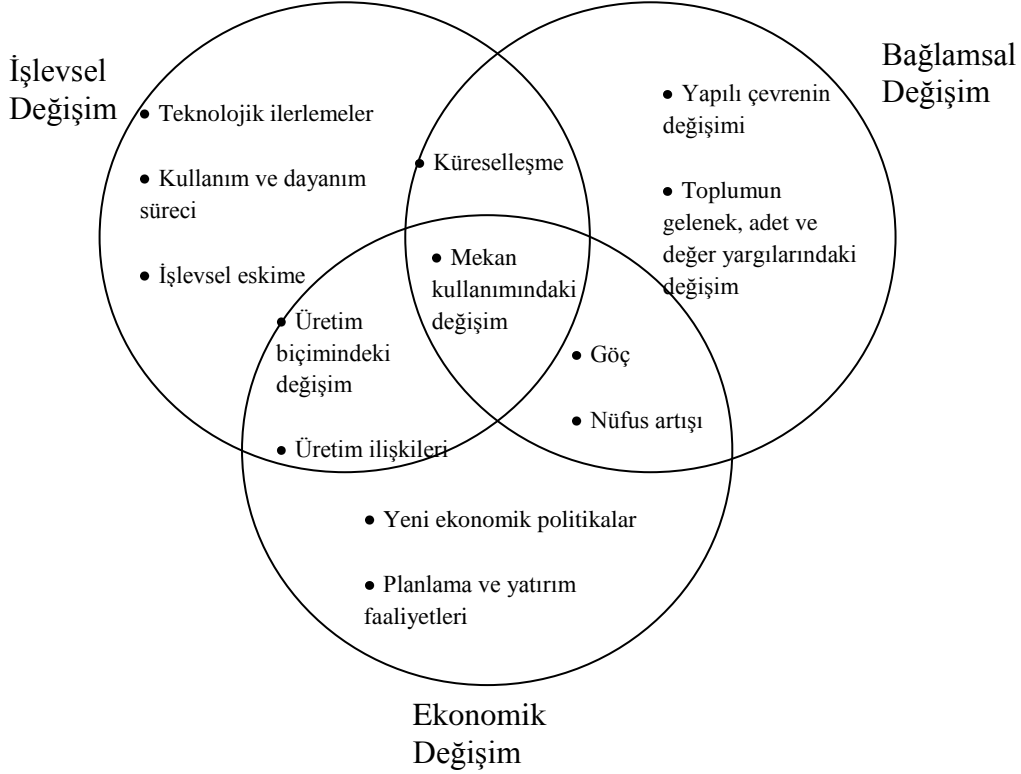
Bu zorluklar sonucunda işlevsel olarak eskimiş yapıların, yıkılması ya da, henüz yapısal ömrünü tamamlamadığı için yeni bir işlev verilerek kullanılmaya devam edilmesi durumu ortaya çıkmaktadır. Bu gibi durumlarda ise yok etmek yerine, mevcut olanı sürdürüebilmek her zaman için en etkin çözüm olarak karşımıza çıkar.

"Binaların fiziksel ömürleri, işlevlerinden çok daha uzun süre dayanır ve işleve kıyasla yapı çok daha uzun zaman sonra kendiliğinden değişime uğrar. İşlev zaman içerisinde, gerek teknolojik gerekse sosyal ve kültürel anlamda eskimeye uğrar. Malzeme ömrünü tüketmemesine rağmen, işlevsel olarak eskiyerek standart altı kalan, güncelleştirme yapılmadığında, terk edilerek harap olmaya yüz tutmuş yapıların, yıkımdan kurtularak tekrar yaşanılır bir mekân haline getirilmesine yeniden işlevlendirme denir. En sade anlatımıyla, yapıyı tadilatlarla yeni ihtiyaçlara uygun hale getirme şeklinde tanımlanabilir" (Burden,2004, s.215).

Orijinal işlevlerini yitiren binalarda, yapı işlevini kaybetse de fiziki olarak ömrünü tamamlamayabilir, böylece yeniden işlevlendirmeye de uygun olabilir. İşlevsel olarak eskiyen yapıların yeni işlev atanarak kullanılması, bu gibi durumlarda alternatif bir üretim tekniği olarak karşımıza çıkar. Bu teknik, yeni ihtiyaçlar doğrultusunda hazırlanan mekan ile binanın yapısal özelliklerinin birbiriyle örtüşmesine bağlı olarak şekillenir.

Mevcut kabuğun, yıkılmadan korunarak, yeniden işlevlendirilmesi, ekonomi, kamusal bellek, enerji yönetimi ve tarihsel özelliği olan tescilli yapıların kendisini finanse edebilmesi gibi yönleriyle alternatif bir yapı üretim tekniği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yeniden işlevlendirmenin nedenlerini işlevsel, bağlamsal ve ekonomik olarak üç ana başlık altında incelediğimiz zaman toplumun ihtiyaçlarına cevap vermesi bakımından gereklilikleri daha iyi anlaşılmaktadır.

Şekil.1. Yeniden İşlevlendirmenin, İşlevsel Bağlamsal ve Ekonomik Boyutunun Mekanla Kurduğu İlişki

2.1. İşlevsel Değişim

Yapıların yeniden işlevlendirilmesinin en büyük gerekliliklerinden birisi yapının işlevini kaybetmesidir. Gerekçesini teknolojik gelişmelerin yarattığı sürecin sonucunda bu gelişime ayak uydurma, değişim gösterme, işlevsizlik ile bu teknolojik gelişim ve değişim sürecine uyumun sağlanamadığı zamanlarda terk edilme gerçekleşmektedir. İşlevsiz kalarak terk edilmeye bırakılan yapılar beraberinde tarihsel ve kültürel yok olma gibi birçok sorunu da getirmektedir.

Koşulların, kullanıcıların, toplumların değer yargılarının ve ihtiyaçların hızla değiştiği, bu nedenle de yapıların yeni bir düzenlemeye gerek duyulduğu bir dönemde yapılar strüktürel olarak ayakta kalmasına rağmen işlevlerine ihtiyaç duyulmaması nedeniyle terk edilir. Günümüzde bu türden terk edilmiş birçok yapı türü bulunmaktadır. Bahsedilen yapılar

yapıldığı dönemin toplumsal ve işlevsel ihtiyaçlarına cevap vermiş, ancak bugün o işlevlere gereksinim kalmadığından, kullanılmamaktadır ve bir çoğu değerlendirilmeyi beklemektedir.

Ülkemizde özellikle Cumhuriyet Devriminden sonra yaşanan teknolojik gelişmelere paralel pek çok Osmanlı Dönemi yapısı, atıl mekânlar haline gelmiştir. Bu durumdan en fazla etkilenen bina grubu endüstriyel yapılardır. Bu yapılar en başta fabrikalar olmak üzere, tersaneler, gazhaneler ve su kuleleridir. Aynı zamanda işlevsel olarak varlıklarını sürdüren endüstriyel binalar, teknolojinin getirdiği bir takım gereksinimleri karşılayamadıkları için işlevsel eskimeye maruz kalmıştır.

Han, hamam, kervansaray gibi yapılar, günümüzde işlevi devam etmekle birlikte, sosyal yaşantıdaki değişimler sonucu, yapıldığı zamandaki işlevini sürdürememektedirler. Günümüzde konaklama eylemi devam etmekle beraber ihtiyaçlarda bir takım değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişiklikler mekânsal ve yapısal müdahalelerle giderilemeyecek boyuta ulaştığı zaman bu tür yapılar artık kullanılmamaktadır (Yaldız,2003).

Günümüz teknolojiyle birlikte ortaya çıkan farklı mekânsal ihtiyaçları karşılamakta yetersiz kalan ve teknolojinin getirdiği bir takım donanımlara sahip olmayan binalar da sonuç olarak terk edilmektedirler

2.2. Bağlamsal Değişim

Geçmişteki hatalı yasal kararlar, bunların doğru uygulanamaması ve denetimin yetersiz olması sonucu pek çok bina ve çevresi işlevsel olarak yıpranmakta ve değişime uğramaktadır. Bu yıpranma ve değişim sonucu, yapıların işlevleri buldukları çevreyle uyumlu olamamakta, yanlış mevzuatlar ve hatalı kullanımla birlikte toplumsal baskı sonucu yapılış amaçlarından farklı bir kullanıma zorlanmaktadır.

Toplum ve toplumun fiziksel yansıması olarak kentler, toplumsal süreçlerin değişimleri içinde karşılıklı etkileşim içerisindedir. Yapılı çevreler toplumun bir aynası gibidir. Kentlerin tek tek yan yana gelmiş, salt fiziksel yapılar olmadığı, buna karşılık kentlerin sürekli değişen, dinamik bir sosyal olgular ağı olduğu bilinmektedir. Bu etkileşim ile birlikte, toplum yapısındaki değişim, kentin de sürekli bir dönüşüm içerisinde olmasına yol açar. Bu türlü değişim İstanbul'da Haliç ve çevresinde kolaylıkla gözlenebilir. Zamanla değişmeye uğrayan bu bölgede, gerek endüstri yapıları gerekse bölgede yaşayanlar ve turistler

açısından kenti kullanmaları bağlamında birtakım zorluklar ortaya çıkmıştır. Endüstri yapıları açısından baktığımızda, bölgede artan kentsel hareketlilik dolayısıyla tersane gibi yapıların giriş çıkışlarında zorluklar yaşanmaya başlamış, böylelikle yapıların etkin çalışmaları engellenmiştir. Bunun yanında ise toplum açısından bakılınca, endüstri yapıları, atıkları ile Haliç'in kirlenmesine yol açmaktadır.

1950'lerden sonra yaşanan hızlı kentleşme ile birlikte kentlerimizin büyük bir bölümü plansız olarak gelişmiştir. Kentlerin gelişimini düzenlemek için hazırlanan imar planları çoğunlukla, bu yapılarla kent arasındaki ilişkileri kopartmış, yapıların çevrelerine yeni fonksiyonlar yüklemiştir (Yıldırım,1999). Böylece, endüstriyel yapılar ve çevrelerinin de değişim süreci sonucunda yapıların bağlamları değişmiştir.

Bu duruma verilebilecek en güzel örneklerden biri, Viyana Gazometreleridir. Theodor Herrmann tarafından, 1896 ve 1899 arasında kentin gaz ihtiyacını depolayarak dağıtmak karşılama amacıyla inşa edilen gazometreler 1985 yılından sonra kullanılmaz hale gelmiştir. Kentsel açıdan bakıldığında Gazometre binalarının işlev kaybetmesiyle birlikte, binanın çevresel bağlamının da değişime uğradığı görülür.

Resim.3. Viyana Gazometreleri Dönüşüm Sonrası Genel Görünüşü (Wehdorn,2002).

Eski gazhanelerin yeniden işlevlendirilmesi sonucu, işlevlerini tamamlayan bu dört gazometre binası, şehir içindeki konumları ve yapısal farklılıklarıyla, değişik aktiviteler için

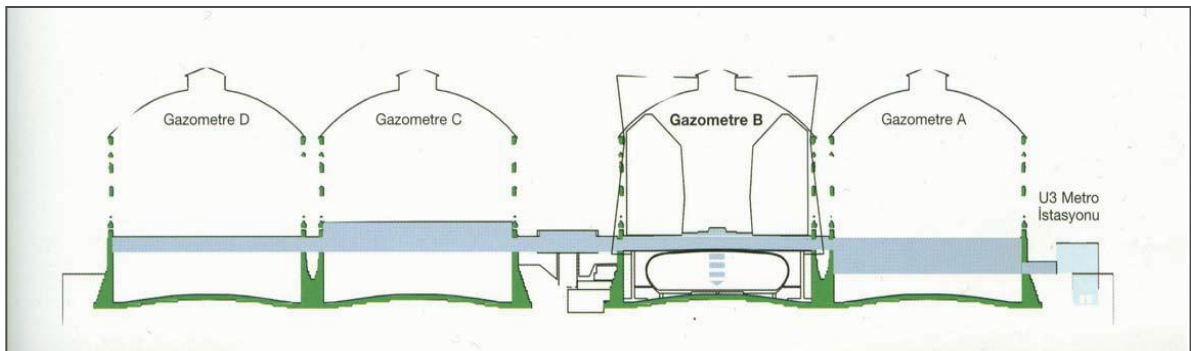
bir çekim merkezi haline gelmişlerdir. Günümüzde, Gazometrelerin bulunduğu alan, güneydoğu Viyana'daki şehirselleşmenin en yüksek olduğu bölge olarak görülür.

Resim.4. Gazometrelerin Şehirdeki Konumu ve Doğrultusu

(<https://maps.google.com/>, Eylül 2012)

Yeni konseptleriyle birlikte artık terk edilmeye yüz tutan gazometreler, konut, büro, alışveriş ve eğlence merkezi, öğrenci konaklama merkezi gibi işlevleri bir araya getirir ve kültürel ve toplumsal bir birleşme mekanı haline alır.

Resim.5. Gazometrelerin Birbirine ve Metro İstasyonuna Bağlantılarını Gösteren Kesit

(Himmelblau,2003).

Gazometrelere ulaşım için, şehir içi metrosunun uzatılması ve kuzey-doğu karayolunun yapılması gibi ulaşım sistemine yaptığı çeşitli değişikliklerle kendi bağlamını

yeniden şekillendirmiştir. Böylece dönüşüm sonrasında gazometre binaları, Viyana kent dokusunun gelişmesi için büyük bir katkı sağlamış ve sağlamaya devam etmektedir. Bu tespitlerden sonra, sadece insanın çevreyi değil aynı zamanda çevreninde insanların yaşamlarını değiştirdiği açıktır.

2.3. Ekonomik Değişim

Sosyal yapı değiştikçe ve büyüdükçe, ekonomik yapı da büyür (Göçer,2003). Ekonomik yapının değişimiyle toplumsal değer yargıları ve yaşama biçimi de değişerek kentleri dönüştürme gücüne sahip olur. Özellikle kapitalist ekonomik sistemin etkisi altındaki metropollerdeki değişim, kent dışına göre çok daha hızlıdır.

Sermayenin maddi yaşamı dönüştürme gücü sadece üretim ilişkileri ve bu sürece dahil olan insanlar ile sınırlı değildir; beraberinde mekânsal bir hareketlilik ve değişimi de kaçınılmaz olarak getirir (Yırtıcı,2009). Yüzyıllar boyu toplumlarda yaşanan değişimler her ölçekteki mekânsal yapılanmaları etkiler. Kapitalizm ise mekânları niteliksel özellikten yoksun birer meta haline getirir ve tüketilen bir nesne olarak görür.

Temelini ekonominin oluşturduğu tüketime dayalı bir toplumda tarihi yapılar da taşıdığı değerlerinden yoksun bir biçimde kullanılarak harap edilmişlerdir. Ekonominin mekânlar üzerindeki etkisi, modernitenin de getirdiği durumla birlikte kültürel miraslarımız açısından tehlike yaratmaktadır. Modernizmin getirdiği değişim süreci, kültürel farklılaşmaları ortadan kaldırma ve tek tipleşme potansiyeli taşımaktadır.. Böylesi bir düzende toplumsal kimliklerin korunmasını ve kültürel farklılıklaşmayı sağlayan kültürel mirasımız da yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilir. Modernizm ile koruma ve yeniden işlevlendirme bu noktada çelişki yaratabilir. Oysa kültürel mirasımız kapsamındaki yapıların hayata katılması, bir kültürün yaşatılmasında önemli rol oynamaktadır ve bu paralelde koruma ve ardından yeniden işlevlendirme güncel bir tartışma olmaktadır.

Yeniden işlevlendirilen yapılar, toplumsal bilincin oluşmasında ve kültürün yaşatılması yolunda ekonomik olarak kente büyük katkı sağlarlar. Kentli bilincinin gelişimiyle tarihi yapıların kullanım değerleri artmakta ve böylece yeniden kullanılan yapılar sayesinde ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır. Bu katkılar hem yeni yapı yapıma sürecinde

bir istihdam alanı yaratma yoluyla, hem de çevrelerinin gelişimi bağlamında olumlu katkılar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yaldız'a (2003), göre ekonomik eylemler ve hızla artan nüfus kentsel gelişmeyi ve arazi kullanım değerlerini etkilemekte, bu da giderek tarihi kentlerin fiziksel yapısını değiştirmektedir. Bunun sonucunda tarihi kent merkezleri sektörlerin baskılarına karşı koyamamaktadır. Sonuç olarak ise tarihi yapılar artık işlevlerini yitirmekte ve yeni işlevler yüklenmek zorunda kalmaktadır.

Yanlış kararlar sonucu bazı semtlerimizin ticaret bölgesine dönüşmesi, bu bölgelerdeki yapıların işlevsel olarak yıpranmalarına sebebiyet vermiştir. Örneğin Şişli, Beyoğlu ve Galata gibi kentlerin zamanla, tamamen ticaret bölgesi olması daha önce konut amaçlı yapılmış olan binaların, yeni eklerle ticari amaca hizmet etmeleri için değiştirilmesine neden olmuştur.

Tarihi yapıların yoğun olarak bulunduğu bölgelerin turizm alanları ilan edilmesi sonucu bölgede bulunan yapıların büyük kısmı yeni işlevler verilerek değiştirilmektedir. Yukarıda da daha önce bahsettiğimiz gibi, konuya daha geniş bir perspektifte bakılacak olursa, sermayenin dönüştürme gücü sadece üretim ilişkileri içerisinde bulunan insanları kapsamakla kalmaz, aynı zamanda mekândaki değişim süreci kullanıcı değişimini de beraberinde getirir. Örnek verecek olursak; Antalya Kaleiçi'nde bulunan tarihi kent dokusu, özgün kullanımının terk edilmesi sonucunda, turizmcilerin ilgisini çeken bir bölge olmuştur. Tarihi konaklar, otellere ve restoranlara dönüşmüş, liman çevresi yerleşimi ise turistik gezi yerleri çeşitli hediyelik eşyalar satan küçük dükkânlar ve çay bahçelerine dönüşmüştür.

Elbette ki bu dönüşümlerin hepsinin olumlu olduğu söylenemez. Hatta birçoğu denetimsiz bir biçimde yapıldığı için tarihi doku yok olmaya yüz tutmuştur. Eldeki yeniden işlevlendirilebilir yapı potansiyelinin doğru bir biçimde değerlendirilmesi, kültürel mirasın sürdürülebilirliği bağlamında, tüm ülke ekonomisine katkıda bulunur. Küreselleşmenin yarattığı kültürel tek tipleşmenin ortadan kalkması, tüm insanların ilgisini toplayarak yapıları ve dolayısıyla bölgeyi bir çekim merkezi haline getirecektir.

3. Yeniden İşlevlendirmede Değerlendirme Kriterleri

İnsan ve yaşadığı çevre sürekli bir etkileşim ve değişim içerisindedir. Bu etkileşimin sonucunda da sürekli bir dönüşüm yaşamaktadır. Bu noktada ise önemli olan, dönüşümün bulunduğu çevreye bir katkısının olmasıdır.

Son yıllarda yapıların bir tüketim nesnesi olarak algılandığı ve popüler kültürün her nedense kaybedilmiş bir geçmişi arama isteği, geçmişe özlem olgusu anlamına gelen “*nostalgia*” tutumundan ileri gitmemektedir. Ortak bir tutum olarak dikkat çekme ve ilgi odağı olma isteklerini yansıtan, çağdaş bir yapıyı tarihsel görünümlü bir yapıya dönüştürmek ya da yeni bir yapıyı yüzeylerini geçmiş biçim dillerini kullanarak tasarlamak toplumun artık kanıksadığı bir yapı yapma anlayışı haline gelmiştir. Bu yöntemleri tanımlayan bugünden yaratılan " eski eserleştirme" davranışı ne yazık ki bazı çevreler tarafından benimsenmiştir.

Gregotti (1996), son zamanlardaki mimari çalışmaların geçmiş geleneklerle bağlantı kurmaya çalıştığını kabul etmekle birlikte, "korumanın" ana silahının tarih ve gelenekleri meşrulaştırma çalışmalarının, olmaması gerektiğini belirtmektedir. Bu meşrulaştırma çabalarının çoğunun geçiciliğin ürünleri olduğunu birçok geleneği yeniden kurmaya neden olduğunu, imaj satma yoluyla, "nostalgia" durumunda olan eğilimin körüklediğini ve bir satış trendinden öteye gitmeyen döngüye dönüştürüldüğüne dikkat çeker. Bu sürecin devam etmesi ise, gereken müdahale yapılmazsa, toplum belleğindeki kültürel miras kavramının çelişkiye düşmesine ve yeni yapılara da birer kültürel miras gözüyle bakmalarına neden olabilecek kadar tehlikeli bir duruma yol açabilmektedir.

Benzer şekilde kültürel mirasımız konumundaki birçok yapının, harap durumlarından kurtulmasına çabalanmadan, onları yıkarak (sözde) "aslına uygun bir şekilde" yapılması da, toplumun bu kadar tarihsel binalara ilgi duyarken, var olan ve ayakta tutulması pek de zor olmayan birçok yapıyı korumayı düşünmemesi de ironik bir durumdur.

"Yeni yapı, yerine yapıldığı anıtın tarihi dokusuna, özgün malzeme ve işçiliğine sahip değildir. Bir kopya, tarihi yapının kütle ve mekânlarını ancak biçimsel olarak canlandırabilir, anıtın yerini alması olanaksızdır; kısacası tarihi değer taşımaz" (Ahunbay,1996, s.99).

Bu duruma verilebilecek en güzel örnek Antalya'daki World of Wonders oteller zinciridir. Bir taklitten öteye gidemeyen Topkapı Sarayı ve Kremlin Saraylarının imajının yansıtıldığı- taklid edildiği- yapılar cephelerinde ve kütleli biçimlenmelerinde "aslına uygun olarak" tabiriyle inşa edilmiş ve bu eğilime öncülük etmiştir. Bu durum sahte bir imge

yaratmaktan öteye geçememiş, taklit edilen yapının mekansal kurguları değiştirilmiştir. Dolayısı ile yukarıda belirtilen biçimiyle birer içi boş, iç dış tutarlılığı olmayan görünüm haline gelmektedir.

Eğer dünün ve bugünün hafızasına gereken değer verilmezse, "an"a tanıklık edecek anıtlar yapmanın gereği yoktur. Sonuç olarak gelecekte de, mimarinin inşa etme sürecinin bir değeri olmayacaktır. Bugün için hafıza ve gelenekleri olmayan hiçbir proje yalnızca bir "nostalgia" olmanın ötesine geçemez (Gregotti,1996). Korumanın temel silahı, tarih ve geleneklerin içinde onlara benzemeden bir tür meşrulaştırma bulmak olmalıdır.

Bir yapının üslubunun korunması onu toplumsal etkileşimler ve değişimler dizisi kapsamında ele almamızı gerektirir. Yapı kendi özünü kaybetmeden, çağın gereklerine uygun işlevlendirilerek yaşama katılmalı, eskiyi taklit etmeden dönemini ifade etmelidir. Yeniden işlevlendirme bir eylem olarak, yapının günümüze katılım sürecini, tarihsel katmanlarını izleyene, kullanıcıya okunur hale getirmelidir. Böylesi bir durumda yeniden işlevlendirme süreci çok katmanlı bir bakışa gereksinim duyar. Bu katmanlar ise, özünde sürdürülebilirlik kavramının birer alt parçalarıdır. Yeniden kullanım sürdürülebilirlik kavramı içerisinde incelendiğinde, yeni bir binanın, enerji sakınımı ve sürdürülebilirlik kriterleri dışında üretilmesi durumunda yaratacağı çevresel kirlilik düşünüldüğünde binayı yıkıp yeniden yapmak yerine, mevcut yapı stokunu kullanmanın genel anlamda, çevresel, ekonomik, sosyal ve kültürel yarar sağladığından söz edilebilir.

Yeniden işlevlendirme, ekonomik, bağlamsal ve mimari çerçevede yarar üretmek esaslı yeni bir tasarlama yöntemidir. Mevcut kabuğun, korunarak binanın yeniden işlevlendirilmesi ekolojik anlamda doğal çevreye en az zarar vermekle kalmaz, aynı zamanda ekonomik olarak da yapı ve çevresini çekim merkezine dönüştürür ve yapının ekonomik olarak kendisinin ve çevresinin ekonomik kalkınmasına neden olur. Ekolojik ve ekonomik yararın yanı sıra, yeniden işlevlendirme tasarım yöntemi olarak toplumsal hafızanın inşa edilmesinde önemli bir yere sahiptir.

Dolayısıyla, bu durumda yeniden işlevlendirmenin değerlendirme kriterleri, mimari, bağlamsal, ekonomik ana başlıkları ve alt başlıkları doğrultusunda incelenecektir.

3.1. Mimari Dönüşüm Değerlendirme Kriterleri

Yeniden işlevlendirilecek korunmaya değer yapıların uygulama safhasına geçilmeden önce dikkat edilmesi gereken konuların başında mimari olarak yapının incelenmesi gelmektedir. Yapısal özelliklerinin tümü yeni tasarımın belirlenmesinde, tasarıma girdi olabilecek veriler içermekte, aynı zamanda tasarımın da hangi yönde ilerleyebileceğini göstermektedir.

Yapının mimari nitelikleri, mekânsal, işlevsel ve strüktürel olarak incelenerek mevcut yapının tam olarak anlaşılmasından sonra, yeni işlevin entegre edilebilmesi için mekansal olarak çeşitli müdahaleler yapılabilmektedir.

3.1.1. Mekânsal Dönüşüm Değerlendirme Kriterleri

Yapının mekânsal düzeni yeni işlevin mekana uygunluğu incelenirken dikkate alınması gereken bir kriterdir. Yapılar bugüne kadar geçirdiği tarihsel süre içerisinde birtakım değişimler yaşamıştır. Bir yapı büyük değişiklikler geçirmemiş, fakat kısmen yıkılmış olabilir. Hem değişmiş, hem kısmen yıkılmış olabilir. Özgün durumu kuramsal olarak saptanabilir veya saptanamaz. Öncelikle bu değişimleri inceleyerek belirlemek, yapının orijinal mekânı üzerinde bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Tasarım evresine geçilmeden önce elde edilen bu veriler yeni işlevin belirlenmesinde ve doğru bir tasarım yapılmasında büyük rol oynar.

"Yeniden işlevlendirme, restorasyon türleri olarak düşünülen sağlamlaştırma, bütünleme hatta yeniden yapma gibi bütün klasik müdahale türlerinden farklıdır. Çünkü bir yapıya yeni bir işlev vermek demek, onu doğal bir mimari tasarım sürecine sokmak demektir. Başka bir deyişle biraz koruma, biraz kullanım değişikliği değildir. Eğer bir kışla eğitime, bir eski konut bir yeni büroya tahsis edilmişse, yeni işlevleri göz ardı etmek söz konusu değildir. Bu işlevler tam olarak mekansal karşılıklarını bulmalıdırlar. Bunun sonucu, yapının belli ölçüde fizyonomi değiştirmesi, gerekiyorsa yeni eklerin yapılması önerilebilir" (Kuban,2000, s.118).

Bir yapının mekânsal oluşum düzeni Altınoluk (1998) tarafından şu şekilde kategorize edilmiştir;

- Yapı tek hacimden oluşabilir
- Yapı tekrarlanan hacimlerden oluşabilir

- Yapı karmaşık bir plan şeması gösterebilir.

Yapının mekânsal oluşumunun bu denli önemli olmasının sebebi, yeni verilen işlevle uyumlu çalışabilmesi açısından önemlidir. Dönüşümün başarılı olabilmesi için işlev doğrultusunda şekillenecek mekânsal düzenin yapının mevcut hacimsel ve strüktürel düzeni ile paralel olması, mekânın karakterinin daha verimli olarak bugüne yansıtılmasında önemli bir noktadır.

Mekânın tek hacimden oluşması, mekânın parçalı hacimlerden oluşması, plan şeması, mekânı bölen elemanların geçirgenliği ya da matlığı gibi özellikleri sonucunda algılanan hacim düzeni, insan üzerinde yarattığı psikolojik etkiyle mekanın kimliğinin desteklenmesine yardımcı olur. Bu bağlamda yapıya yapılacak müdahalelerde mevcut mekân düzenini korumak, yapıyı korumanın bir parçasıdır.

Ancak yeni işlevin getirdiği bir takım zorunluluklar karşısında mevcut mekan düzeninin dönüşümü yapılırken, iki farklı mekanı birleştirmek yada bütüncül bir mekanı parçalara ayırmak gibi uygulamalar, geri dönüşümü mümkün müdahalelerle yapılarak gelecekte yapının tekrar müdahalesine olanak verir.

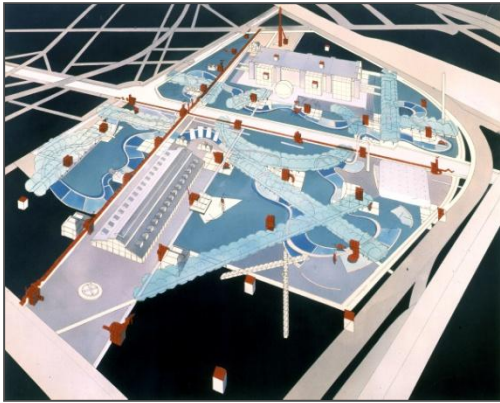
3.1.2. İşlevsel Dönüşüm Değerlendirme Kriterleri

İşlevsel dönüşümü değerlendirmek için tarihsel süreçte işlevin mimarideki önemine baktığımızda günümüze kadar mimaride işlevin önemi kökenli pek çok tartışmanın süregeldiğini görürüz. Modernizmden incelemeye başladığımız zaman, 1908 yılında Avusturyalı mimar Adolf Loos, süslemeyi reddeden, süslemenin yapılara karşı işlenmiş bir suç olduğu ve işlevin gücünün binaya formunu vermesi gerektiğini anlatan ünlü sloganında "*biçim işlevi izler- form follows function*" işlevin mimarinin kurucusu olduğunu ilan eder. 20. yy başlarında başlayan bu düşüncüyü Le Corbusier, Walter Gropius, Alvar Aalto, Mies van der Rohe ve Gerrit Rietveld gibi mimarlarda düşüncüyü benimseyerek destek verirler. Modernist mimarlar, süslemenin yapılara karşı işlenmiş bir suç olduğu ve formun işlevi takip etmesi gerektiğine dair bu iki ilkeyi bir tasarım bütünlüğü olarak benimseyip çelik su kuleleri gibi endüstriyel yapılarda başta olmak üzere uygulamaya başlamışlardır.

Mimaride Modernizm, bir binanın şekli ve organizasyonu için tarihten gelen mimari tutumların estetik normları yerine, yalnızca fonksiyonel gereksinimlerinin karşılandığı bir arkitektonik sonucu ortaya çıkan mimari dili yüceltmeyi seçmişlerdir.

Bu görüşe karşı çıkan Theodor Adorno, “*Günümüzde İşlevcilik*” (*Functionalism Today*) adlı makalesinde, Loos’un söyleminin aksine, süsleme ve işlevin birbirine diyalektik bir şekilde bağlı olduğunu savunmaktadır. Adorno’ya (2006) göre her yapının bir sosyal işlevi ve estetik boyutu vardır ve işlevselliği üsluptan arındırmak asla mümkün değildir çünkü üslubun reddi de kendi içinde bir üsluptur. Bunun yanında Roland Barthes (2006) ise herhangi bir işleve sahip olmayan yapıların bile zaman içerisinde kazandıkları bir takım sembol değeri ve toplumsal anlamı dolayısıyla, işlev durumunun değiştiğini Eiffel Kulesi hakkındaki denemesinde anlatmaktadır.

Buna karşın Bernard Tschumi (1994) ise mimarlığın işlevsizliğini savunarak, “*biçim işlevi izler*” yerine “*biçim kurguyu izler*” felsefesini benimsemiştir. Bu görüşüne örnek olarak da 1983 yılında Paris’te Parc de la Villette’de yaptığı ve follié (şaka) diye adlandırdığı işlevsiz strüktürlerin onları kullanacakların hayal gücüne ve kurgusuna göre farklı işlevlere bürünmesini istemiştir.

Resim.6-7. Parc de la Villette ve Bernard Tschumi’nin ‘Follie’leri

(<http://www.tschumi.com/projects/3/#>, <http://oma.eu/projects/1982/parc-de-la-villette>, Mart 2013)

Tüm bu tartışmalarda, yapılarda işlevin anlamsal boyutu irdelenmiştir. Bunun yanında tarihî yapılardaki ilgili anlam ve değerlere bakıldığında işlevin tarihî yapıların özelliklerinden yalnızca birisi olduğu anlaşılacaktır.

İşlevin çevresel faktörlerden ve insanların ihtiyaçlarından doğduğu göz önüne alındığında, yeniden işlevlendirmenin en büyük gereksinimlerinden biri daha önce de bahsedildiği gibi, toplumdaki değişimler ve değişen ihtiyaçlar sonucunda işlevin geçici olma durumundan kaynaklanan yapılardaki işlev kaybıdır.

Tarihi değere sahip yapıların işlevsel dönüşümlerinde dikkat edilmesi gereken ise, yapıya verilecek minimum kayıpla, yapıya en uygun işlevin verilmesi durumudur. Yeni verilen fonksiyonla yapı, günlük hayatta, yeniden yaşam kazanmaktadır.

Yeni işlev yeni bir yapı tanımlar. Bu yapı, mimarların özgün müdahalesine açık olmak zorundadır. Fakat bu tür bir tasarımda mimarın özgürlüğü eski yapıdan kalan verilerle sınırlıdır. Mimar, yaratıcı özgürlüğünü bu sınırlar içinde kullanmak zorundadır (Kuban,2000).

Kuban'ın da bahsettiği üzere, yeniden işlevlendirme bir nevi yeniden tasarım yapmak anlamına gelmektedir. Ancak tarihi yapılara yapılacak işlev dönüşümlerinde yapı, verilecek fonksiyonu yüklenebilir olmalı, özgün plan şeması ve mekânsal özellikleri büyük değişime uğratılmamalıdır.

Yapıya uygun işlevin seçiminde etken faktörler ise;

- Yapının mekânsal kurgusu,
- Yapının ilk işlevi,
- Yapının bulunduğu konum,
- Toplumsal ihtiyaçlar,
- Çevrenin ekonomik gerçekleri,
- Yapının tasarım felsefesi,
- Korunması gereken anıt yaklaşımı, olarak belirlenebilir.

Yeniden İşlevlendirme tasarımında girdi olarak, kullanım dışı kalmış bina ile o binanın eskiden şekillenmesine katkısı olmuş fakat zaman içinde değişmiş olan çevre koşulları ve insan ihtiyaçları vardır. Tarihi değeri olan tescilli bir yapı yeniden işlevlendirilirken de, sıradan bir yapı yeniden işlevlendirilirken de, mevcut mekânları kavramak ve felsefesini ortaya koymak gerekmektedir (Mesutoğlu,1995).

Tüm bunlar ışığında yeniden işlevlendirmenin bir bakıma eski işlevin reddi olduğunu söylemek mümkündür. Eski işlevin ne olduğuna bakılmaksızın mekânın el verdiği ölçüde yeni işlev getirilebilir. Burada önemli olan nokta ise mekânın özelliklerinin ne olduğudur.

Günümüzde bu duruma örnek gösterilebilecek birçok yapı mevcuttur. Bunlardan birkaçına değinmek gerekirse;

- Viyana Gazometrelerinin konut, eğlence alanları, kütüphane, sinema müze gibi birçok işlevi barındıran çok fonksiyonlu yapıya,

Resim.8. Viyana C Gazometresi İç Mekan
(<http://www.wiener-gasometer.at/en/gasometer/c>, Eylül 2012)

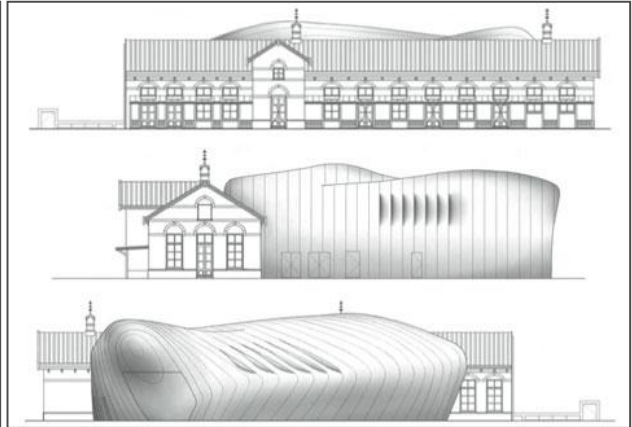

Resim.9. Viyana A Gazometresi İç Mekan
(<http://www.wiener-gasometer.at/en/gasometer/a>, Eylül 2012)

- Mezz Breda adında ofis olarak kullanılan tarihi yapının ek olarak konser salonuna,

Resim.10. Mezz Breda Ön Cepheden Görünüşü
(<http://www.flickr.com/photos/archiryan/4083332160/in/photostream/>, Mayıs 2013)

Resim.11. Mezz Breda Cephe Çizimleri
(<http://www.flickr.com/photos/archiryan/4083332160/in/photostream/>, Mayıs 2013)

- New York'ta Washington Square parkın yanında bulunan tarihi bir apartmanın Steven Holl tarafından New York Üniversitesi Felsefe bölümü departmanına dönüştürülmesi,

Resim.12. NYU Felsefe Departmanı Görünüşü

(<http://www.architectural.com/steven-holl-architects-nyu-department-of-philosophy/>, Mayıs 2013)

Resim.13. NYU Felsefe Departmanı Tasarım Konseptini Anlatan Diyagram

(<http://www.architectural.com/steven-holl-architects-nyu-department-of-philosophy/>, Mayıs 2013)

- Hollanda'daki Dominik Kilisesinin kütüphaneye dönüştürülmesi,

Resim.14. Dominik Kilisesinin Görünüşü

(<http://openbuildings.com/buildings/-profile-39742/media#!buildings-media/20>, Mayıs 2013)

Resim.15. Dominik Kilisesinin Dönüşüm Sonrası İç Mekanı

(<http://coolboom.net/interior-design/a-bookstore-in-a-dominican-church-by-merkx-girod/>, Mayıs 2013)

• Almanya’da Ruhr Bölgesinde ise bir den fazla yapılar dönüşmüştür bunlardan birkaçı ise; Makine Dairesinin (Kraftzentrale) karma fonksiyonlu etkinlik merkezine dönüşmesi, Havalandırma Dairesi Kompleksinin (Gebläsehallenkomplex) konserler ve şirket kutlamaları, dans ve tiyatro gösterileri gibi çok geniş çapta etkinlikler için kullanılması, Dökümhanenin (Gießhalle) konserler, tiyatro performansları ve açık hava film gösterileri için kullanılması, Gazhanenin (Gasometer) yağmur suyuyla doldurularak dalış merkezi olarak kullanılması, Ambarın (Magazin) kafeterya ve bar ile giriş katının sergi alanı olarak kullanılması, gibi sıralanabilir.

Resim.16. Ruhr Bölgesi Dönüşüm Geçiren Yapılar

(http://issuu.com/xxi_dergi/docs/xxi_nisan13, Nisan 2013)

Örneklere de görüldüğü gibi işlevi ne olursa olsun dönüşüm durumlarında önceki işlevden bağımsız olarak öncelikle mekânın potansiyelleri ve yapısal analizleri doğrultusunda yeni işleve karar verilmelidir. Belirlenen bütün bu faktörleri dikkate alarak bir tasarım yapmak, hatalı uygulamaların önüne geçmekte ve yapı ile çelişmeyen bir işlevin getirilmesi, hem yapı bağlamında hem de toplumsal ve çevresel bağlamda getiri sağlamaktadır.

3.1.3. Strüktürel Değerlendirme Kriterleri

Yukarıda belirtilen yeniden işlevlendirmede mimari dönüşüm kriterlerine, strüktürel sistemde dahildir. Strüktürel sistem olarak akla ilk gelen, duvarlar, döşemeler, tavan veya çatı gibi yapısal taşıyıcı elemanlar mekânı tanımlayan birimlerdir. Yeniden işlevlendirme uygulamaları, bu elemanlara da müdahale edebilme imkânı vermektedir.

Tarihi yapılarda, zaman içerisinde yapısal bozulmalar, çürümeler ve malzemelerin eskimesi durumu gerçekleşmektedir. Korunması gereken kültürel mirasımızda, yapısal elemanların mekânın kimliğinin belirlenmesinde oynadıkları rol göz önüne alındığında, bu elemanların herhangi birine uygulanacak müdahale ile, yapının sahip olduğu karakteristik özellik bozulabilir. Bu nedenle, bu elemanlar, yapısal bütünlüğü korumak için, aynı zamanda da mekânsal karakteristiğine zarar vermemek için ayrıntılı olarak analiz edilmelidir. Yapılan analizlerde mevcut döşeme, duvar, çatı ve taşıyıcı sistem, rölöve ve restitüsyon çalışmalarında detaylı olarak incelenmeli, bu elemanların yapıda oluşturduğu, güçlü ve zayıf noktalar müdahale öncesinde tespit edilmelidir.

Yeniden işlevlendirme sürecinde, yapılarda meydana gelen tahribatı onarmak ve gerekiyorsa yeni işlev doğrultusunda ek strüktürel müdahalelerde bulunmak durumu ortaya çıkabilir. Yeni işlev kaynaklı bütüncül bir mekânın bölünmesi, ya da ara kat oluşturulması gibi durumlarda, müdahalelerin yapının orijinal durumunun taşıdığı kimlik özellikleri doğrultusunda kalıcı bir deformasyon yapılmamasına ve geri dönüşü mümkün olmayacak bir şekilde ortadan kaldırılmıyor olmasına dikkat edilmelidir.

Yeniden işlevlendirme de, uluslararası bir kural geriye dönülebilirliktir. Bu da genellikle yeni eklerin, eski strüktüre zarar vermeden yapılması (bu, bağımsız bir strüktür gerektirebilir) merdiven, giriş, sundurma, saçak, bölme gibi öğelerin kaldırılabilmesini öngören bir proje hazırlamaktır. Bu davranış, ileride başka koşullarda, yapının yine bugün bulunduğu duruma döndürülmesi olanağını içerir. (Kuban,2000).

Tarihi, kültürel ve sanatsal değeri yüksek korunmaya değer bir yapının yeniden işlevlendirilmesi, geriye dönülebilir ilkesine göre yapılmalıdır. Böyle bir durumda önemli olan nokta, kültürel mirasımız içerisindeki, toplumun mimari kimliğini belgeleyen, kamusal bellekte yer edinmiş yapıları, bir uygarlık birikimi olarak geleceğe bırakmaktır. Yeni bir işlev

verilerek topluma kazandırılmış bir yapı, gelecekteki yeni incelemeler, değerlendirmeler ve gerekiyorsa yeni müdahaleler için hazır olmalıdır.

3.2. Bağlamsal Dönüşüm Değerlendirme Kriterleri

Tarihi yapıların dönüşüm durumları irdelendiğinde, tek başına bir sabite bağlı olmadığı görülür. Tarihi yapılardaki dönüşüm kararları, tek yapı boyutuna inmeden önce kentsel boyutta verilmek zorundadır. Bunun sebebi ise öncelikle bu yapıların kentsel hafızadaki yerleriyle toplumsal misyonlarıdır. Daha sonrasında ise buldukları konum itibarıyla, kent planlamasında, tarihi çevreyi koruma bağlamında, silüete etki eden ve anıt olma özellikleri bulunan yapılar olması sebebiyle, yapılardaki değişimler, hem buldukları bölgenin çevresel koşullarından etkilenmekte hem de dönüşümleri sonucu, kendilerinin de çevreyi dönüştürme gücü bulunmaktadır. Dolayısıyla dönüşüm yapılacak her bir tarihi yapının bağlamsal durumu, coğrafi olarak ve sosyolojik olarak kendine has biricik bir durumu tasvir eder.

Tez kapsamında dönüşümün bağlamsal irdelenmesi, öncelikle yapının konumsal ilişkileri daha sonrasında ise yapının sosyo-kültürel bağlam dolayısıyla dönüşümünün değerlendirilmesi doğrultusunda yapılacaktır.

3.2.1. "Yer-Yapı" İlişkisinin Dönüşüm Kriterleri

Yapılar yapıldıkları dönemde, konumlarından maksimum düzeyde fayda sağlayacak biçimde, konumun fiziksel ve toplumsal verileri doğrultusunda inşa edilmişlerdir. Yapım zamanlarında her ne kadar, iklimsel veri, bitki örtüsü, eğim gibi tasarımda veri olabilecek nitelikler belirlenerek inşa edilmiş olsalar da, tüm bu veriler zaman içerisinde toplum ihtiyaçlarının ve dolayısıyla yapı çevrenin değişimiyle ortadan kalkmış yada başka durumlara dönüşmüş olabilmektedir.

Yeniden işlevlendirme kararlarında, yapıya verilecek olan işlev yapı çevre ve konumun coğrafi ve topografik özellikleriyle direkt olarak bağlantılı olduğu düşünüldüğünde onun şehir dokusu içinde önceki ve şimdiki görsel önemi, dönüştürme kararının alınmasında birincil derecede etkilidir.

Şehir ve dolayısıyla mekânların sürekli bir devinim ve değişim içerisinde olması, kalıcı olmama durumunu beraberinde getirmektedir. Aldo Rossi ise bu kalıcı olmama durumuna, işlev dönüşümlerine rağmen kalıcı olanın "locus" olduğunu belirtmektedir. Şehri insani olayların sahnelendiği bir tiyatro olarak gören Rossi, bu tiyatronun artık bir temsil değil gerçeklik olduğunu söylemektedir. Locus ise bir dizi olayı içinde barındırırken, aynı zamanda kendi başına bir olay da oluşturur. Yapının yer ile kurduğu ilişkide locus, belirli bir yer ile onun üzerindeki binalar arasındaki özgül ama evrensel ilişkiyi içerir. Bu bağlamda kendi karakteri olan bir yer locus'tur.

"Tarih sürecine baktığımızda, bir nesne kullanımında kaldığı, yani biçim başlangıçtaki işleviyle bağımlı koruduğu sürece var olur. Bununla birlikte, biçim ve işlev birbirinden ayrıldığında, yalnızca biçim hayatta kaldığında, tarih hafızanın alanına doğru kayar. Tarih bitince, hafıza başlar. Tekil biçim yalnızca kendi benzersizliğini göstermekle kalmaz; aynı zamanda kolektif, yani kentsel bir hafızanın parçası olan gösterge, bir olay kayıdır. Olayların kolektif hafızası, yerin tekilliği (locus solus) ve biçimde ifade bulan yerin göstergesi arasındaki ilişkiyle bilinegelir tarih (Rossi,2006, s.172).

Bu betimleme doğrultusunda, yapının biçiminin şehirdeki izi şehrin tarihi, bireyle girdiği ilişkideki yaşanmışlık ise toplumsal hafızadır. Bu durumda ise mimarlıktaki zamansal durum, tarih yerine hafızanın alanına kayar ve psikolojik bir bağlama girer. Yapı bu durumda tekil bir biçimden öte bulunduğu konumla girdiği ilişkide, toplumsal hafıza ve bireyin kişisel deneyimleri doğrultusunda sosyo-kültürel bağlamda kendine yer bulur.

Tüm bunların ışığında yeniden işlevlendirilen yapının yerin değil hafızanın alanında olduğunu söylemek mümkündür. Kültürel miras aslında toplumsal bellekle özdeşleşmiştir. Bundan dolayıdır ki bir toplumdaki tarihi yapılar, toplumların kültürel sürekliliğinin sağlanması bağlamında önem kazanmaktadırlar.

3.2.2. Sosyo-Kültürel Bağlam Kriterleri

Yaşanılan çevre bireyin kişisel tarihiyle, anlarıyla ve sevdikleriyle yakından ilişkilidir. Bu bağlamda toplum ve kentin organik bir biçimde yaşadığı değişim ve dönüşümü incelemenin bir yolu da aslında toplumu incelemektir.

Yapılı çevre, toplumun ekonomik ve politik yaşantısının yapısını, sosyal ve kültürel eğilimlerini, teknik gelişimini yansıtır. Toplum olarak örgütlenmiş insanların karşılıklı

ilişkilerinden doğan eylemler, yapılı çevrede yer alan binaların gereksinimlerini de belirler. Binanın işlevi sosyal örgütlenmenin ifadesi olmakla birlikte, toplumsal örgütlenmenin geliştiği, yani uygarlık düzeyinin arttığı oranda, bina çeşitliliği de artar. Bu çeşitliliğe etken olan önemli unsurlardan bir de toplumsal kültürel niteliklerdir.

Sosyoloji toplum ve insanın etkileşimi üzerinde çalışan bir bilimdir. Bu disiplin insanların neden ve nasıl bir toplum içinde düzenli yaşadıkları kadar bireylerin veya birlik, grup ya da kurum üyelerinin nasıl yaşadığına da odaklanmıştır.

Diğer bir tanıma göre ise sosyoloji, toplumun yapısını, işlevlerini, bu yapı ve işlevlere bağlı olarak meydana gelen değişimleri ve bunların sonucunda ortaya çıkan toplumsal sorunları bir takım özgün yöntemlerle inceleyerek bunları bazı yasa ve ilkelere bağlayan bir bilim dalıdır. Sosyoloji, çevremizde olup bitenleri anlamamızı ve kendi yaşantımızla toplumsal süreçler arasında ilişki kurmamızı sağlar. Çevremizdeki toplumsal kurallar, kültürel normlar, yoksulluk, ayrımcılık gibi olguların belirli tarihsel süreçlerle şekillenmiş olduğunu, dolayısıyla kaçınılmaz olmadığını gösterir.

Bu tanımlar doğrultusunda bir toplum inceleme bilimi olarak sosyoloji, toplumun tüm olgularına değinir. Bu olgulardan ise kültürel normlar, toplumun şekillenmesinde gelenek, görenek, aidiyet, bellek ve bağlam etrafında şekillenir.

Kültüre değinecek olursak; insana ilişkin bir kavram olarak kültür, tarih içerisinde yaratılan bir anlam ve önem sistemidir. Bir grup insanın bireysel ve toplu yaşamlarını anlamada, düzenlemede ve yapılandırmada kullandıkları inançlar ve adetler sistemidir.

Türk Dil Kurumunda ise, tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü kültür olarak tanımlanır (Türkçe Sözlük,1998).

İngiliz sosyal antropologu Edward Burnett Tylor (1832-1917) için kültür, ‘toplumun bir üyesi olarak kişinin elde ettiği bilgi, inanç, sanat, gelenek, görenek, alışkanlık ve becerileri içine alan karmaşık bir bütündür’ (Aktaran: Turhan,2006).

Marx için kültür, ‘doğanın yarattıklarına karşılık, insanoğlunun yarattığı her şeydir.’ Parçalarına ayrılamaz, devingendir, zaman içinde olgunlaşır, bu sayede sürekliliğe ulaşır. Tarihin ve şimdiki zamanın varoluşudur (Pallasmaa,1988).

Doğan Kuban da kültürü ‘sürekli değişerek insanı ve toplumu aşan zorunlu değişmelere onları adapte eden bir mekanizma’ olarak tanımlar (Kuban,2000).

Tüm bu tanımlarla birlikte sosyo-kültürel yapıyı anlayabilmek bakımından, sosyo-kültür kavramının, kültür kavramını içine alan dinamik bir unsur olduğunu göz önünde tutmak ve sosyoloji ile kültür kavramını öncelikle anlamak gereklidir.

Kültür kavramı ile sosyo-kültür kavramını birbirinden ayıran en önemli fark, kültür unsurları arasında nedensellik bağının bulunmamasıdır. Sosyo-kültür unsurları arasında ise nedensellik bağı vardır. Çünkü sosyo'da sosyal eylem vardır ve sebep netice ilişkisi vardır. Sorokin, sosyo-kültür olaylarında temel unsurun mana (duygu, düşünce) öğeleri olduğuna işaret etmektedir (Nirun,1990).

Sosyo-kültürün bir fonksiyonu olarak ortaya çıkan sosyo-kültürel yapı bir bakıma sosyo-kültür çevresi, insan ve zaman etkileşiminin oluşturduğu bir denge üzerinde kendini inşa etmektedir. Bu dengede sosyolojinin ana temasını oluşturan toplumların, zaman sürecinde edindikleri ortaklıklardan meydana gelir ve kültürün şekillenmesini sağlar.

Taşkıran’a (1997) göre, mimari yapılar üretildikleri dönemin iş ve çalışma yaşamının örgütlenişi, inancı, ekonomisi gibi toplumsal yapısı hakkında somut veriler sağlayan göstergeleri içerir. Bundan dolayı mimari yapıların, o toplumun sosyolojik değerlendirmesinde önemli bir bilgi kaynağı olduğu düşünülebilir.

Kültürel kimliğin ve mirasın oluşmasında ve sürekliliğinde ise mimarlığın önemi kamusal belleğin inşası ile beraber düşünülmelidir. Korunması gereken kültürel miras olan bir bina kullanılmasa dahi o çevrede yaşayan insanların hayatında çevrenin algılanma kriteri olarak çok önemli bir yer tutar. Yeniden işlevlendirilerek onarılan yapılar, toplumun yaşantısında geçmişe ait bir referans niteliği taşımasının yanında, tekrar canlandırılmasıyla ve yeniden anlamlandırılmasına olanak sağlar.

Yeniden kullanım potansiyeli olan bina belli bir döneme tanıklık etmiş, tarihi ve kültürel değer taşıyan bir yapıdır. Korumada bir araç olan “yeniden kullanım” farklı yararları da beraberinde getirmektedir. Çünkü geçmiş yaşamla ilgili bilgileri aktaran en somut fiziksel referansların başında, kültürel-tarihi değer taşıyan yapılar gelmektedir ve kültürlerin değişimiyle birlikte tarihi yapılarda, bu yeni kültürel kimliğe adapte olabilmek için değişim yaşamak zorunda kalmaktadırlar. Bu değişimde ise kültürel değerlerin korunarak yeniden hayata kazandırılmasında, yeniden işlevlendirme süreci hayati değer taşımaktadır.

3.3. Ekonomik Değerlendirme Kriterleri

Yeni bir yapının yapılması yerine, eldeki yapı stoğunun değerlendirilmesi ile yeniden işlevlendirilen bir yapı, kültür ve tarihi dokulara gösterilen bir duyarlılığın yanında ekonomik bir geri kazanımı da beraberinde getirir.

Bu yolla yapılan bir yapıda, yeniden yıkım ve yapım sürecinde harcanacak olan maliyet ve kaynak israfından kaçınılarak, enerji ve emekten tasarruf sağlamakla kalınmaz, doğal kaynaklar da daha efektif bir biçimde kullanılmış olur. Var olan yapıları güncel ihtiyaçlara göre projelendirmek ekonomik ve ekolojik bağlamda bir zorunluluk haline gelmiştir. Arsa fiyatlarının yükselmesi, yeni inşaatların büyük masraflar gerektiren müdahalelere gerek duyması da bu zorunluluğu destekler niteliktedir.

3.3.1. Ekonomi ve Kaynakların İyi Kullanılması

Eldeki kaynakların optimum bir biçimde kullanılması ve ekonomik kazanç sağlanması yolunda, eski binaların yeniden değerlendirilerek kullanıma sunulması, sürdürülebilir bir yaklaşımı göstermektedir. Dünyanın azalan kaynakları ve diğer sebepleri yüzünden geride kullanılmayan beton yığınlar bırakan binaları dönüştürmememiz gerçek bir kaynak israfı olmaktadır.

Özellikle dünyanın azalan kaynakları, enerjinin pahalı olması, insan gücünün gelişmiş ülkelerdeki maliyeti göz önüne alındığında var olan yapıları güncel ihtiyaçlara göre projelendirmek eldeki kaynakların kullanımı açısından daha iyi anlaşılabilir. Şehrin görüntüsünü ve tarihî yapılarını korumaktan öte, ekonomik ve ekolojik bağlamda bir kazanç olarak geri dönmektedir.

Yeniden işlevlendirmek yerine yıkılan binalarda, yıkım maliyeti de göz önünde bulundurulmalıdır. Yapıların yıkım sonrası inşaat artıklarının kaldırılması ve taşınması da aynı şekilde bir maliyet oluşturmaktadır.

Yeniden işlevlendirmenin hem işgücü hem kazanılmış haklar açısından ekonomik faydaları da dönüştürme sebepleri arasındadır. Bir binaya yapılan ekonomik yatırım iki şekildedir; birincisi yatırım maliyetleri ikincisi ise harcanan fiziksel malzemelerdir. Taş veya ahşap gibi hammaddeler bazen yeni inşaatlar için tekrar kullanılabilir, üstelik bunlar

korunduğunda üstlerindeki zengin desenler de korunacaktır. Aynı zamanda da çatı veya temeller gibi bazı fiziksel elemanların yaşam süresi oldukça uzundur (Bicknell,1979).

Yeniden işlevlendirme özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için israf edilemeyecek bir kaynağın etkili kullanımı demektir. Ülkemizde her yıl üretilen yapı miktarı göz önüne alındığında, yeniden işlevlendirme ekonomik bir yapı üretim tekniği olarak görülmektedir.

3.3.2. Enerji ve Emek Geri Kazanımı

Yeni bir yapı yapmak yoğun enerji ve makine gücü gerektiren bir üretim sürecidir. Eski bir yapıya yeni bir işlev vererek değerlendirme sürecinde ise enerji kullanımının yönünün değiştiğini görebiliriz. Yeni bir yapı yapmak için gerekli olan enerjinin yerine, insan gücünün ve el emeğinin daha fazla kullanımı ile hem enerji tasarrufu yapılmakta hem de el emeği ile yapılan işler için çalışma sahası kazandırılmaktadır.

Nihai durumdaki enerji sarfiyatının ilk durumdan daha az olduğu, yani enerjiyi gerçek anlamıyla koruyan inşaat şekillerinin hepsi, var olan eski yapıların bir bölümünü kullanmayı içerir (Moewes,2003).

Dolayısıyla, mimari mirası yeniden işlevlendirerek korumak, aynı zamanda enerji tasarrufu yapmak demektir. Yapılar hangi malzemedен yapılmış olurlarsa olsunlar, inşa edilmiş her yapı kullanılmış enerjiyi barındırır. Yapı yıkılırsa bu enerji tamamen harcanmış olur. Bununla birlikte yerine yapılacak yeni bir bina, enerji harcamayı gerektirir.

Yeni yapının inşaatında kullanılacak yıkım ve yapım araçları, malzeme ve ulaşım giderleri sebebiyle enerji tüketen bir çalışma gerekirken, tarihî bir yapının işlevini değiştirmek için araştırma, programlama, planlama, tasarım gibi safhaları içeren emek tüketen çabasına ihtiyaç duyulur. Sonuçta yıkım ve yapım sürecinde sarf edilen enerjinin geri dönüşü yoktur fakat yeniden işlevlendirilen bir yapı, "enerji yoğun" bir üretimden çok "emek yoğun" bir üretim tekniği olarak karşımıza çıkar.

Ülkemizdeki enerji maliyetinin yüksek, insan gücü maliyetinin düşük oluşu, yeniden işlevlendirme sürecinde tercih edilir bir etken olmaktadır. Böylece toplumsal ölçekte, gerek ekonomik gerekse işsizlik oranının azalmasında bir kazanç sağlamaktadır.

Tarihî bir yapıyı konforunun, teknik özelliklerinin yetersiz oluşundan ve simgesel özelliğinin olmamasından dolayı yıkmayı düşünmek yalnızca mal sahibinin kişisel ve spekülâtif kazancına faydalıdır. Oysa bir dönüşüm projesi doğru şekilde yapılırsa, eski binanın konfor düzeyi ve teknik özellikleri modern yapı teknolojisi ile geliştirilebilir ve ülke ekonomisine faydalı olabilecek bir hale getirilebilir (Kuban,2000).

3.3.3. Tarihi Yapıların Kendilerini Finanse Edebilmesi

Yeniden işlevlendirilmeye uygun olduğu halde kullanılmayan ve çoğu zaman unutulmuş kaderine terk edilen yapılar için yapılacak en gerçekçi çözüm, tekrar insan kullanımına açmak ve bu sayede binanın kullanımı çerçevesinde bakımlarının ve temizliklerinin yapılmasını sağlamaktır (Tayla,1998).

Bu doğrultudan hareketle, yeniden işlevlendirme, tarihi değer taşıyan binaların ve yaşam çevrelerinin kalitesinin artırılması yönünde yarar sağlanmış olmaktadır. Uzun vadede taşıdıkları kültürel değerlerle ekonomik olarak getiriler sağlarlar. Bu getiriler iki kategoriye ayrılabilir:

1. Mal sahibine ve yatırımcıya sağladığı
2. Yerel ve bölgesel ekonomiye sağladığı getiriler olarak tariflenebilir.

Yeniden işlevlendirme projelerinin yapı bazında yatırımcıya ve mal sahibine sağladığı yararları değinecek olursak, öncelikle yeniden işlevlendirme yapılacak bir yapıda, özellikle mali hesaplamalar çok önem kazanmaktadır. Maliyet ve yapının uzun vadede getirisinin hesaplanması ile yeniden işlevlendirilen bir yapının, yeni baştan yapılacak bir yapıya göre karşılaştırılması yapıldığında çoğu zaman daha ekonomik bir süreç olduğu, yapıların yeniden işlevlendirilmeleri öncesinde uzmanlar tarafından yapılan bilimsel çalışmalarla belirlenmiştir (Mislin,1999). Yapılar, taşıdıkları değerler sayesinde, uzun vadede tadilat masraflarını çıkararak, yapının kendini idame ettirebilecek bir kazancın üzerine de çıkararak mal sahiplerine veya yatırımcılarına büyük kazançlar sağlamaktadırlar.

Tarihi yapıların yeniden kullanıma açılmasının yerel ve bölgesel ekonomiye sağladığı yararlar pek çok araştırmacı tarafından incelenmiştir. Tüm çalışmalar ise olumlu bir tablo çizmektedir. Bunlardan birkaçı; yeni iş olanakları yaratması, tarih kültürü turizminin

gelişmesi ve bulunduğu bölgenin yeni yatırımlar için bir çekim gücü yaratarak, merkezi çekirdek işlevi konumunu görmesi olarak sayılabilir.

Donovan Rypkema (1994), tarihi bir yapıyı yeniden kullanıma açmanın, yeni bir yapı yapmaya göre yüzde 20 oranında daha fazla enerjiden ziyade emek yoğun bir çalışma süreci olduğunu söylemiştir. Böylece yapı sektöründe faaliyet gösteren zanaatkarlar, ressamlar ve ustalar gibi birçok meslek dalına da yeni iş imkanları sunulmuş olmaktadır.

Tarih kültürü turizmi, yerel ve bölgesel ekonomiye sağladığı katkılarla bir başka ekonomik getiri şeklidir. Turistler bir ülkede gezdikleri tarihi yerlerin, o ülkeye dair anlattıkları hikayeyi anlamak isterler. Tarihi dokuyu hissetmek, o kültürün kimliğini ve kültürel mirası anlamak tarih turizminin temel amaçlarından biridir. Amerika'nın batı Pennsylvania eyaletinde, 9 ülke ve 19 kültürel miras kapsamında yapılan bir araştırmaya göre, koruma ve yeniden işlevlendirme projeleri \$12.2 milyon direk ve \$5.6 milyon dolaylı yoldan kazanç sağlamıştır. Bunlar bölgesel olarak 337 işkolunda yıllık toplam \$5.0 milyon tutarında çalışanların maaşlarını karşılamaktadır (Strauss, Lord, and Powell,2002). Bu yolla sağlanan gelirler de, tarihi yapılara geri dönüşümü sağlandığında, kendi kendilerini finanse etmekten öte ülkeye de büyük kazanç sağlar.

Bölgenin merkezi çekirdek işlevi konumunu görmesi de, bir çekim gücü yaratarak bulunduğu bölgede yeni yatırımlara olanak sağlamaktadır. Böylece sadece yapı bazında değil aynı zamanda çevre bölgesinin de gelişmesini sağlayarak farklı iş kollarında ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır.

Bu duruma dünyadan örnek vermek gerekirse; Tate Elektrik Santrali gösterilebilir. 1981 yılında, ekonomik nedenlerden ötürü üretimine son verilen santralin yeniden işlevlendirilmesi, Tate & Lyle Şirketinin Millbank'te bulunan sergi alanının, mevcut koleksiyonları sergilemek için yetersiz kalması üzerine yeni bir sergi mekanı aramasıyla başlar. Yapının dönüşüm projesi ise Herzog & De Meuron tarafından hazırlanmıştır.

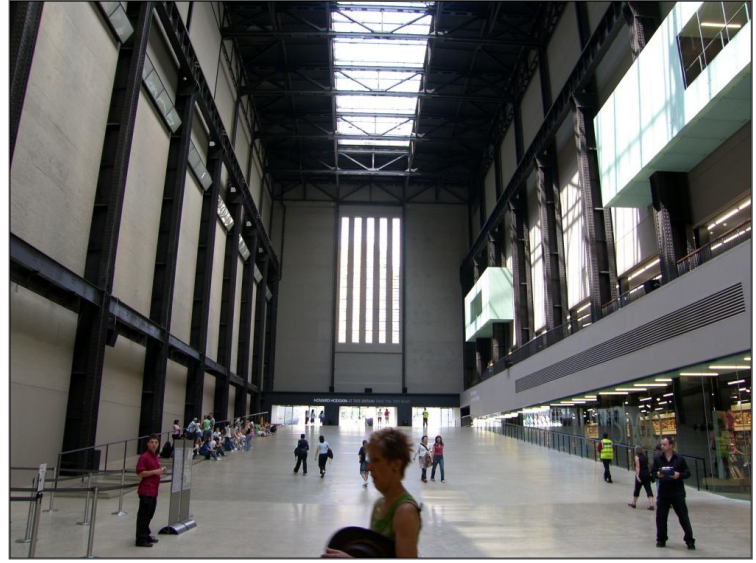
Resim.17. Tate Elektrik Santrali
Dönüşüm Öncesi Görünüşü
(Özer, 2000)

Resim.18. Tate Elektrik Santrali Dönüşüm Sonrası Görünüşü
(http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tate_modern_london_2001_02.jpg)

Resim.19. Tate Modern Sanatlar Müzesi
Dönüşüm öncesi İç Mekân (Özer, 2000)

Resim.20. Tate Modern Sanatlar Müzesi
Dönüşüm sonrası İç Mekân (Güney,2007)

Bu dönüşümle birlikte, Tate Modern Sanatlar Müzesi, kendi kendini ve çevresini ekonomik anlamda kalkındıracak finansal geliri kazanmaya başlamıştır. Bu ekonomik kaynağın oluşumu sayesinde, yapının bakımı ve çevresinin gelişimi sağlanmış ve bina kendini finanse edebilir ekonomik düzeye ulaşmıştır.

Tate Modern Sanatlar Müzesi'nin haricinde Türkiye'den örnek vermek gerekirse, Tophane-i Amire'nin Mimar Sinan Üniversitesi Kültür Merkezine, Hasköy Lengerhanesi'nin Rahmi Koç Endüstri Müzesine, Sultan Ahmet Cezaevi'nin 5 yıldızlı bir otele dönüştürülmesi, bu yapıların sürekli bakımlı olmasını ve kendi ihtiyaçlarının işletmecisi tarafından finanse edilmesini sağlamaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, yapıya yeni fonksiyonlar verilirken, yapının mekansal bütünlüğünün ve tarihsel özelliklerinin zarar görmemesi ve kullanım süreci boyunca da bu hassasiyetin gösterilmesidir.

4. İşlev Değişimine Uygun Endüstriyel Miras Yapılarının Değerlendirme Kriterleri

Endüstri ile ilgili bir tanım yapmak gerekirse, Türk Dil Kurumu sözlüğünde:

“Hammaddeleri yapılı bir hale sokmak için uygulanan eylemlerin ve bu eylemleri uygulamak için kullanılan araçların tamamı.” dır (Türkçe Sözlük,1998).

Bu nedenle, besin maddeleri dışında kullanılan ve tüketilen tüm maddeler endüstriyel ürün olduğundan endüstrinin insan hayatındaki rolü büyük olmuştur.

Endüstri Devrimi ilk olarak İngiltere'de başlamıştır. Endüstriyelleşme süreci ani ve köktenci bir değişim olmamıştır. Kendisini hazırlayan etmenlerle uzun bir süreçte gerçekleşmiştir. Bu nedenle üretim sisteminde önemli bir adım atıldığı 18. yüzyıl, Endüstri Devriminin başladığı dönem olarak sayılmaktadır.

İngiltere'de başlayan bu gelişmeleri, 19. yüzyıldan itibaren öncelikle Fransa, Almanya ve Belçika gibi Avrupa ülkeleri takip etmiştir. Amerika, Endüstri Devrimini Avrupa'da yaşanan dönemin ardından yaşamıştır. 20. yy dan itibaren ise İtalya, Hollanda gibi Avrupa ülkeleriyle, Japonya ve Rusya'da da kendini göstermiştir. Endüstri Devriminin sonucunda yeni bir mimari tipoloji ortaya çıkar Bu tipolojiyi oluşturan yapılar endüstriyel yapı olarak anılır.

Endüstri yapılarının mimari karakter ve yapı olarak değişim ve gelişimleri, temel olarak üretim süreçlerindeki değişimlerden kaynaklanmıştır. Yapının sistemlerindeki ilerleme ve yeni yapı malzemeleri ile mimari gelişim hızlanmıştır (Mislin,1987).

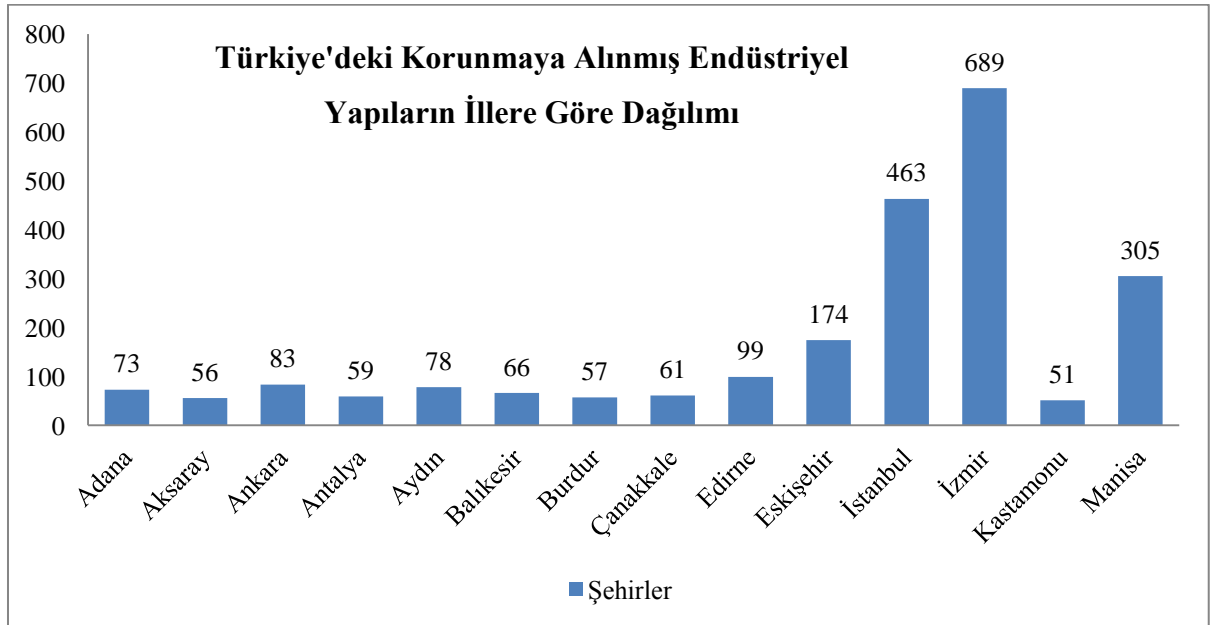
Osmanlı İmparatorluğu endüstrileşmeyle birlikte yaşanan bu ekonomik değişime tarafsız kalmayarak, endüstriyel alanda devlet eliyle ve özel girişimciler yoluyla bu değişimi desteklemiştir. Bunun sonucunda birçok endüstri yapısının kuruluşu sağlanmıştır. Bu yapıları tipolojik olarak incelediğimizde ise yeni yapı türleri olarak karşımıza fabrikalar, depolar, ahırlar, ambarlar, değirmenler, maden ocakları, tren istasyonları ve tersaneler çıkmaktadır.

"Endüstri yapılarını daha detaylı incelemek ve gruplamak gerekirse, "enerji kaynakları olarak, madencilik, yel değirmenleri, su çarkları ve buhar makineleri gibi enerji üretim tesisleri; tekstil, çömlükçilik, cam, yiyecek, içecek yapımı gibi üretim endüstrileri; yol, köprü, kanal ve demiryolu gibi ulaşım yapıları; taşocağı, tuğla atölyesi, bıçkı fabrikası gibi yapı malzemesi üretim

merkezleri; ve sosyal tarihin bir parçası olan endüstri işçileri, yöneticiler ve fabrika sahipleri için yapılan konutlar; gaz, su ve iletişim gibi kamu hizmeti için oluşturulan sistemlerin" incelendiği ve endüstri ile bağlantılı her alanın bu kapsama girdiği görülmektedir" (Köksal,2005, s.107).

Ne var ki yaşanan teknolojik gelişmelerin sonucu olarak, değişen ve yok olan üretim teknolojisi ile bu yapıların birçoğu işlevini yitirmiştir. Bu teknolojik gelişmelerden en önemlileri, küresel ölçekte elektrik üretiminde yapılan atılım, II. Dünya savaşından sonra ise bilgisayarların kullanımı ve otomasyon sistemine geçiş, petrokimyadaki ilerleme ve termonükleer enerjinin elde edilmesi olarak sayılabilir. Bunun dışında Uzak Doğu ülkelerinden daha düşük maliyetle ürün ithal edilebilmesi, kent içinde nüfus yoğunluğu ve kentsel yapılanmalar sebebiyle endüstriyel yapıların daha fazla genişleyememesi ile çevreye verdiği zararlar da terk edilmelerinde etken olmuştur. Dolayısıyla mevcut endüstri yapıları mekan, konum olarak ya da işlevsel eskime gibi nedenlerle yetersiz olmaya başlamıştır. Bunun sonucunda ise bir dönemin yaşam kültürü, teknolojisi, sosyal yapılanması gibi birçok konuya şahitlik etmiş bu yapılar yetersiz kalmaları sonucu terk edilmeye başlanmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu tarafından kurulumları desteklenmiş ancak yukarıdaki sebepler doğrultusunda terk edilmiş birçok endüstri yapısı taşıdıkları değerler dolayısıyla koruma altına alınmışlardır. Bu yapılar Türkiye içerisinde çeşitli illere dağılmışlardır. Aşağıdaki tablo endüstriyel yapıların illere göre dağılımını sayıları ile ifade etmektedir.

Şekil.2. Endüstriyel Yapıların İllere Göre Dağılımı

(<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44799/illere-gore-korunmasi-gerekli-tasinmaz-kultur-varligi-i-.html>, Eylül 2012)

Tabloda da görüldüğü üzere, illere genel olarak baktığımızda, Adana, Antalya, Aydın, Balıkesir, Çanakkale, Edirne, İstanbul, İzmir, Kastamonu gibi birçok ilimizin denize bağlantısının olduğu ve diğer illerimizden de denize kıyısı olan şehirlere komşuluklarının olduğu bilinmektedir. Bu bilgiden istifade ederek, deniz yolu taşımacılığının endüstriyel yapılara gerek hammadde sağlamak gerekse ürünlerin taşınmasında o dönemde önemli bir konumda olduğunu görebilmekteyiz.

Aynı zamanda şehirlerden de anlayabileceğimiz üzere, endüstriyel yapıların çok olduğu şehirlerin gelişmiş şehirler olmaları da, endüstrileşmenin o şehrin ekonomisini canlandırdığı ve kalkınmasına yardımcı olduğu da görülmektedir.

Sürekli bir gelişim içerisinde olan teknolojiye bağlı olarak yeni yapım tekniklerinin ortaya çıkması ile işlevsiz kalan endüstriyel yapılar, gelişmeye başlayan şehirler için, kaybedilen iş gücü, sosyal çevre ve ekonomik kayıplar bakımından sorunlar oluşturmaya başlamıştır. Kentte yaşanan bu sorunların geri dönüşümünün sağlanmasında, endüstriyel yapıların yeniden hayat bulması, sosyal çevre, ekonomik kalkınma ve bağlamsal açıdan kentin kaybedilen değerlerini kazanmasına yardımcı olmaktadır.

Endüstrileşme sürecinde kurulmuş ve daha sonra terk edilmiş pek çok endüstri yapısı, gerek mimari gerekse üretim teknolojileri olarak kuruldukları dönemin birer örnekleridir. Endüstri yapıları yapıldıkları dönemin üretim biçimlerini ve o dönemdeki yaşayan insanların hayatlarına dair izler gösteren birer tarih laboratuvarı görevini üstlenmişlerdir. Bu nedendir ki endüstriyel yapılar tarihi ve kültürel mirasımızın en önemli parçalarındandır.

Yeniden işlevlendirilmede endüstriyel yapıların ilk önemli vurgusu 1950'lerde İngiltere'de ortaya çıkmıştır. Bu kavram "Industrial Archaeology" olarak, sanat tarihçisi Alois Riegl tarafından ortaya atılmış ve;

“ Bir zamanlar varolmuş olan tekrar varolamaz gelişim zincirinde yeri doldurulamaz ve yerinden kaldırılamaz halkayı temsil eder.” (Ercivan,2004, s.05)

şeklinde olan yorumuyla önemi vurgulanmıştır.

Endüstriyel miras ve endüstri arkeolojisinin tanımlarına değinmek gerekirse; Köksal bu konuda henüz tam olarak bir netlik kazanmadığını şu şekilde belirtmektedir;

“Bazı ülkeler endüstri mirası konusunu farklı başlıklarda incelemeyi tercih etmişlerdir. Almanya’da konuyla ilgili kaynaklarda “endüstri arkeolojisi” terimi yerine 1930’lardan beri “teknik

kültür anıtı” ve “teknik anıt” gibi kavramlar kullanılmaktadır. Hatta “endüstri arkeolojisi” teriminin 1978’de İsveç’teki TICCIH Toplantısı’nda bile netleşmediği, sadece “endüstri anıtları” ve “endüstri mirası” gibi ifadelerin kullanıldığı belirtilmektedir” (Köksal,2005, s.106).

Başka bir tezde ise bu kavramların ayrımı şu şekilde anlatılmaktadır;

“Miras” kelimesi genel olarak geçmişten günümüze kalan şey anlamına gelmektedir. Bu kavram kapsamında, bir insandan yakınına kalan mal, mülk olabileceği gibi tüm toplumu ilgilendiren kültürel bir olgu da olabilir... Kültür tarihi penceresinden bakıldığında “endüstriyel miras” endüstri uygarlığının tüm hayatını ve çalışmalarını kapsar. Bu mirasın araştırılması, yerinde tespiti, kayda geçirilmesi ve bazı hallerde koruma altına alınması ile ilgili çalışmalar “endüstri arkeolojisi” olarak adlandırılan disiplinler arası bir karaktere sahip bilim dalı tarafından gerçekleştirilir” (Brangar,2004, s.19-20).

Günümüzde değirmenler, un fabrikaları vb. birçok fabrika binaları işlevlerini kaybetmiş ve yerini modern fabrikalar almışlardır. Bu tür işlevini kaybeden yapıların yaşayabilmesi için çalışmalar başlatılmalı ve ne şekilde değerlendirilmeleri gerektiği düşünülmeli, yapısal onarım ve sağlamlaştırılmalarının yanı sıra, uygun bir işlev ile sürekliliğinin sağlanması da gerekmektedir.

Endüstriyel miras kapsamındaki bu yapıların günümüz koşullarında rehabilite edilerek kullanılabilmesi için en uygun yöntem ise yeniden işlevlendirilmedir. Yeniden işlevlendirilmede endüstriyel yapı, mimari, bağlamsal ve ekonomik olarak pek çok açıdan önem kazanmaktadır.

Aşağıda bir endüstriyel mimari miras için yeniden işlevlendirilmesi sürecinde hangi değerlendirme kriterlerine bakılması gerektiği açıklanacaktır. Yeniden işlevlendirme özünde bir dönüşüm projesidir. Dönüşümün değerini belirlemek için değerlendirme kriterlerine başvurulmalıdır. Bu kriterler endüstriyel yapının dönüşüm yani yeniden işlevlendirilmesinin önemini belirlemek ve vurgulamak için önem taşımaktadır.

4.1. Endüstriyel Miras Yapılarının Mimari Değerlendirme Kriterleri

Değişmeyen tek şeyin değişim olduğu günümüz yaşantısında mekanlar da bu sürece ayak uydurarak dönüşüm geçirmektedirler. Bu dönüşümlerde tarihi değer taşıyan endüstri yapıları mimari, estetik, işlev özellikleri ile yapılış amacı birinci derece de önem taşıyan yapı grubudurlar. Kamusal özellikleri bir yana mekânsal özellikleri dolayısıyla, dönüşüm potansiyeli yelpazesinin çok geniş olması, endüstri yapılarının önemini daha da arttırmaktadır.

Alan Colquhoun mimariyi nötr bir sistem olarak değil, içerdiği işlev, strüktür ve formların hepsinin potansiyel bir anlam taşıdığını ve ‘motive olmuş’ faktörler olduğunu anlatır (Colquhoun,2005). Dolayısıyla bir yapının yeniden işlevlendirilmesinde, özellikle endüstriyel yapılarda, tüm bu faktörlerin ve bulunduğu çevresinin de bu gruba eklenmesiyle yapının potansiyelleri belirlenmektedir. Bu potansiyellerin tümü ise, yeni işlev seçiminde birinci dereceden rol oynamaktadır.

Endüstri yapıları, hem kamusal hem de özel mekânlara dönüşüm potansiyeli çok yüksek olan yapılardır. Dönüşümlerindeki, cephe malzemesi, yapının boyutları, bulunduğu bölge, çevresiyle olan ilişkisi, yapının üslubu ve bunun gibi birçok özelliğine göre, işlevlendirilmesi farklılaşacaktır.

Sanayi yapılarının gerek coğrafi olarak gerekse fiziksel olarak irdelenmesi, bize diğer tarihi yapılardan ziyade, dönemsel bilgileri anlamada ve yeniden işlevlendirilmesinde etkin bir rol oynamaktadır.

4.1.1. Endüstriyel Miras Yapılarının Fiziki Olarak İrdelenmesi

Fiziki olarak incelediğimizde, endüstriyel yapıları diğer tarihi yapılardan ayıran birçok farklı özellikleri bulunmaktadır. Endüstriyel yapılar diğer yapılardan gerek mimari dili, gerek yapısal kurgusu, gerek hacimsel ve mekânsal düzeni, gerekse sahip olduğu iç mekan atmosferinin farklılığı sayesinde ön plana çıkmaktadır. Endüstriyel yapılarda taşıyıcı sistem ve taşıyıcı sistemle birlikte yapıyı oluşturan döşeme, çatı, iç ve dış duvar yüzeyleri ile bir bütün halinde çalışmakla birlikte her bir endüstriyel yapı için bu durum farklılaşır. Endüstriyel yapı grubuna dahil yapılarda, mekânsal düzen, oluşum şemaları, mimari dili mekansal boyutları, strüktürel elemanları ve malzeme olarak birbirlerinden farklılaşabilmektedirler. Bu

yapısal farklılaşma, döneminin mimari üslubu, teknolojisi ve hangi işlev için yapıldığına bağlı olarak çeşitlenebilir. Bu sayede ise tarih sürecinde hangi zamanda, hangi işlev için nasıl binalar gerektiği ve teknolojisiyle de yapıldığı dönemde toplumun teknolojik durumunu ve çevre ilişkilerini, yapının kullanımına nasıl adapte edilebildiğini anlamamızı sağlar ve çağının teknolojik seviyesinin göstergeleri halini alır.

Yukarıda belirtilen nedenler doğrultusunda, yeniden işlevlendirilmeleri durumunda yapı pek çok açıdan irdelenerek yeni işlev potansiyelleri belirlenmelidir.

Endüstriyel Miras yapılarının değerlendirmesinin yapılabilmesi için kullanılacak kriterler yukarıda üç ana başlıkta incelendiği, üzerine fiziksel durumu incelemesi, daha sonra ise yapının bağlamsal ve ekonomik durumunun değerlendirmesi yapılmıştır. Bir endüstriyel yapıda, yapıyı ilk incelemeye başladığımız yer ilk karşılaşma anı olan fiziksel durumudur. Fiziki olarak incelemek ise mekânsal ve hacimsel kurgusu, işlev durumu, strüktürel yapısı, kabuğu ve buna bağlı olarak doğal aydınlatma girdilerine bakmak demektir. Bağlamsal değerlendirme ise, sosyo-kültürel önemi doğrultusunda mimari kimliği, kamusal bellekteki yeri ve kültürel miras olma durumları, bunun yanı sıra bulunduğu bölgedeki topografik ve coğrafi durumun yapıyla karşılıklı ilişkilerinin irdelenmesidir. En son ana başlık doğrultusunda da Endüstriyel Miras yapılarının ekonomik olarak incelenmesi yapılmıştır.

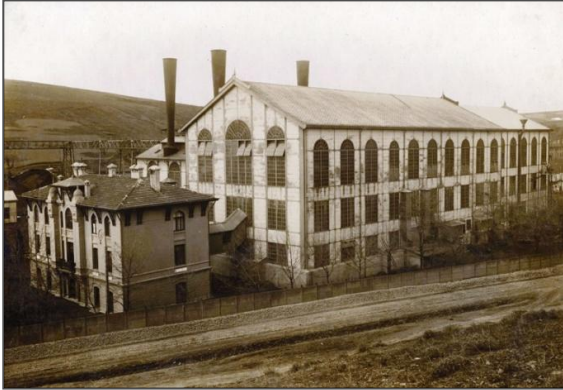
4.1.1.1.Endüstriyel Miras Yapılarında Mekânsal Hacimsel Kurgunun İncelenmesi

Endüstriyel yapılar diğer yapı gruplarından sahip oldukları hacimsel büyüklük farklılıklarıyla öne çıkarlar. Üretim binaları olarak tasarlandıkları zaman dilimi içinde, yani tasarımın hizmet ettiği ilk işlev bir montaj hattını içinde barındırır. Montaj hatları kesintisiz ve sürekli bir üretim gerçekleştiği yapılardır. Hacmin büyüklüğünü belirleyen her zaman üretilen malzemenin boyutu olmamış, üretimi gerçekleştirecek montaj hattından kaynaklanmıştır.

Endüstriyel yapı grubu binaların yapısal kurguları, uzun ömürlü malzeme kullanımıyla inşa edilmiş, sağlam yapılardır. Aynı zamanda, yapının yapılış biçimindeki taşıyıcı elemanları ve gerekse yakın çevresine olan müdahaleler bize o döneminin teknolojisinin ve kent kurgusunun mirasındırlar. Bu nedendir ki "industrial archeology" bir başka deyişle endüstriyel miras kavramı ortaya çıkmıştır.

Hacimsel mekân kurgularının büyüklükleri çevresel algıyı etkilemelerini ve “yeri” işaretleyen yapılar olma özelliğine sahip olmalarını sağlar. Genellikle total veya az bölüntülü bir hacme sahiptirler ve yükseklikleri itibari ile normal bir yapıdan genellikle 3 kat ve üzeridirler. Bu özellikleri endüstriyel yapıları, yeniden işlevlendirilmeleri için elverişli yapılar haline gelmelerini sağlamakta, hacimsel büyüklükleri sebebiyle, farklı işlevlere dönüşüm imkânını da yaratmaktadırlar. Mekânsal müdahale sınırları ise tasarıma başlanmadan önce tayin edilmelidir. Endüstriyel yapılar sadece yapısal elemanlarının oluşturduğu bir kurguyla da kalmazlar aynı zamanda üretim biçimini gösteren tarihi bir laboratuvar görevi de görmektedirler. Bu üretim biçimi ise iş dizgesinin oluşturduğu montaj hattı dolayısıyla, mekâna ve yapının hacmine yansımaları üzerinden okunabilmektedir. Böylece, yeni işlev atanmasıyla birlikte geçmişin ve bugünün sentezi bir yapı oluşturmaya en elverişli yapılardır.

Türkiye'den örnek vermek gerekirse, Silahtarağa Elektrik Fabrikası'nın Santralistanbul adıyla müze ve sanat galerisine dönüşmesi, Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası'nın ise bir üniversiteye dönüşmesi gösterilebilir.

Resim.21. Silahtarağa Elektrik Santrali Makine Dairesi 1913, Dönüşüm Öncesi Görünümü (Bilgin, 2007)

Resim.22. Santralistanbul Dönüşüm Sonrası Görünümü

(http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sunset_at_Santral_Istanbul.jpg, Mayıs 2013)

Resim.23. Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası 1900lü Yılların Başı Dönüşüm Öncesi Görünümü

(<http://v3.arkitera.com/spotlight.php?action=displaySpotlight&ID=162&year=&aID=2879&o=2865>, Mayıs 2013)

Resim.24. Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası Dönüşüm Sonrası Görünümü, Kadir Has Üniversitesi

(<http://v3.arkitera.com/spotlight.php?action=displaySpotlight&ID=162&year=&aID=2879&o=2865>, Mayıs 2013)

Örneklerde görüldüğü gibi, total bir boşluk sağlayan endüstriyel yapılar, bu sayede mekânsal olarak daha esnek, işlev yelpazesi diğer tarihi yapılara göre daha geniş ve tekrar tekrar dönüştürülebilen mekânlar doğmasını mümkün kılar.

4.1.1.2. Endüstriyel Miras Yapılarında İşlevsel Değişim

Tarihi yapılardaki yeniden işlevlendirme durumu daha önce de belirtildiği gibi büyük oranda zaman içerisinde işlev kaybından dolayı meydana gelmektedir. Endüstriyel miras yapılarına yapılara baktığımız zaman ise, bu yapıların yapılış amaçları itibariyle, öncelikli olarak belirli bir işlevi gerçekleştirmek üzere işlevin ön planda olduğu ve işlevin gerektirdiği biçimde yapılmış yapılar olduklarını görürüz. Louis Sullivan'ın 1896 yılında söylediği form follows function (biçim işlevi izler) şeklindeki tabiri ise tam da endüstriyel yapıları anlattığını söyleyebiliriz (Sullivan,1988).

Endüstri yapılarının en ilkel endüstri yapılarından en kapsamlı ve karmaşık olan yapılara kadar geniş bir yapı tipolojisi ve işlev yelpazesi sunması, bu yapıların işlev dönüşümleri hakkında bir takım kararlar alınmasını gerekli kılmaktadır.

Yeniden işlevlendirme pratiğini mimarlık tarihindeki yaklaşımlar ile karşılaştırsak, işlevcilik (*functionalism*) öğretisi ile ters orantılı bir şekilde bağlantılı olduğu görebiliriz. Endüstriyel yapılarda, yukarıda belirtildiği gibi yapının biçimi, yapılış amacı olan işlevi doğrultusunda şekillenmiştir. Yeniden işlevlendirilmelerinde ise yapının hacimsel ve mekânsal kurgusuna en uygun, en az kalıcı müdahale ile yapılacak bir dönüşüm başarılı bir yeniden işlevlendirme örneği olabilmektedir. Bu doğrultuda endüstriyel yapılar yeniden işlevlendirilirken var olan biçimin yeni işlevi yönlendirdiği görülmektedir. Korunmaya değer bir endüstriyel yapının yeniden işlevlendirilmesi söz konusu olduğunda, orijinal işlev ile yeni işlevin örtüşmesi yada yapının hacim ve mekansal kurgusuna en uygun işlevin seçilmesi gerekmektedir.

Endüstriyel miras alanlarında yapılan yeniden işlevlendirmede, özellikle örnekler düşünüldüğünde, belli işlevlerin öne çıktığı görülmektedir. Uygulanan projelerde, genelde karma işlevli yaklaşımlar sergilense de temelde bu alanlarda kamuya açık park, müze, eğitim ve kültür-sanat amaçlı olarak yapılan düzenlemeler yer almaktadır. Bu noktada, kentsel kimlik, bellek ve bağlam kavramları ile birlikte tüm değerlendirmeler göz önüne alındığında ve bu uygulamada ana hedefin bir dönemin izlerini koruyarak sürdürmek olduğu

düşünüldüğünde, en doğru yöntemin kamuya açık hizmet veren nitelikte ve “üreten” alanlar olarak ortaya çıkmış endüstri alanlarının yine farklı şekillerde de olsa üretici özelliğini devam ettirmesi bağlamında değerlendirilerek işlevlendirilmesi olduğu sonucuna varılmaktadır (Elhan,2009).

Endüstriyel yapıların işlevleri söz konusu olduğunda, yapıya verilecek olan yeni işlev çevre bağlamından ayrı düşünülemez niteliktedir. Yapıların ilk yapılış biçimlerinin işlev doğrultusunda şekillendiği düşünüldüğünde ve örnekler üzerinde inceleme yapıldığında seçilen konumlarının tesadüfi olmadığı görülmektedir. İşlev doğrultusunda kaynağa, hammaddeye en yakın konumda, ulaşım konusunda en hızlı ve kolay ulaşımın sağlanabileceği konumlar endüstriyel yapıların yapılması için en elverişli yerler olarak görülmüş ve yapılar bu doğrultuda inşa edilmişlerdir. Yeniden işlevlendirilecek olan endüstriyel yapılarda ise işleve karar verilirken, zaman içerisinde değişen çevrenin fiziki ve coğrafi özellikleri ya da o çevrede yaşayan kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda yeni işlev seçimi, yapıların aktif kullanımında önemli rol oynamaktadır.

Endüstriyel yapı dönüşümlerinde işlev, tek başına düşünülmesi gereken bir kavram değildir. Bu nedenledir ki yeni işlev seçiminde, yapının fiziki özellikleri, toplum ihtiyaçları, kentsel kimlik, bellek ve konumun getirdiği birtakım girdiler yapılan analizler sonucu değerlendirilerek yeni işlev bu doğrultuda belirlenmelidir.

4.1.1.3. Endüstriyel Miras Yapılarında Strüktürel Değişim

Endüstriyel yapılarda strüktürel sistemi, taşıyıcı sistem ve mekânı tamamlayan döşeme, çatı, duvar yüzeyleri, mekânı oluşturan temel birimler olarak bir bütün halinde değerlendirdiğimizde, yapının kendine has bir mimari dili ve kurgusu olduğu görülebilmektedir.

Endüstriyel yapıların strüktürel anlamda diğer tarihi yapılara göre en önemli farkı, uzun ömürlü olacak şekilde inşa edilmeleridir. İşlev itibari ile üretim amaçlı olarak yapılan bu yapıların, yapısal elemanları ve alt taşıyıcı sistemleri malzeme kullanımı ve dayanımları ile diğer yapılardan ayrılmaktadır.

Her ne kadar yapısal olarak diğer yapı türlerine göre daha sağlam bir strüktürle inşa edilmiş olsalar da, iklimsel faktörler ve kullanıcı faktörlerinden doğan zaman içerisinde

yapısal bozulmalar gerçekleşebilmektedir. Bu yapısal ve işlevsel bozulmanın önüne geçmek için yapıya düzenli aralıklarla bakım yapılması, hasarlı bölümlerin tamir edilmesi gereklidir. Söz konusu bakım uzun süre yapılmazsa, bina yapısal olarak geri dönüşü olmayan bir noktaya getirilmiş olur. Yapısal bozulmada kullanıcı müdahalesinin bir diğer etkisi maddi imkânsızlıklardan dolayı yapılan iyi niyetli fakat bilinçsiz tamirlerden dolayı ortaya çıkmaktadır.

Bu sebepten bu yapılar tekrar değerlendirilmeleri söz konusu olduğunda projelendirilme aşamalarında ek yapı yapılması yada bütüncül bir mekanın bölünmesi gibi durumlarda çözüm önerileri kendi strüktürel olgularına uygun olarak geliştirilmelidir.

4.1.1.4. Endüstriyel Miras Yapılarında Kabuk ve Değişimi

Bir endüstriyel miras yapısının mimari dili, yapılmış olduğu teknik ve üzerinde taşıdığı mimari dönemin, mimari akımlarının özelliği bize döneminin teknolojisinin göstergeleridirler. Doğru kararlar ile yapılan bir yeniden işlevlendirilmiş endüstriyel yapıda, zaman katmanlarını okumak mümkün olabilmektedir. Yapıya yapılan müdahaleler, yapının yapıldığı dönemin üslubunun taklidi yolunda bir eğilim göstermesi durumunda, zaman kavramı bağlamının karışıklığına yol açabilmektedir. Yeni yapılmış bir durum, geçmişte yapılmış izlenimi uyandırabilmekte ve böylece çelişkili bir durum yaratabilmektedir. Bu zaman katmanlarının okunaklı bir biçimde yeniden işlevlendirilmesinin yolu ise yapının kendi bünyesinde taşıdığı tarihi değerlere zarar vermeden yapmaktan geçer. Bu katmanları koruyarak yapılan yeniden işlevlendirmede son yıllarda sıkça rastlanan tasarım yöntemi yapıda yeni eklenen parçalarla mevcut yapı arasında bir zıtlık oluşturmak olduğu söylenebilir. Taklit niteliği taşımayan, tarihi görünümüne zıt bir biçimde ve orijinal yapı üzerinde en az kalıcı müdahale ile yapılan bir işlevlendirme örneği, amacına ulaşmış bir örnek teşkil eder. Böylece hem zamandaki katmanlaşma okunaklı bir hale gelir hem de yeni eklenen kısımlar, yapının orijinal elemanlarına kalıcı zarar vermeyen, geri dönüşü mümkün bir şekilde yapılmış olur.

Endüstriyel yapılardaki kabuk durumunda, yapının kabuğu birçok anlamda önem taşır. Bir yapının yapıldığı dönemin özelliklerini taşıdığı düşündüğümüzde, cephelerinin yönü, kurgusu, malzemesi ve süslemeleri gibi birçok anlamsal ifadeye sahip cephe özellikleri aracılığı ile yapının işlevsel kurgusu, teknolojisi ve ekonomisi hakkında bilgi edinmek

mümkün olabilmektedir. Dış cephenin malzemesi, kalitesi ve işçiliği ise o yapının kamusal yüzünün niteliğini yansıtmaktadır.

Endüstriyel yapıların kabuğuna anlamsal açıdan yaklaştığımız zaman gösterge olma durumunu da göz ardı etmemek gerekmektedir. Gösterge durumunda olan kabuklar, kültürel kodların deşifre edilebilmesini ve yapının sistemini anlamamızı sağlar. Bunun yanında yapının bireyle ilk karşılaşma anında iletişime geçmesini sağlayan bir sistemi oluşturur.

Yapılardaki kültürel farklılaşmanın okunabilirliği dünyanın değişik bölgelerindeki endüstriyel yapıların kabuklarından görülebilmektedir. “Neredelik” bilgisini ve hangi zamanda yapıldığı bilgisini içermektedir. Diğer bir bilgi aktarımı ise zaman bağlamında gerçekleşir. Yapılardaki yaşanan deneyimin bilgisi, geçmiş zaman ve tarih üzerinden yapılan okumalarla anlaşılabilir. Geçmişe ait yapılan eleştirel bakış, sürekli üzerinde konuşularak geliştirildiği için, dolayısıyla da her geçen zamanda, o düzlemde yeni bir farklı bakış açısıyla okuma yapılmasından ötürü, endüstriyel yapıların kabukları toplumsal bellekteki önemi ve şehrin tarihi bilgisini içerir ve kültürel devamlılığı sağlayan belge niteliği taşır.

Daha önce de belirtildiği gibi Aldo Rossi'nin locus kavramı doğrultusunda, endüstriyel yapılar kabukları dolayısıyla, farklı perspektiflerden bakış açılarına göre kişiyle birebir iletişime geçen bireysel çıkarımlar yapılabilmesini sağlayan ön yüz konumundadırlar. Böylece kabuktaki anlam toplumsal hafıza ve bireyin kişisel deneyimleri doğrultusunda sosyo kültürel bağlamda da kendine yer bulur.

Kabuğun fiziksel yapısına geri dönüldüğünde, yeniden işlevlendirme yapılırken kabuğun, verilen yeni işlevin amacını yansıtmaması gerekmektedir ancak bunu yaparken, yapıldıkları dönemin izlerini silmeden, ya da hatalı bir biçimde aktarmadan, sadece gelecek nesiller açısından değil, aynı zamanda bugünün kent yaşamı için de önem taşır. Bir ön yüz görevi gören kabuklar, yapının kentle doğrudan bir ilişki içerisine girmesini sağlar. Bu da kent hafızasında, toplumsal bellekle kurduğu ilişkide, toplumun yadırgamayacağı ve bellekteki yerleriyle anlam ve sosyal-kültürel bir çelişkide olmaması gerekmektedir.

Yapıldıkları dönemin teknolojik imkânları doğrultusunda ve işlevlerine göre meydana gelen doluluk, boşluk oranları, çatı örgü sistemleri (kubbe, tonoz, ahşap çatı) ile o günkü mimari akımı günümüze yansıtan süsleme elemanları üzerinde yapılacak olumsuz

müdahaleler, geçmişten günümüze bize bazı mesajlar veren yapıları gelecek kuşaklara hatalı olarak aktarmamıza neden olacaktır. (Yıldırım,1999).

Bir endüstriyel yapının cephesinin değişmesi demek, şehrin yüzünün de değişmesi anlamına gelir ki bu da kentle ve toplumla direk olarak kurduğu ilişkideki anlamsal durumda farklılaşmaya yol açabilir. Yeniden işlevlendirilmiş endüstriyel yapılarda kabuğa yapılan müdahale kısaca üç grupta incelenebilir. Bunlar;

- Kabuğu eklemlenenler
- Kabuğu sabit kalanlar ve
- Kabuğu modifiye olanlar olarak ayrılabilir.

Bunları daha detaylı incelemek gerekirse, eklemlenme yöntemiyle yeniden işlevlendirilen endüstriyel yapılara örnek olarak Viyana B Gazometresi ve Luckenwalde Tren İstasyonu örnek olarak gösterilebilir.

Daha önceki bölümlerde anlatıldığı üzere Theodor Herrmann tarafından inşa edilen Viyana Gazometrelerinde her bir yapının dönüşümleri farklı bir mimar tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak bu bölümde incelenmesinin sebebi, gazometrelerin genel değerlendirmelerinden çok, kabuğun ek alma durumundan dolayıdır.

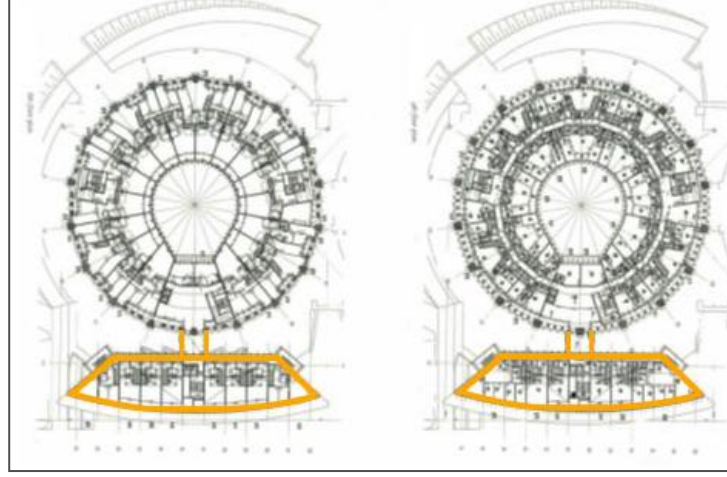
Coop Himmelb(l)au tarafından tasarımı yapılan B gazometresi, var olan cepheye aldığı yeni hacimle dikkat çekmektedir.

Resim.25 -26. B Gazometresinin Aldığı Ek Yapı İle Birlikte Görünümü

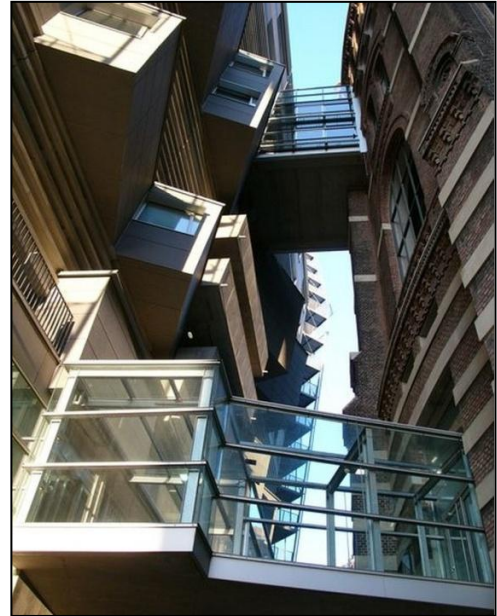
(<http://www.wiener-gasometer.at/en/gasometer/b>, Aralık 2012)

B gazometresinin dışındaki, belirleyici bir nirengi -landmark- konumundaki yapı güneye doğru konumlanmıştır. Himmelblau bu post-strüktüralist yapıyı, kullanışlı bir mekân olarak gazometrenin yapısına birleştirmeyi düşünmüşlerdir.

Resim.27. B Gazometresinin Sekizinci Ve Dokuzuncu Kat Planlarında Ek Yapının Görünümü (Himmelblau, 2003)

Ek yapının, var olan kabuk ile ilişkisine baktığımızda, tarihi katmanların daha okunaklı bir biçimde görülmesini sağlamak üzere, yapıyla zıtlık oluşturma biçiminin tercih edildiğini görmekteyiz.

Resim.28 - 29. B Gazometresinin Ek Yapı İle Kurduğu Bağlantı

(<http://www.wiener-gasometer.at/en/gasometer/b>, Aralık 2012)

Yay formulu ek bina çeşitli katlarda köprülerle gazometreye bağlanarak, yapılar arası bağlantı sağlanmıştır.

B gazometresinin güneyine dış kısmına yapılan ek yapı bir nevi güneşi engelleyici görevi de görmektedir böylece, iç kısmın fazla ısınması da önlenmiştir.

Eklemlenme yöntemi ile müdahalede yeni yapılan ek yapı, orijinal yapı ile birçok şekilde ilişki içerisinde bulunabilir. B gazometresinde ise tamamen ayrı bir yapı olarak inşa edilip, köprüler aracılığıyla bağlantı sağlanmıştır. Bunun dışında eklemlenme yönteminde, ek yapı var olan yapının içine nüfuz edecek biçimde bir yerleşim tavrı da sergileyebilir, üzerine konmuş izlenimi de verebilir ya da ana yapının uzantısı biçiminde de konumlanabilir.

Ana yapının uzantısı biçiminde eklemlenen bir yeniden işlevlendirme örneği ise, Luckenwalde Tren İstasyonu'dur. Almanya'daki tren istasyonlarının dönüşümleri kapsamında ele alınan Berlin'in 50km güneyindeki yapının projesi FF-Mimarlık tarafından yapılmıştır. Yapının dönüştürülmesinin sebepleri arasında tarihi bir miras olmasının yanı sıra Berlin'e 30 dakikalık bir mesafede olması ve aynı zamanda konum itibariyle şehrin merkezi bir bölgesinde bulunması da yer almaktadır. Böylece şehrin merkezindeki tarihi bir yapı, kütüphane işleviyle kamusal bir mekâna dönüşerek toplumun her kesimine hitap eden bir işlev yüklenmiştir.

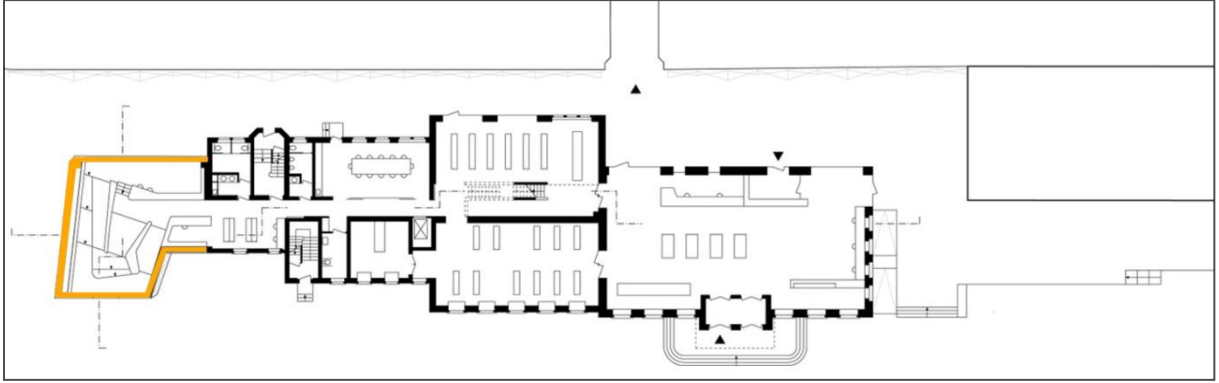

Resim.30 - 31. Luckenwalde Tren İstasyonu İşlev Değişimi Sonrası

(<http://www.dezeen.com/2009/05/14/luckenwalde-town-library-by-arge-wff/>, Mayıs 2013)

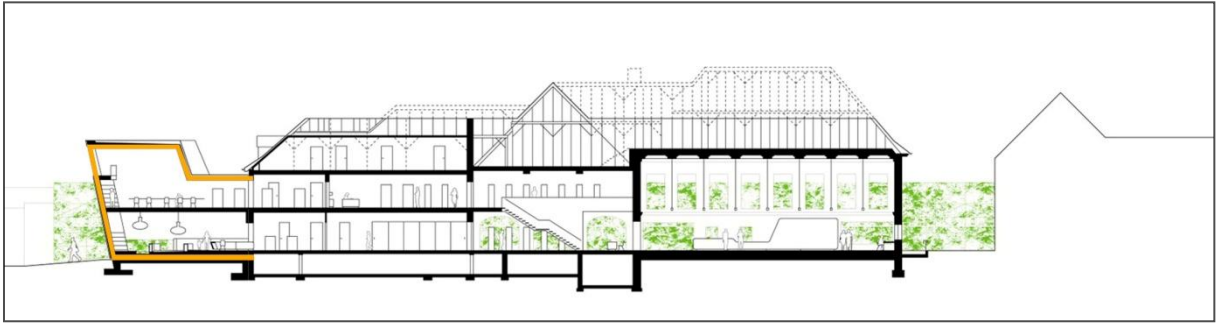
İşlev dönüşümünde mimarın amacı yapının yeni bir fonksiyon yüklendiğinin anlaşılır bir biçimde belirginleştirilmesi ve göze çarpmasını vurgulamak olmuştur. Bunu da var olan yapı ile çok açık bir zıtlık içerisinde vurgulayarak elde etmiştir. İçerisinde çocuk oyun

alanları, okuma salonlarını barındıran ek yapı, var olan yapının kütüphaneye dönüşümüyle, ana yapıya hizmet eden bir görev üstlenmiştir.

Resim.32. Luckenwalde Tren İstasyonu Planda Ek Yapının Yerleşimi

(http://www.german-architects.com/de/projekte/bau-der-woche-detail/27432_stadt_bibliothek_im_bahnhof_luckenwalde, Mayıs 2013)

Resim.33. Luckenwalde Tren İstasyonu Kesitte Ek Yapının Yerleşimi

(http://www.german-architects.com/de/projekte/bau-der-woche-detail/27432_stadt_bibliothek_im_bahnhof_luckenwalde, Mayıs 2013)

Strüktürel olarak bir kabuk şeklinde inşa edilen ek yapı, plan ve kesitte görüldüğü üzere, yapının bir uzantısı biçiminde ana yapıya bağlanmıştır.

Ana yapıyla olan bu zıtlık oluşturma durumu, yapının form olarak kapalı bir paralelkenar olma durumundan, pencerelerinin Le Corbusier'in Villa Savoye'da uyguladığı yatay bantları andırmasından, aynı zamanda da geleneksel yapı malzemelerinin dışında, renk ve form olarak zıtlık oluşturmak amacıyla bakırı kullanmasından kaynaklanmaktadır.

Resim.34 - 35. Luckenwalde Tren İstasyonu Ek yapı Görünümü

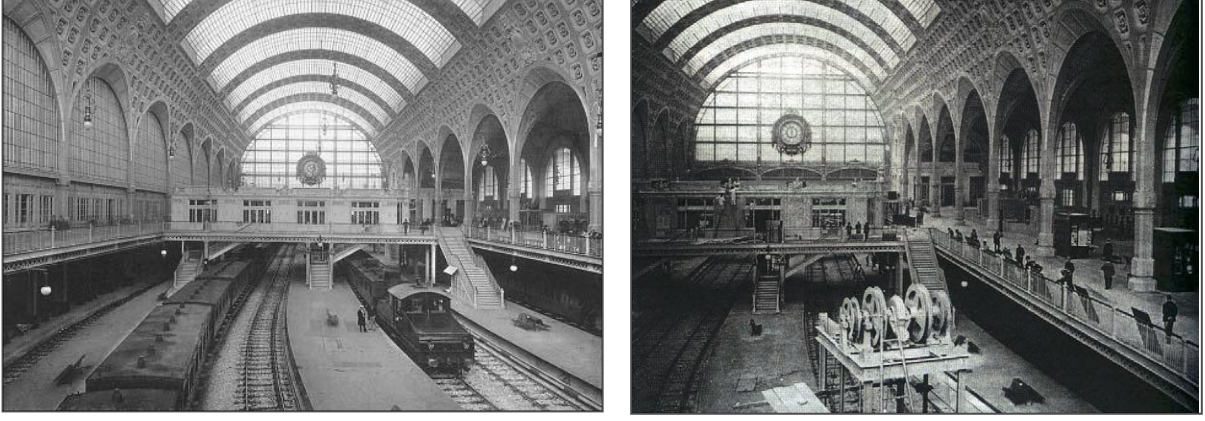
(http://www.german-architects.com/de/projekte/bau-der-woche-detail/27432_stadt_bibliothek_im_bahnhof_luckenwalde, Mayıs 2013)

Luckenwalde Tren İstasyonu dönüşümünde ek alma biçimlerinden yapıyla zıtlık oluşturulmasına karşın, bunun yanında ek yapılar her zaman bir zıtlık içerisinde olmayabilir. Ek yapılarda ana yapıyla sağlanan uyum da tercih edilen dönüştürme biçimlerinin arasındadır.

İşlevi değişmiş tarihi bir yapıya yapılacak ek, yeni yapılan bir tasarımdan çok daha zordur. Çünkü mekân ve biçimin ele alınmasında mimar özgür değildir. Yeni ekleri eski verilere uyum içerisinde ve abartmasız yapılması gerekir. Bu uyum biçimsel bir uyum, duyarlı bir uyum, karşıtlığı vurgulayan dinamik bir uyum olabileceği gibi, uyumu reddeden bir tutumla da ek projesi hazırlanabilir. Ne var ki ek, tarihi yapıya egemen olamaz. Başka bir deyişle, bir tarihi yapıyı yeni yapıya ek haline getiren bir proje amacına uygun bir proje olamaz. Tarihi bir harap yapının yeni bir işlev için yenilenmesi ve yeni öğeler eklenmesi, tıpkı yeni bir yapı yapılması gibi her zaman tartışılacak bir sorundur. Tarihi verilere saygılı davranmak ve onları vurgulamak ortak bir tavır olsa bile, eski ile yeni arasında kurulacak görsel ilişki boyut, mekân, renk, doku, biçim armonileri ve tarihe karşı duyarlılık kapsamında daima öznelidir. (Kuban,2000).

Kabuğu sabit kalan yapılara geldiğimizde ise Orsay Tren Garı örnek olarak gösterilebilir.

1900'de hizmete açılan 19. yüzyıl sonu çelik mimari örneği olan bir tren garı binasını müzeye dönüştürme fikri Fransa Müzeler Müdürü Jean Chatelain tarafından ortaya atılmıştır (Atagök,2000).

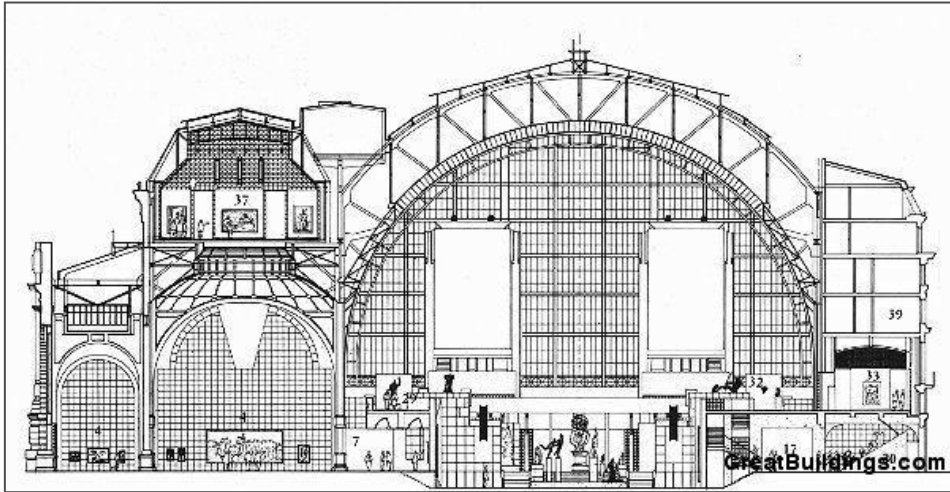

Resim.36 - 37. Orsay Tren Garı Dönüşüm Öncesi İç Mekan Görünümü,1900

(<http://europeantrips.org/muse-dorsay-home-french-impressionist-paintings.html>, Mayıs 2013)

(http://www.flickrriver.com/photos/peregrina_tyss/5403399389/, Mayıs 2013)

1971’de binanın yıkılarak yerine bir otel yapılması planlanmış, dönemin Kültür Bakanı’nın otel fikrine karşı çıkmasından sonra Başbakan Pompidou 1973’de müze fikrini onaylamıştır. Giscard’ın başkanlık döneminde tartışmalar sürmüştü; yasal işlemler tamamlanırken 1981’de Mitterand’ın desteğiyle tasarıma başlanmıştır. İtalyan mimar Gae Aulenti’nin çalışmalarıyla müzenin açılışı 1 Aralık 1986’da gerçekleştirilmiştir. Yapının ilk işlevine dair planlar elde edilememiş, yapının bir kabuk ve altındaki mekânlar şeklindeki kurgusu kesitle ifade edilmiştir (Atagök,2000).

Resim.38. Orsay Müzesi Kesiti

(http://www.greatbuildings.com/buildings/Musee_d_Orsay.html, Mayıs 2013)

Resim.39. Orsay Garı Dönüşüm Öncesi
Görünümü

(<http://blog.easytobook.com/cool-stuff/paris-past-and-present/>, Mayıs 2013)

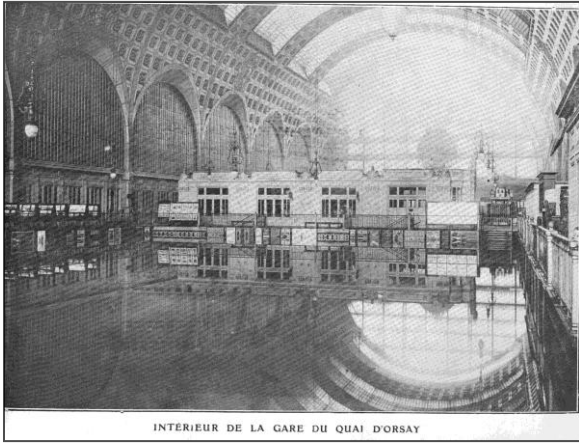

Resim.40. Orsay Müzesi Dönüşüm Sonrası
Görünümü

(<http://int.rendezvousenfrance.com/en/discover/orsay-museum>, Mayıs 2013)

Orsay Garındaki bu yeniden işlevlendirme örneği yukarıdaki resimlerde görüldüğü üzere, kabuğu sabit bir şekilde dönüşüm geçiren yapı örneğidir. Yapının kabuğu restorasyon sonucu korunarak müdahale iç kısımda yapılmıştır.

Aşağıdaki resimlerde yapının iç mekânındaki dönüşüm öncesi ve sonrası durumu görülmektedir.

Resim.41. Orsay Garı Dönüşüm Öncesi
İç Mekân Görünümü

(http://www.hydrologie.org/PHO/1910/Gare_d_Orsay.jpg, Mayıs 2013)

Resim.42. Orsay Müzesi Dönüşüm Sonrası İç
Mekân Görünümü

(<http://www.flickr.com/photos/faerieenigma/6962531479/>, Mayıs 2013)

Programlanması zor bir mekâna sahip olan tren garının ihtişamının bölünmelerle azalmış olmasının yanında daha da önemlisi iç mekanda ziyaretçi için plansızmış gibi görünen bir ortam hazırlanmıştır (Atagök,2000).

Giriş holünün etkileyici ortamı ve dış yüzeylerin korunması dışında mekân eski kimliğinden kopartılmıştır. Kabuk üzerinde bir değişim geçirmeden yapılan bu dönüşümde, iç mekânda tamamen farklı bir atmosfer oluşturulmuştur.

Kabuğu modifiye olan yapılara baktığımızda, kentle ve toplumsal bellekle kurduğu ilişkide kabuğu kullanma ve düzenleme biçimiyle öne çıkan yapılardan birisi ise, dönüşüm projesini Herzog & De Meuron'un hazırladığı Madrid'deki Caixa Elektrik Santrali'dir.

1899 tarihinde Jesús Carrasco tarafından tasarlanan yapı, Herzog & De Meuron tarafından hazırlanan dönüşüm projesiyle Pritzker ödülü kazanmıştır. Yapının kat planlarında;

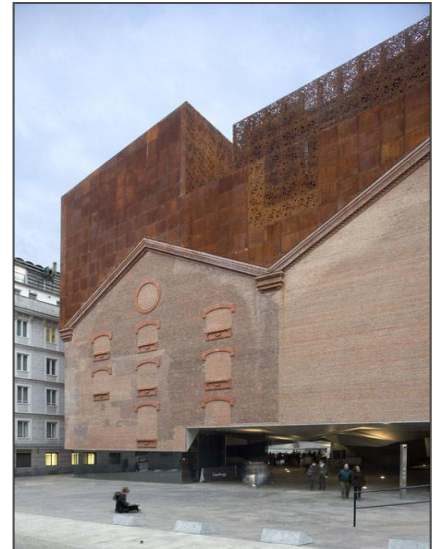
- -2.seviyede; otopark, oditoryum, fuaye ve sanat eserlerine erişim sağlanan bir kısım bulunmakta,
- -1.seviyede; fuaye ve oditoryum düzeyinin devamı ile konfeans salonları, atölye ve depolar,
- Zemin kotunda; giriş kısmı, halka açık çeşitli aktivitelerin yapıldığı bir mekan,
- 1.seviyede; lobi, kafeterya, kitap mağazası,
- 2.seviyede; sergi salonu,
- 3.seviyede; sergi salonu ve elektronik ortam
- 4.seviyede; restaurant ve ofisler gibi içerisinde birçok fonksiyonu barındırmaktadır.

Resim.43. Caixa Elektrik Santrali'nin Dönüşüm Öncesi Görünüşü (Herzog & de Meuron)

(<http://www.arcspace.com/features/herzog--de-meuron/caixa-forum/>,

Mayıs 2013)

Resim.44. Caixa Forum'un Dönüşüm Sonrası Görünüşü

(<http://www.dezeen.com/2008/05/22/caixaforum-madrid-by-herzog-de-meuron/>, Mayıs 2013)

Caixa'da, Tate gibi dönüşüm öncesi aynı işleve sahip bit yapı olmasıyla dikkat çekmektedir. Ancak Tate Museum'dan farklı olarak göze çarpan özelliği ise kabuktaki değişimidir. Dıştaki tuğladan yapılan tarihi kabuk, çatının içerisi de dahil olmak üzere sadece çeperi kalacak şekilde boşaltılmıştır.

Resim.45 - 46. Caixa Forum Tarihi Kabuğun Üzerine Eklenen İkincil Hacim

(<http://www.dezeen.com/2008/05/22/caixaforum-madrid-by-herzog-de-meuron/>, Mayıs 2013)

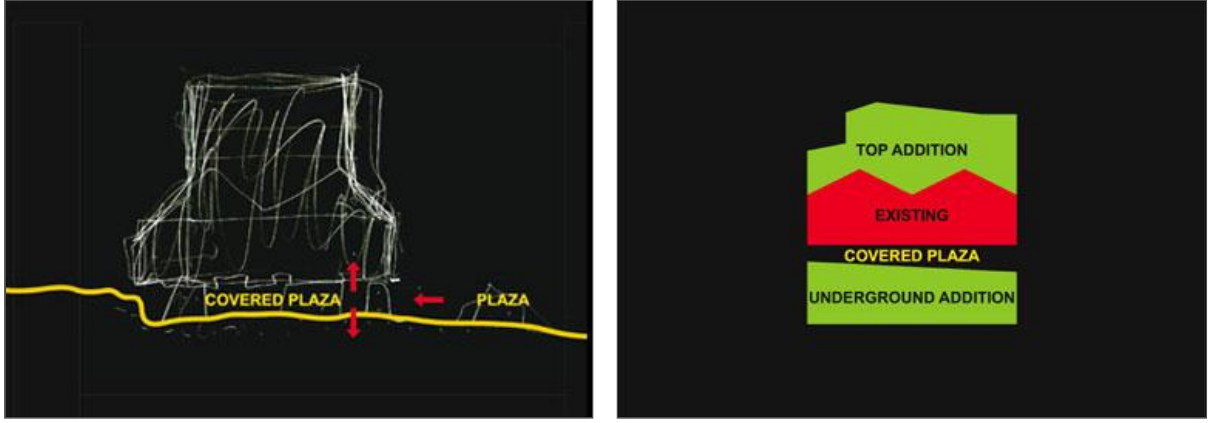
(<http://michitecture.com/2010/02/25/do-you-know-iwan-baan/caixa-forum-hdm-iwan-baan/>, Mayıs 2013)

Dönüşüm sonrası yeni atanan işlevin tasarımsal kurgusu doğrultusunda ihtiyacı olan mekanı ise, yapının altına ve üzerine eklediği ikişer katlı hacim ile sağlamaktadır. Yapının üst kısmına eklediği katları paslanan bir çelik ile sarmalaması, tarihi kabukla uyumlu olarak çalışmasını sağlamaktadır.

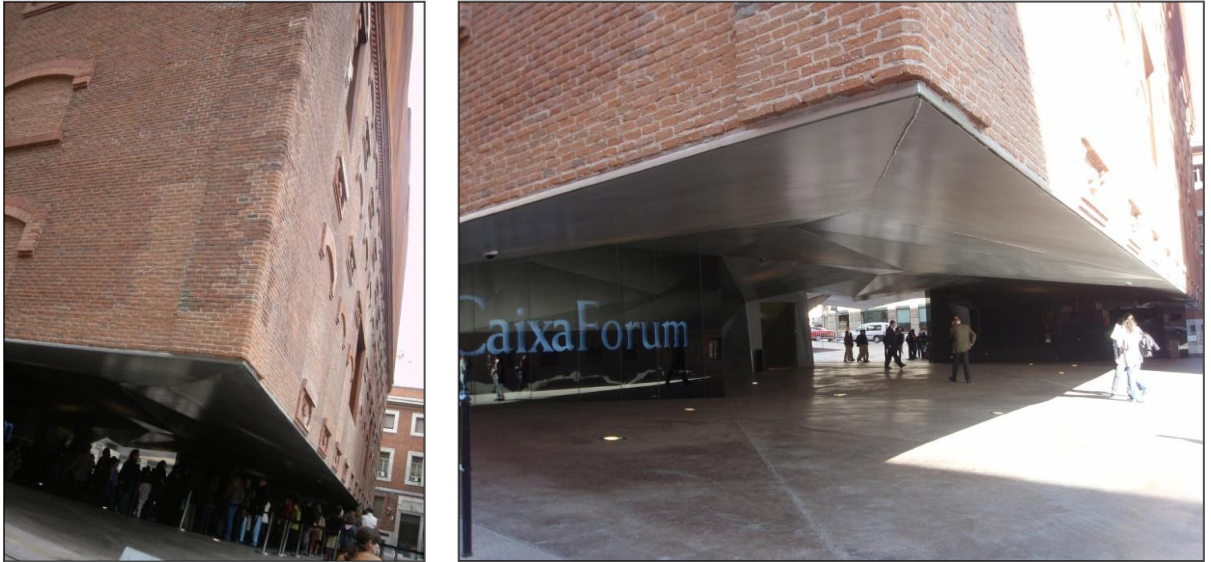
Resim.47. Caixa Forum'un Çevre Binalarla Olan Etkileşimi

(<http://www.arcspace.com/features/herzog--de-meuron/caixa-forum/>, Mayıs 2013)

Resim.48 - 49. Caixa Forum'un Zemin İlişkisini Gösteren Diyagramlar (Herzog & de Meuron)
(<http://www.arcspace.com/features/herzog--de-meuron/caixa-forum/>, Mayıs 2013)

Bunun yanında yapıya açılan yolların darlığı ve çevre binaların yakınlığı dolayısıyla giriş-çıkışın rahat bir biçimde sağlanabilmesi ve yapının içerisine olan insan akışı için bir çekim gücü yaratması amacıyla zemin katı boşaltılmıştır. Sokak kotundaki bu boşaltma, yapıda kesilmiş bir görüntü yaratmasının yanında, farklı etkinliklerin doğmasına da olanak sağlamıştır.

Resim.50 - 51. Caixa Forum'un Sokak Kotundaki Boşaltma Etkisi
(<http://coolboom.net/architecture/caixa-forum/>, Mayıs 2013)

(<http://mymagicalattic.blogspot.com/2013/01/caixa-forum-madrid-design-by-herzog-de.html>, Mayıs 2013)

Mimarın bu yollarla yaptığı kabuk üzerindeki değişimleri tarihi yapının ilk işlevinin verdiği mesajı kaybettirmeden, aksine yapının gücünü artırmak amacıyla yapılmıştır. Yapı

sadece bir kabuk olarak, dönemin teknolojisiyle birleştirip yeni bir mekânsal düzenleme yoluna gidilen projede, zaman katmanlarının okunaklı bir biçimde belirtilmesiyle geçmişin izleri ve yapım zamanı harmanlanmıştır. Toplumsal ve kültürel bellekteki yerini kabuğu sayesinde korumaya devam eden bu yapı, tarihi anlamında bir çelişki olmadan, günümüz teknolojisinde yapılan yeniden işlevlendirilmiş bir endüstriyel yapıya örnektir.

4.1.1.5. Endüstriyel Miras Yapılarında Işık Analizi

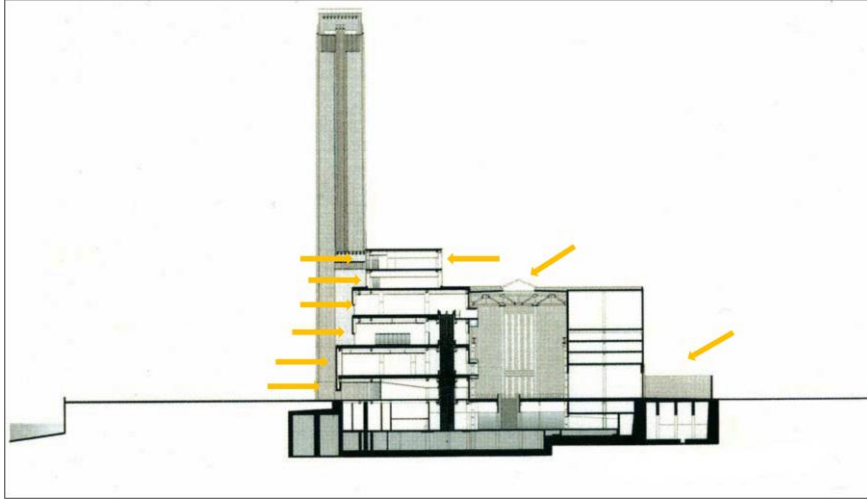
Endüstriyel yapılar, diğer yapı türlerine göre gün ışığı ve yapay ışık konusunda üzerinde düşünülerek tasarlanmış bir durumu içermektedir. Sahip oldukları iç mekan atmosferine baktığımızda, mekanın sahip olduğu renk, doku, form ve ışık gibi estetik değerleri ile algıda farklı bir durum yaratmaktadırlar. Bu yapılar doluluk-boşluk, aydınlık-karanlık ilişkileri bakımından bir ritme ve mimari oranlara sahiptirler.

Endüstriyel yapılar ışık kullanımında, işlevlerinin gerektirdiği doğrultuda gün ışığını kontrollü bir biçimde içeri alan bu nedenle çoğunlukla küçük pencereci, büyük oranda yapay ışık kullanılan mekanlardır.

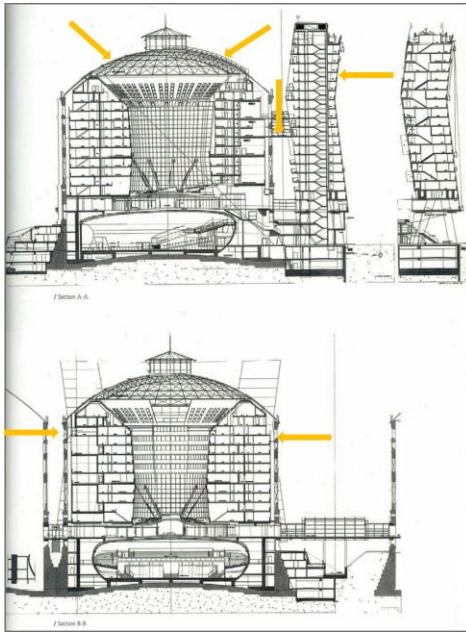
Yapıların dönüşümlerinde, dönüşüm şeması, çevre konumu ve yeni işlev ihtiyaçları doğrultusunda gün ışığı yada yapay ışık gereksinimine göre yapının kabuğunun ve strüktürünün değerlendirilmesi durumunu gerektirmektedir.

Endüstriyel bir yapının yeniden işlevlendirilmesi durumunda ışık alımı, plan ve kesitleri doğrultusunda yapılan yapısal analizleriyle işlev seçiminden önce incelenmelidir. Bu analizler sonucu yapıya en uygun işleve karar vermek, yapı üzerinde en az kalıcı tahribat ile dönüşüm yapmak, yapının ileriki zamanlarda tekrar dönüştürülme olasılığına karşı yapıyı korumuş olacaktır.

Aşağıda Tate Modern Sanatlar Galerisi ve Viyana B Gazometresinin ışık diyagramları görülmektedir.

Şekil.3. Tate Modern Sanatlar Galerisi Kesitte Doğal Işık Diyagramı
(Kesit Özer, 2000)

Şekil.4. Viyana B Gazometresi
Kesitte Doğal Işık Alımı
(Kesit Himmelblau, 2003)

Yukarıdaki örneklerde yapıların gün ışığının mekansal niteliği gösterilmiş olup, endüstriyel yapıların işlev dönüşümlerinde yapının ışık analizleri doğrultusunda işleve karar vermek daha doğru bir yöntem olmaktadır.

Örnek vermek gerekirse, çok az gün ışığı alan bir yapının işlev dönüşümünde yapıya kalıcı bir hasar vermemek amacıyla, iç mekânda yapay ışık kullanılacak şekilde bir işlev seçimi, yapının orijinal kısımlarına zarar vermemiş olacaktır. Bu tarz yapılarda işlev seçimi olarak müze, konser salonları veya sinema, tiyatro gibi işlevler düşünülebilmektedir.

4.2. Endüstriyel Miras Yapılarının Bağlamsal Değerlendirme Kriterleri

Endüstri Devriminden beri ve 20yy.da giderek artan bir biçimde, mimarlık, diğer alanlara göre daha doğrudan bir biçimde toplumsal ve teknolojik baskılar altında kalmıştır. Yerleşim ve çalışma örüntülerindeki değişim, yeni malzemelerin kullanımını ilgilendiren teknik değişimler, arsa kârlılığındaki yüksek artışın doğurduğu ekonomik değişimler, insanların ve malların dağılımındaki değişiklikler mimarinin altyapısını köktenci bir biçimde dönüştürmüştür. Bu değişimlerin hiçbirinin kökeni mimarlığın içinde değildir ve tümü de mimari kurallarda bir değişimi gerektirmiştir (Colquhoun,2005).

Bir endüstriyel yapının yeniden işlevlendirilmesi sürecinde yapının yer ile kurduğu ilişkisi ya da fiziksel bağlamı ve sosyo-kültürel bağlamı önem taşır. Aşağıda bağlamsal kriterler açıklanacaktır.

4.2.1. Endüstriyel Miras Yapılarının Sosyo-Kültürel Değerlendirme Kriterleri

Endüstri Devrimi yalnızca teknolojik bir devrim olmamış, aynı zamanda insanların düşünce ve yaşam biçimini değiştiren, sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlarıyla çevresel etki yaratan bir dönüşüm olmuştur. Endüstri yapılarının bu dönüşümün birer aynası oldukları göz önüne alındığında, taşıdıkları mimari ve teknik özellikler dışında, taşıdıkları kültürel ve sosyal bilgilerin de çok değerli olduğu sonucuna varılır (Köksal,2005).

Her endüstriyel yapı, endüstriyel miras olarak nitelendirmemekle birlikte, bir endüstriyel yapının endüstriyel miras olarak değerlendirilmesi için öncelikle sosyo-kültürel kriterleri devreye girer. Bu bağlamda mimari kimliği, kamusal bellekteki yerleri ve tarihi topografyaya etkisi öncelikli konumdadır. Bunun yanında fiziksel değerlendirmelerinde, mekânsal olarak, görsel algısı, yapıların sahip oldukları teknik özellikleri tarihsel bilgileri içermelidir. Tüm bu kriterler doğrultusunda değerlendirilen endüstriyel yapılar, tarihsel olarak bütünleyici envanter niteliği taşımaktadırlar.

Endüstriyel mirasımız sayılan bu yapılar, kültürel birikimin gelecek kuşaklara aktarılması bağlamında, toplumsal bir sorumluluk ve ilerleme için bilinçli bir gereklilik olarak benimsenmelidir. Bu yapılar sosyo-kültürel sürdürülebilirlik için de artı değer taşımalarından dolayı toplumsal yaşamda büyük bir öneme sahiptir.

Yeniden işlevlendirme, zaman ve mekânın bağlamsal niteliğini bireylerle ve toplumla bütünleşmek için bir tür yeniden kurgulamadır. Endüstri Devriminin ortaya çıkışı ile inşa edilmeye başlanan endüstri yapılarının zaman içerisinde işlevsiz kalmaları buna bağlı olarak da değişen dünya görüşü ve sistemi içerisinde yeniden kullanıma yönelik olarak işlevlendirilmeleri endüstri yapılarını ülkeler, toplumlar ve bireyler açısından kültürel birer olgu haline getirmiştir (Tümer,2003). Toplumsal değişimlerin, politikaların ve ekonominin değişiminin sonucunda işlevsiz kalan bu yapılar, tarihi bir birikimi günümüze aktarmada ve gelecek kuşaklara bugünün de bilgisini işleyerek zamanda bilgi ve kültürel sürekliliğin sağlanmasında büyük rol oynarlar. Bu nedenledir ki sosyal ve kültürel, kısaca toplumsal değerlerin paylaşımı noktasında, günümüzün değişken toplum yapısı göz önüne alındığında, kültürün devamlılığı sürecinde birer çözüm unsurları olmaktadır.

Bu yeniden işlevlendirme süreci içerisinde, endüstriyel yapıların sadece birey bazında değil, tüm toplumu ilgilendirecek biçimde ve maksimum kişi sayısının faydalanabileceği şekilde değerlendirmek için, ofis, restaurant, eğlence mekânları, gece kulüpleri gibi sınırlı sayıda kişinin kullanımına olanak veren yapılardan çok, kültürel ve sanatsal aktivitelere açık birer mekân haline getirmek kent hem de toplumsal kaygılar açısından önem taşımaktadır.

Sosyolojik olarak incelendiğinde, insanlık uzun dönemler boyunca biriktirdiği deneyimi paylaşır ve bu deneyimlerden yeni durumlar çıkarır. Bu durum bilginin büyümesi olarak tanımlanır. Bilginin büyümesi, insanlık ortak aklının sentez yapabilme yetisi sayesinde gerçekleşir. Bu süreç bireysel belleklerden toplumsal belleğe doğru olan bilginin büyüme sürecidir. Elias üç boyutlu bir mekân ve dört boyutlu zaman içinde yaşayan insanlığın beşinci boyutunu, sentez yeteneği ile kurulan yaşayış, algılayış ve bilincin deneyimi ile kurulduğunu belirtir (Elias,2000).

Kent perspektifinin ayrılmaz bir parçası olarak düşünülmesi gereken endüstri yapılarının işlevsel olarak çağdaş mimarının yeniden kullanım ve koruma kriterleri içinde eğitim, kültür ve sanat yapılarına dönüştürülmesi kent statüsünün yükselmesini sağlamaktadır (Madran, 2000).

4.2.1.1. Mimari Kimlik, Kamusal Bellek, Kültürel Miras

Endüstriyel miras durumundaki yapılar, yapıldıkları dönemin teknolojisi ve o dönemdeki insanların yaşayış biçimlerini bize en somut biçimde anlatan birer göstergesi durumundadırlar. Yapılardaki bu izleri okumak ise taşıdıkları mimari kimlikleri dolayısıyla gerçekleşebilmektedir. Bu kimlikler ise bulunduğu coğrafyaya ait izler de taşımaktadır. Aitlikle anlatılmak istenen, 'yer'li ve 'o zaman'lı olabilmektir. Dolayısıyla bir endüstri yapısı "yer, zaman, mekân ve kültürler" hakkında somut bilgileri içeren birer değerdirler.

Kentte bir yapı/yapı grubu ortaya çıktığı dönemin yaşantısına tanıklık etmiş hatta doğrudan katılmışsa, dönemin mimarisini ve kültürünü yansıtıyorsa, kentli bu mimari ürünü anlamlandırabilir. Bu anlamlandırma, sadece geçmişin hayaline saygıyı içeren "nostalgia" durumunda bir tutum olmayıp, aynı zamanda içinde bulunulan zaman dilimindeki kolektif deneyimi de kapsamaktadır (Neill,1997). Bu bağlamda, endüstriyel yapılar ve çevreleri de toplumlar için ortak bir bellek ve hafıza içerdikleri düşünüldüğünde, kamusal hafızanın korunması için büyük önem teşkil etmektedirler, dolayısıyla korunmaları da toplumsal hafıza inşası için büyük önem arz etmektedir.

Mimarlık, belirli bir çağın işlevini çağdaş malzeme ve teknolojiyle ve de yine o çağa ait bir estetik dille mekân düzenine kavuşturmaya çalışan bir faaliyet dalıdır. Mimarlık, her çağ, her dönem -pek tabii ki toplumdaki topluma değişen ihtiyaçlarla imkânların çerçevesinde- kendi özelliklerini yansıtan bir simgesel dünya, bir semiyotik, bir semantik yaratmak zorundadır. Mimari buna layıkıyla yardımcı olabildiği takdirde, temsil ettiği uygarlığın gerçek, özgün, otantik anlamdaki kültür yapıcısı ve göstergesi niteliğine de kavuşabilecektir (Özer,2004). Bu değerlendirme doğrultusunda, tüm yapıların taşıdıkları bir takım kültürel değerleri olduğunu söylemek mümkündür. Ancak ne var ki günümüzün değişken koşulları içerisinde, yapılarında değişimi göz önüne alındığında küçük ölçekteki konut vb. yerleşimlerin pek de kalıcılığını sürdüremedikleri görülmektedir. Bunun yanında, kamusal bellek için önemli olması dolayısıyla, endüstri miras yapıları anıt niteliği taşıyan ve buldukları yerleri işaretleme özelliğine sahiptirler.

Endüstrileşme sürecinde, öncelikle kentte toplumsal, ekonomik ve fiziki boyutlarıyla endüstri yapılarının yakın çevresinde çalışanlar için konut alanları oluşturulmuş, bu nedenle yakın çevreleri birincil kullanıcılar tarafından büyük bir önem arz etmiştir. Daha sonraları ise çevre halkın da faydalanabileceği çeşitli imkânlar sunan bu alanlar, farklı hizmetleri

barındıran mekânlar ile yerel halkın da faydalanabileceği kamusal alanlara dönüşmüştü. Dolayısıyla endüstriyel alanlar öncelikle konumlandıkları yerel çevre için, bir sembol ve derin bir anı değeri taşıması anlamında yerel halkın belleğinin, sonrasında ise kentin gelişimine ve ekonomisine sağladığı katkılarla, kentsel belleğin ve ülke belleğinin görsel, mekânsal izleridirler.

Endüstriyel miras olarak nitelendirilen, içerdikleri anı değeri ile kentsel kimlikte ve bellekte yer etmiş olan endüstri yapı ve alanları, yaşanmış bir dönemin fiziki mekândaki yansımaları olarak kültürel mirasın önemli unsurlarıdır. İşlevsizleşme sürecinin ardından terk edilen bu yapılar, sahip oldukları değerleri kaybetme riski altındadırlar. Bu noktada endüstri yapılarının yeniden değerlendirilerek kullanılması konusu daha da büyük önem kazanmaktadır.

Kentteki kamusal bellek, bir mekânı paylaşan bireylerin belleği değildir. Kamusal bellek ile kamusal kültürün belleği özdeştir. Unutturulmak istenen isimler, tarihler, felsefeler, düşünceler ve ideolojiler mekânların yüzlerinden "kolaylık, konfor, tüketim" gibi gelip geçici, tarih dışı itkiler adına silinmektedir. Böylelikle kültürü ne yaşayan, ne yeniden ele alan, ne de tam olarak anlayan, belleksiz yerlerle dolu, çok parçalı bir kent dokusu ile karşılaşırız (Önkol, 2012).

Endüstrileşme tarihinin kısalığına karşın, ülkemizde de gözden kaçırılmayacak bir eski endüstri yapıları birikimi bulunmaktadır. Böylesi tesislerin yitirilmesi, Türkiye tarihinin kimi mimarlık başyapıtlarını yitirmek kadar önemli bir kayıp olacaktır. Çünkü bunlar bir toplumun estetik-sanatsal-kültürel mirası kadar ağırlıklı olan, teknik- endüstriyel mirasın bileşenleridir (Tanyeli, Aslan,2009).

Tarihin belli bir dönemine tanıklık etmiş ve o dönemdeki toplumun yaşayış şeklini belirlemiş olan endüstriyel yapılar, tarih sürecinin içerisinde, işlevsizleşme durumundan sonra da bireylerin kolektif bellek ve ortak gelenekler, ortak yaşanmış bir tarih duygusu içerisinde aidiyat duygusunun korunmasını sağlamıştır. Dolayısıyla kimlik, sürekliliğin ve birikimin eseridir. Anlamlar, gelenekler, bağlılıklar yer ve mekân kavramı etrafında oluşur. Kamusal bellek ve kültürel miras bu bağlamda hem sosyal ve hem de zaman boyutunda birleştirici ve bağlayıcıdır. (Morley ve Robins,1997)

Yakın geçmişi içeren endüstriyel miras, yaşam alanlarında olup bitenler üzerine, zamanın gerçek tanığı olan mekân üzerinden tarafsız bir değerlendirme yapma imkânı

sunmaktadır. Ayrıca, mekânın zamanla olan ilişkisine bağlı olarak, bizlerden hem önce var olmuş hem de sonra var olacak toplumla özel bir ortaklık kurmamızı sağlamaktadır. Dolayısıyla endüstri alanları “Çoklu zaman katmanları ve kültürel aktiviteleri temsil etmelerinden dolayı mekânın ve insanların kimliğinin bir parçasıdır” (Loures,2008). Özetle endüstri mirası, duvarları ardında sadece üretmek için oluşturulmuş yapı bloklarından öte, geleneklerin, alışkanlıkların, toplum bilgisinin ve deneyiminin aynı zamanda dönemin teknolojisinin yer bulduğu mekânlardır.

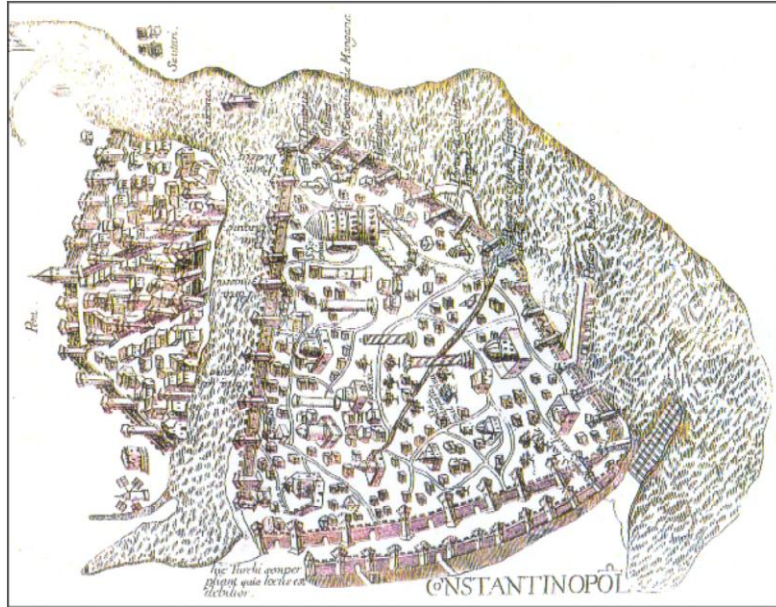
Endüstri yapılarının yeniden işlevlendirme durumunda ise, yeniden yorumlanarak toplumun anılarına saygılı şekilde varlığını nasıl sürdüreceği, üzerinde önemle durulması ve bütüncül yaklaşımlarla çözüm aranması gereken bir konudur. Endüstriyel mirasın kültür geçmişimizin işaretleri, izleri olarak yok olmasına izin vermek toplumun mimari, mekânsal ve bunlara bağlı olarak toplumsal belleğini de yitirmesine yol açmaktadır. Toplumsal belleğin yitirilmesi ise yaşadığı mekânla ilişkisi olmayan, kimliğini tanımlayamayan ve bulunduğu çevreye sahip çıkmayan, duyarsız, tek tipleşmiş bir toplumun oluşmasına sebep olmaktadır. Günümüzün kapital düzeni de tek tipleşme durumunu destekler bir biçimde, seri üretim, aynı elden çıkma gibi birbirinin aynısı görünen kimliksiz mekânlar oluşturarak, mekânı bir meta haline getirmiştir. Geçmiş dönemlerle bugünün sosyal yaşantısını karşılaştırdığımızda, toplumun etkili bir şekilde kullandığı kamusal açık alanların ve dolayısıyla kentin kullanımının, kentte yaşayanların belleğinde, her birey için farklı anlamlar ifade etmektedir. Oysa günümüz insanların ve özellikle çocukların kamusal alanları terk edip, içinde her türlü imkânın bulunduğu AVM'lere yönelmeleri, kendi toplumsal belleklerinden uzaklaşmalarına ve kültürel değerlerin yozlaşmasına doğru bir eğilimi kaçınılmaz olarak getirmektedir. Böylesi bir durumda, kimliksizleşme ve aidiyet duygusunun kaybolmasına yol açmaktadır. Büyük ölçekli yapılar olmaları nedeniyle, kentin atar damarı görevi üstlenen endüstri yapıları yeniden işlevlendirilerek kamusal kullanıma açılmasıyla kültürel miras bilgisinin devamlılığının daha kolay sağlanmasında, en etkili yapı tipleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bugün içerisinde bulunduğumuz durumda, kültürel mirasımız üzerinden okuma yapmak, geçmişin izleriyle hem geçmişi, hem de tarih süreci içerisinde yaşanan gelişmelerle ilgili olarak, bize geleceği anlamamız için de bir olanak vermektedir. Tüm yaşanmışlık izleri kültürel miras ile soyut ve somut olarak sürmeye devam etmektedir. Bu noktada önemli olan, kültürel mirasımız olan endüstriyel yapıların, geçmişin izlerini taşıyarak bugünün yaşanmışlığı içerisinde gelecek nesillere koruyarak taşımak olmalıdır.

4.2.2. Tarihsel Topografya

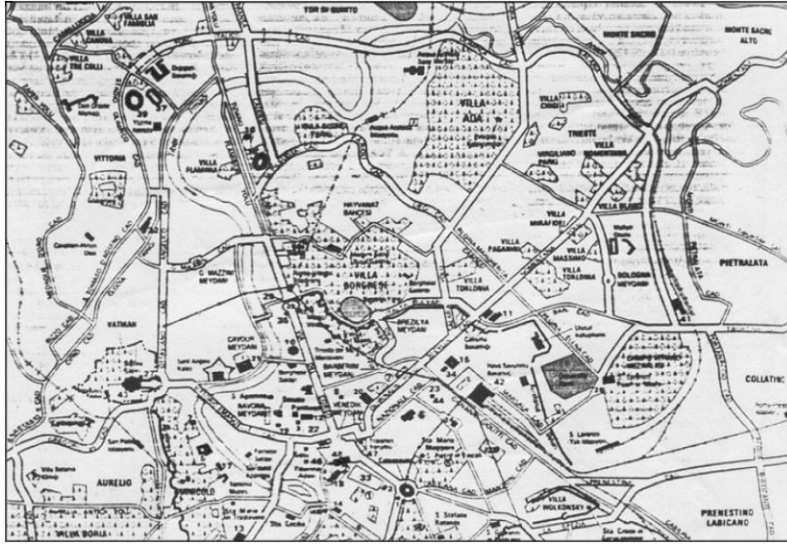
Tarihi kent mekânlarının gelişimi incelendiği zaman, farklı zaman süreçlerinde, farklı biçimlerde şekillenmiş mekânlarla karşılaşılmaktadır. Bunun nedeni insanların fiziksel, sosyo-ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarının ve aynı zamanda da çevresel ve iklimsel farklılaşmanın, devirlere ve bulunduğu coğrafyaya bağlı olarak farklılıklar göstermesinden kaynaklanmaktadır.

Aynı iklimsel özelliklere sahip, farklı kültürleri ele aldığımızda örnek olarak, anıtsal karakter taşıyan iki kent olarak Roma ve İstanbul, aynı fiziksel şartlara (Akdeniz iklimi, deniz kıyısı kenti) sahip olmalarına ve aynı karakteristiği yansıtmalarına karşın, farklı dönemlerde farklı ihtiyaçlar nedeniyle, mimari karakter ve topografyaya kullanımı açısından farklılaşmış olduklarını görürüz.

Resim.52. İstanbul'un 1422'deki Kent Dokusu

("Urbis Constanpolitane", Buendelmondi, 1422)

Resim.53. Roma Kent Dokusu

(<http://solencol.com/images/ist-tarihiteopografya.pptx>, Nisan 2013)

Haritalarda görüldüğü üzere, İstanbul'da suya bağıantısında kurulan ilişkide, hem bir temas hem de temassızlık durumu gözlenmektedir. Temassızlık durumu, kenti çepeçevre saran surlar ile sağlanırken, kısmen surların arasından kontrollü bir biçimde suyla ilişkiye girilerek yer yer temas sağlanmıştır. Kent içi yerleşim birimleri suya doğru bir yönelim göstermekte, buna karşın ise surlarla korunaklı bir biçimde içe dönük bir mekânlaşma sağlanmıştır.

Benzer bir iklimin görüldüğü Roma'ya baktığımızda, kentte dağınık bir biçimde yerleşim sağlanmıştır. Yollarla kurulu ağ sistemi oluşumu, İstanbul'un aksine karayolu taşımacılığının gelişmiş olduğunu gösterir. Böyle bir durumun o dönemde İstanbul'da bulunmayışı, İstanbul'da karayolu taşımacılığından çok deniz yolunun tercih edildiğini açık bir biçimde ortaya koyar.

Konumun fiziki ve coğrafi özellikleri, yapının yapıldığı dönemdeki coğrafi özellikleri ve ticari ilişkileri anlamada ve yorumlamada etkin bir rol oynamaktadır. Tarihsel topografyayı endüstri yapıları üzerinden okumak gerekirse, İstanbul örneğindeki gibi, bir yapı su kenarında ise, bu o bölgede su yolu taşımacılığının aktif olarak yapıldığını ve fabrikaların su temini ihtiyaçlarını bölgedeki sudan karşıladıklarını göstermektedir. Yapıların yapılış tarihine bakarak ise, o dönemdeki deniz ve kara yolu taşımacılığının ne aşamada olduğunu anlamamızı sağlamaktadır. Bu gibi bir durumda deniz yolunun kara yoluna nazaran daha gelişmiş olduğunu söylemek mümkün olabilir.

Herhangi özel bir planlama olmaksızın şehre dağınık bir biçimde yerleşen büyük programlı fabrikalar ise, bize o dönemdeki kara yolu taşımacılığının gelişmiş olduğunu bu durumda ise ham maddeye daha yakın olma durumunun tercih edildiğini göstermektedir.

Bir kentte bulunan endüstriyel yapıların konumları incelendiğinde, arazi seçiminde rol oynayan faktörlerin, o dönemin teknolojisine ve yaşam biçimine refere ettiği görülmektedir. Su kenarında olma, demiryoluna yakın olma, hammaddeye yakın olma ve hizmet edeceği bölgeye yakın olma gibi her farklı durum, farklı sebeplerin sonucunda ortaya çıkmıştır ve bu farklı sebepler ise bize o dönemdeki coğrafi özellikleri, ticari ilişkileri, teknolojik gelişmeyi ve insanların yaşayış biçimlerini anlatır.

Çöl'e (2009), göre tarihsel topografyayı etkileyen faktörler su şekilde sıralanmıştır;

- Kültürel Birikim
- Tipoloji
- Mekân Karakteristikleri
- Tarihi Süreç
- Yaşam Biçimi ve Kalitesi
- İşlevler
- Fiziksel Yapı
- Doğa Bütünlüğü
- Biçimsel -Görsel Karakter istekler
- Sosyo-Ekonomik Yapı
- Altyapı
- Fiziksel Çevre ve Toplumsal Davranış İlişkisi olarak alt kavramlar etrafında şekillenmiştir.

Bu alt dallar bağlamında, endüstri yapıları topografyayı ve çevresini değiştirme gücüne sahip ender yapı türlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha önce bahsettiğimiz gibi endüstri yapıları, kültürel mirasları, mimari karakterleri, tarihsel süreç içerisindeki birikimleri, işlevleri, çevresiyle olan ilişkileri gibi birçok özellikleri, sosyo-ekonomik altyapı, coğrafya, fiziksel çevre, toplumsal davranış gibi kavramlarla sarmalandığında, tarihsel topografyanın şekillenmesini sağlamışlar ve toplumdaki yaşanan değişim süreçleri ile de doğrudan bir etkileşim içerisine girerek canlı bir organizma olarak evrilmişlerdir.

4.3. Endüstriyel Miras Yapılarının Ekonomik Değerlendirme Kriterleri

Endüstri yapılarını yeniden işlevlendirerek korumak, belge niteliği taşıyan özellikleri taşımaları nedeniyle gelecek kuşaklara aktarılması gibi tarihsel ve kültürel getirilerin yanında, ekonomik getirileri de olan bir süreçtir.

"İnşaa edildikleri zaman diliminde yoğun iş gücü, finansman ve malzeme harcanarak yapılan bu tür endüstri yapılarının günümüzde yeniden işlevlendirerek hayata döndürülmesi hem dünya ve mimarlık tarihi açısından hem de ekonomik kalkınma açısından bir kazanç olmaktadır" (Bürkan,2008, s.41).

Endüstriyel yapılar, yapı tipolojileri sebebiyle, gerek uzun ömürlü olmaları gerekse büyük hacimlerden oluşmalarından dolayı yapım maliyetleri diğer yapı türlerine göre daha yüksektir. Bu denli yoğun emek ve maliyet gerektiren yapıların yıkım ve yeniden yapımları da, taşıdıkları değerler bir kenara, enerji, emek ve boşa harcanan finans demektir. Yapıları korumak, bu büyüklük ve fiziki ömre sahip yeni bir yapı yapımına kıyasla daha ekonomiktir. Yeniden işlevlendirilen bir endüstriyel yapıda eski malzeme ve donanım değerlendirilerek, yüzde 65-70'e varan maliyet karı yanında birçok yönden kazanç eldesi önemli etken olmuştur.

Yeniden işlevlendirilmeleri ise sürdürülebilirlik kavramı altında bir çok değer korumasını sağlar. Aşağıdaki tablo yeniden işlevlendirilen bir endüstriyel yapının, mimari açıdan sürdürülebilirliğe olan katkısını göstermektedir. Diğer tabloda ise Yeniden işlevlendirilen endüstriyel yapıların ekonomik getirileri belirtilmektedir.

Şekil.5. Yeniden İşlevlendirilen Endüstriyel Yapıların Sürdürülebilirliğe Katkısı

Şekil.6. Yeniden İşlevlendirilen Endüstriyel Yapıların Ekonomik Getirileri

Yeniden işlevlendirilen endüstriyel bir yapı, sadece terk edildiği köhneleşmiş durumdan kurtulmakla kalmaz aynı zamanda kendi kendinin bakımını sağlayabilecek ekonomik sürekliliği de sağlar.

Aynı zamanda çevrelerinin de gelişmesini sağlayarak bölgede yaşayan halkın da, endüstriyel miras turizmi adı altında ekonomik olarak kalkınmasına yardımcı olur. Endüstriyel miras turizmine değinecek olursak, endüstriyel miras alanları, dönüşümleri sonucu çeşitli yeni işlevler kazanmış olan yapılar ve çevreleri bu kavram kapsamına dahil olmaktadır. Buradaki ayırım ise endüstriyel turizm adı altında fabrika gezileri değil, miras kapsamındaki endüstriyel alanların turizmidir.

Diğer birçok kültürel mirasımız gibi endüstriyel mirasımız da bulunduğu çevrenin ekonomisine katkı sağlamaktadır. Başta konaklama olmak üzere, giriş ücretleri, seyahat harcamaları, ziyaretçilerin gıda, içecek ve perakende harcamaları da bir takım yan gelirler olarak karşımıza çıkmaktadır. Endüstriyel miras turizmi sayesinde, bölgesel hizmet sektörünün de gelişmesini ve kentliler için daha fazla iş imkanı ve daha fazla gelir elde edilmesine yardımcı olmaktadır.

Kültürel mirasın ekonomik girdiye dönüşmesi kentli bilincinin oluşumu ile paraleldir. Bu bilincin yerleştirilmesinde yeniden işlevlendirme bir tür tetikleyici rolü üstlenir. Endüstriyel miras kapsamındaki yapılar, yeniden işlevlendirilmelerinin ardından, yeni misyonlarıyla toplumsal, çevresel, kültürel ve turistik açılardan kültür turizmi, kültürel miras farkındalığı gibi kentli bilincinin oluşmasına ön ayak olmaktadır. Yukarıda bahsedilen birçok sebepler doğrultusunda da kente ekonomik bir canlılık getirirler. Böylelikle kent ve kent yaşayanlarının artan ekonomik fırsattan faydalanmasını ve yaşam standartlarının yükselmesini sağlar. Sonuç olarak kent için yaratıcı bir ekonomi fırsatı sunmuş olurlar.

5. İstanbul'da Endüstriyel Miras Yapılarının Değerlendirme Kriterleri: İstanbul Örneği

5.1. İstanbul'daki İşlev Değişimine Uygun Endüstriyel Miras Yapıları ve İşlevlendirme Örnekleri

Çalışmanın bu aşamasında ve daha sonrasında, çalışma alanı olarak seçilen İstanbul'daki günümüze kalan endüstriyel yapıların incelemesi yapılacaktır. Bu doğrultuda, öncelikle genel durum değerlendirilmesi yapılacak, belirlenen konumsal ve işlevsel kriterler dahilinde örnek vakalar belirlenerek incelemesi yapılacaktır.

Osmanlı Devletinde 17. yüzyıla kadar sanayi, küçük işletmelerle zanaatkârlar ve loncalar çerçevesinde sınırlı kalmıştı. 18. yüzyıla baktığımızda ise yün, ipek, cam ve porselen fabrikası, kumaş basmahanesi, boyahane, kâğıt fabrikası ile askeri amaçlı kurulan top dökümhanesi, baruthane, tüfek fabrikası gibi işletmeler kurulmaya başlasa da Avrupa ile rekabet edebilecek düzeyde değillerdir (Köksal,2005).

19. yy da İngiltere'de başlayarak ilk olarak Avrupa'da yayılan endüstrileşme süreci, Osmanlı topraklarının büyük bir kısmının Avrupa'da olmasına rağmen, endüstri devriminden önce yapılan kapitülasyonların batı ülkelerine tanıdığı ayrıcalıklar ve serbest ticaret ortamı Osmanlı endüstrisinin gelişmesine engel olmuş ve Avrupa'ya bağımlı hale gelmiştir.

1838-1840 yılları arasında İngiltere ve diğer Avrupa ülkeleriyle yapılan ticaret anlaşmalarından hemen sonra yabancı tüccarlar, Anadolu'nun kıyı ticaret kentlerine gelip yerleşmeye başlamışlar, böylece dış ticarete artış ve endüstrileşme girişimleri çoğalmıştır. (Çadircı,1997).

İnceleme konusu olarak İstanbul'un seçilme nedeni; geçmiş dönemlerden itibaren hem bir imparatorluk başkenti hem de bu başkentin aynı zamanda liman ve ticaret merkezi olması olmuştur.

1453'ten beri Osmanlı Devletinin başkenti olan İstanbul, yabancı devletlerin farklı zamanlarda Osmanlı toprakları üzerinde kurdukları ulaşım ağları sayesinde hammadde ve işlenmiş ürünlerin taşınması açısından devletin endüstrileşmesinin en güçlü olarak gerçekleştiği bir merkez olmuştur. İstanbul'un gerçek anlamda bir endüstri merkezine

dönüşmesi 1850'lerden sonra yabancı sermayenin, işgücünün ve teknolojik yatırımların ülkeye girmesi ve bu sayede endüstri yapılarının kurulması ile gerçekleşmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. yüzyılın başlarına kadar devlet ve kamunun ihtiyaç duyduğu maddelerin birçoğu küçük işletmeler tarafından karşılanmaktaydı. Seri üretime geçişle birlikte ise başta İstanbul, İzmir ve Bursa gibi illerde birçok endüstri yapısı kurulmaya başlanmıştır. 20. yüzyıla gelindiğinde ise, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki endüstri işletmelerinin %55' i İstanbul'da yer almaktaydı (Köksal, 2005).

19.yüzyılda İstanbul'daki endüstri yapılarının sayısı 256 adet olduğu bilinmektedir (Köksal,2005). 20. yy.ın başında Osmanlı İmparatorluğu tarafından çıkarılan envantere 256 adet endüstri yapısı envanterlenmiş ve bu envantere göre endüstri yapıları yedi ana iş koluna göre ayrılmış, yapılış tarihleri ile her bir iş koluna ait kısa bilgiler verilmiştir. Çalışmamızda da aynı şekilde bölünen bu iş kolları; " enerji, gıda, giyim ve dokuma, deri, kimya üretimi, maden, toprak ve ağaç ürünlerini işleyen fabrikalar" olarak sınıflanmıştır.

Ne var ki bu 256 adet endüstri yapısından günümüze ulaşabilmiş olanlarının sayısı ise 43 dür. Bunların bir kısmı işlevlendirilmiş olup bir kısmı ise hala atıl vaziyette bulunmaktadır. Kültürel mirasımız olan bu endüstri yapılarının yeniden işlevlendirilerek tekrar işler hale getirilmesi ve korunmaya çalışılması mimari kaygıların yanı sıra şehrin ekonomik, sosyal, kültürel ve hayat standartlarının yükseltilmesi açısından önem taşımaktadır.

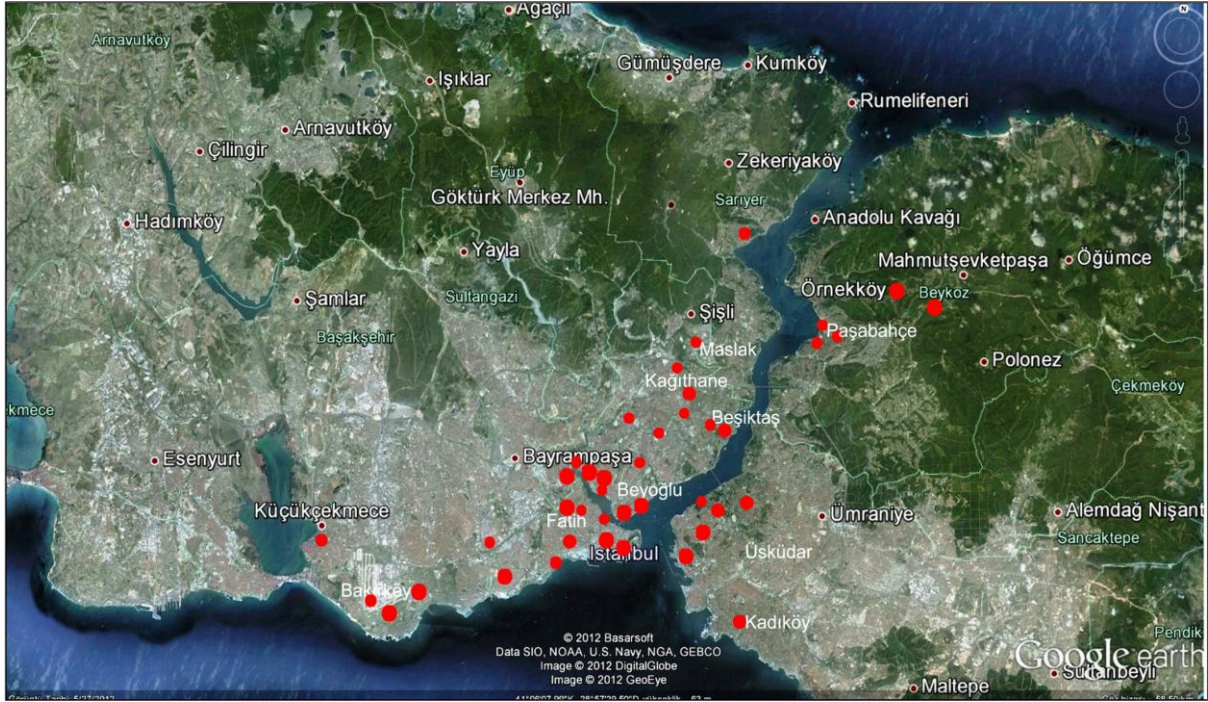
İstanbul'daki işlev değişimine uygun endüstriyel yapıların bulunduğu yerleri ve işlevleri arasındaki ilişki detaylı olarak aşağıdaki bölümlerde anlatılmaktadır.

5.1.1. İstanbul'da İşlev Değişimine Uygun Endüstriyel Miras Yapılarının "Yer" ile İlişkisi

İstanbul yukarıda da değinildiği gibi yüzyıllar boyu çeşitli medeniyetlerin hem idari başkenti hem de ticaret ve endüstri başkenti olmuş ve olmaya devam etmektedir. Kentin ilk olarak ticaret başkentinden endüstri başkentine dönüştüğü yüzyıl 18. yüzyıldır.

18. yüzyılda fabrikaların konumlanacağı araziler için şehir dışında ikametini fazla olmadığı geniş araziler ve bahçeler gibi kent dışındaki bölgeler tercih edilmiştir. Benzer biçimde, arazilerin su kenarında olması gerek fabrikaların çalışırken suyu kullanmaları bakımından, gerekse suyun sağladığı ulaşım avantajına bağlı olarak tercih edilmiştir. 19.

yüzyılın sonunda ise Haliç'in kuzey ve güney kıyıları, Boğaziçi'nin iki kıyısında Beykoz Kandilli arası, Üsküdar ve İstinye koyları ile Yedikule Zeytinburnu arası endüstriyel yapılarla dolmuştur. 20. yüzyılın başlarında, kentin iç bölgelerindeki ulaşım ağının kuvvetlenmesi ile yeni kurulan büyük programlı fabrikalar, herhangi özel bir planlama olmaksızın yaptıkları üretim için gerekli olan hammaddeye en yakın noktada ya da üretimin hızlanması için hammaddeye ulaşımın, en kolay olduğu bölgelerde konumlanmışlardır (Köksal,2005).

Resim.54. İstanbul'daki Endüstriyel Yapıların Bölgesel Dağılımı

İstanbul'da kurulan endüstri tesislerinin konumları, su-deniz kenarında olma, demiryoluna yakın olma, hizmet edeceği yere yakın olma, hammaddeye yakın olma durumuna bağlı olarak sınıflandırılabilir.

Şehrin birçok noktasından suyla bağlantı kurulması, Boğaziçi su yolunun Akdeniz ve Karadeniz'i bağlayan bir su yolu olması, İstanbul'u endüstriyel başkent yapan önemli faktörlerden birisidir. İstanbul, sahip olduğu boğaz avantajını ve deniz taşımacılığını endüstri sektöründe de kullanmıştır. Bunun yanında su sadece ulaşım amaçlı kullanılmamıştır. Endüstri tesisleri gerekli olan suyun teminini de direkt olarak sağlayabildiği için su kenarında olmayı tercih etmişlerdir. Su ve deniz kenarında olan endüstri işletmeleri, Haliç kıyısındakiler, İstanbul Boğazı kıyısındakiler ve Marmara Denizi kıyısındakiler şeklinde

gruplandırılabilir. Boğaz kıyısındaki endüstri mekânlarına örnek olarak Beykoz Askeri Debbağ Fabrikası, Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikası, Paşabahçe İspirto ve İçki Fabrikası, Paşabahçe Tuğla ve Kiremit Fabrikası'nı verebilir.

Demiryoluna yakın olma durumuna bakacak olursak; Endüstri Devrimi sonrasında, modernleşmenin de etkisiyle batı ile ilişkileri sağlamlaştırmak adına demiryolu ulaşımına önem verilmesiyle deniz taşımacılığının yanında demiryolu ulaşımı da taşımacılık alanında önem kazanmıştır (Aksoy,2007). Bu sayede gerek ham madde alımı gerekse üretilen ürünlerin taşınması çok daha kolay hale gelmekteydi. Demiryoluna yakın endüstri yapıları ise, Zeytinburnu Demir Fabrikası, Bakırköy Bez Fabrikası, Yedikule Gazhanesi ve Küçükçekmece Kibrit Fabrikası'dır.

Hizmet edeceği yere yakın olma da o dönemdeki endüstriyel yapıların konumlanması için tercih edilen sebeplerdendi. Bunlara örnek olarak da gazhaneler verilebilir. Dolmabahçe Sarayı'nın aydınlatılması için kurulan Dolmabahçe Gazhanesi, Beylerbeyi Sarayı'nın aydınlatılması için kurulan Nakkaştepe Gazhanesi bunlardan birkaçıdır.

Hammaddelere ve kaynaklara yakın olma, ürünlerin temini ve kullanılacak kaynaklara en kolay hızlı ve ekonomik yoldan ulaşmak için tercih sebebi olmuştur. İşleyeceği hammaddelere yakın olmak üretim sürecini de hızlandıracağı için, daha kısa zamanda daha çok üretimin sağlanması amacıyla önem kazanmıştır. Bunlara örnek olarak da, Mecidiyeköy Likör ve Kanyak Fabrikası gösterilebilir. Fabrika kurulduğu yıllarda Mecidiyeköy'de, likör ve kanyanın hammaddesi olan çok sayıda üzüm ve meyve bahçesi mevcut idi. Fabrikada üretilen çilek ve ahududu likörleri Arnavutköy, İstinye ve Tarabya sirtlarında yetişen çilek ve ahududulardan elde edilirdi (Zat,1993). Bu bilgiler doğrultusunda Mecidiyeköy Likör ve Kanyak Fabrikası'nın meyve bahçelerine daha yakın bir yerde konumlandırıldığı söylenebilir. Ancak günümüzde bu bölge kentin yapılaşması doğrultusunda, meyve bahçelerinin yok olmasıyla birlikte, fabrikanın da işlevini kaybettiği görülmektedir.

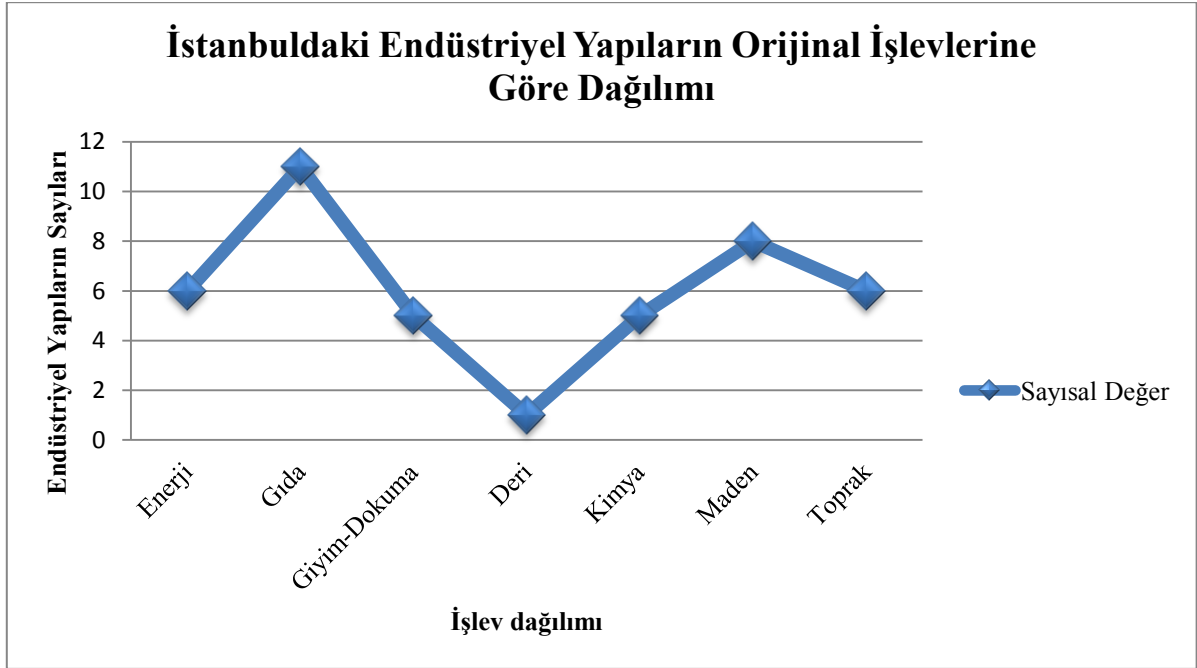
Günümüzde birçok endüstriyel yapının işlevini kaybetmesi de, büyük oranda kentin yapısının değişmesiyle ilişkilidir. 19. yüzyılda endüstri yapılarının arazi seçimleri ve konumları için birçok faktör etkiliyken, günümüzde bu faktörler etkisini kaybetmiştir, bu yüzden de birçok yapı kent içerisinde kalarak, işlevsizleşmiştir. Kent içerisinde kalan bu endüstriyel yapılar da beraberinde birçok sorunu da getirmektedir. Bu sorunu Köksal şöyle açıklamaktadır:

“Bu sorunlardan ilki kent içinde kalan endüstri işletmelerinin, yeterli önlem alınmadığı ve arıtma tesisi kurulmadığı takdirde, suyu kirletmeleri ve çevreye zarar vermeleri kaçınılmazdır; diğer yandan söz konusu tesislerin, kent merkezlerinde kalmaları, rant değeri yüksek yerlerde olmaları gibi nedenler ileri sürülerek, kent dışına taşınmaları ya da tamamen kapatılmaları/yıkılmaları gündeme gelmektedir.” (Köksal,2005, s.28).

Endüstriyel mirasımız olarak tanımladığımız bu yapılar, işlevlerini kaybetmeleri sonucu yok olma tehlikesi altındadırlar. Bu yapılar için en ideal çözüm ise, konumlanmalarına bakarak, kentin ihtiyacı doğrultusunda yeniden işlevlendirilmeleridir.

5.1.2. İstanbul’da İşlev Değişimine Uygun Endüstriyel Miras Yapılarının İşlev Dağılımı

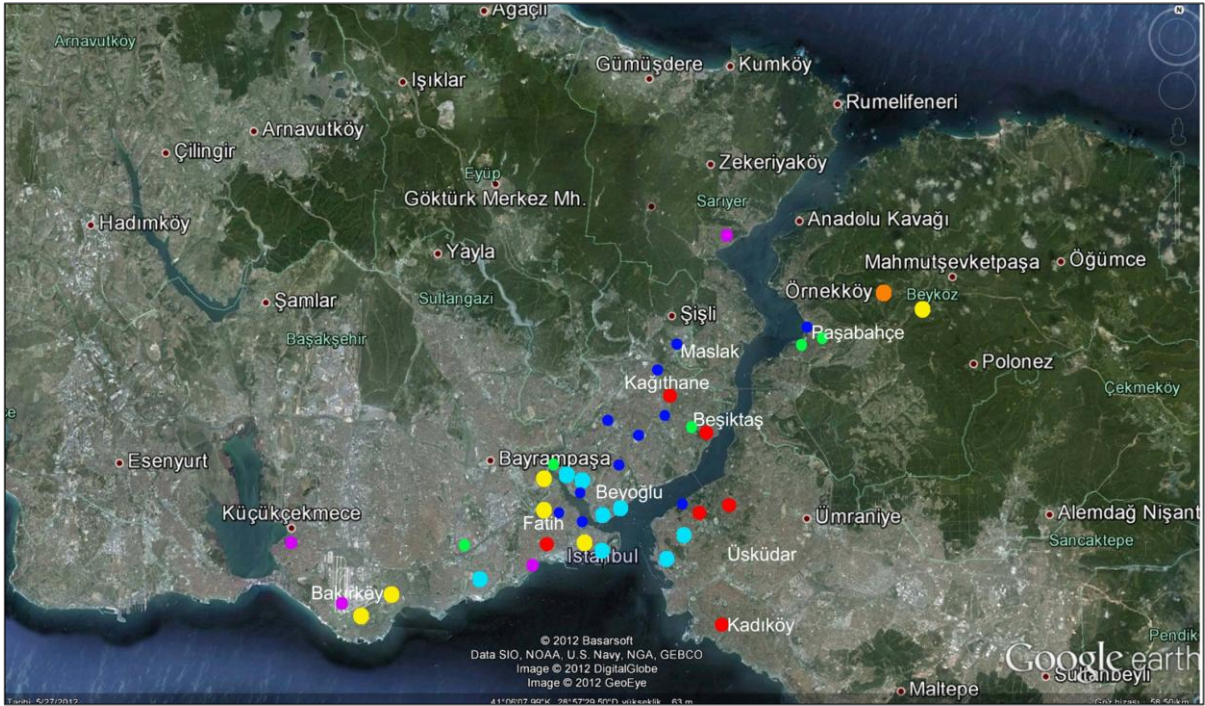
İstanbul’da bulunan korunmaya değer endüstriyel yapılar, daha önce de belirtildiği gibi işlevlerine göre yedi bölüme ayrılmışlardır. Bunlar; enerji, gıda, giyim ve dokuma, deri, kimya üretimi, maden, toprak ve ağaç ürünlerini işleyen fabrikalar olarak bölümlenmiştir. Aşağıdaki grafik, İstanbul’daki endüstriyel yapıların orijinal işlevlerinin rakamsal karşılıklarını göstermektedir.

Şekil.7. İstanbul’da Endüstriyel Yapı Sayısının İşlevlerine Göre Rakamsal Karşılığını Gösteren Grafik

Grafikte görüldüğü üzere, 11 adet endüstri yapısıyla en yaygın olan gıda sektörü iken, sırasıyla 8 maden, 6 adet enerji ile 6 adet toprak ve ağaç ürünlerini işleyen, 5şer adet giyim-dokuma ve kimya sanayi, en son sırada ise 1 adet tesisle deri sektörü gelmektedir.

Aşağıdaki resimde farklı işlevlere sahip bu yapıların İstanbul'daki konumlanmaları gösterilmiştir.

Resim.55. İstanbul'daki İşlev Dönüşümüne Uygun Endüstriyel Yapıların İşlevlerine Göre Konumsal Durumu

Günümüzde, bu yapıların bir kısmı işlevini yitirmiş, bir kısmı işlevini sürdürebilmiş, bir kısmı ise işlev değişikliği yoluna gitmiştir.

Aşağıdaki tabloda bu endüstri yapıları, kuruluş tarihleri doğrultusunda listelenmiş olup, işlev değişimine uğrayıp uğramadığı ve kullanım durumları belirtilmiştir.

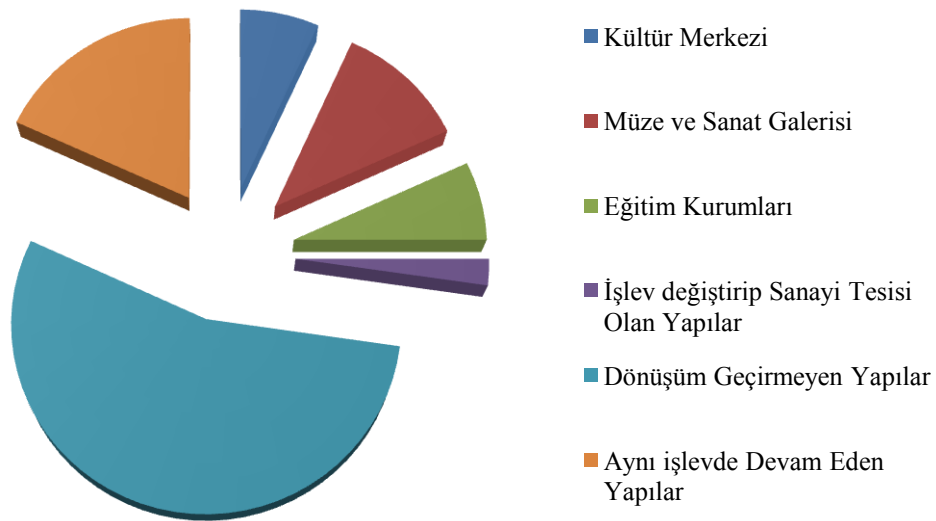
16	1861	Şirket-i Hayriye Tersanesi	●	Sanayi Müzesi Olarak Yeniden İşlevlendirilmiştir.
17	1863	Paşalimanı Un Fabrikası	○	işlevini yitirmiştir
18	1864	Nakkaştepe Gazhanesi	●	Sosyal ve kültür merkezi olarak yeniden işlev. çalışmaları sürmektedir
19	1866	Unkapanı Un Fabrikası	○	işlevini yitirmiştir
20	1880	Yedikule Gazhanesi	○	işlevini yitirmiştir
21	1882	Şahbaz Ağiya Tuğla Fabrikası	○	işlevini yitirmiştir
22	1883	Terkos Su Pompa İstasyonu	○	işlevini yitirmiştir
23	1884	Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası	●	Üniversite Olarak Yeniden İşlevlendirilmiştir.
24	1886	Kasımpaşa UnFabrikası	○	işlevini yitirmiştir
25	1888/1897	Küçükçekmece Kibrit Fabrikası	◐	Farklı üretim işlevleri ile fabrika olarak kullanılmaktadır.
26	1891	Hasanpaşa Gazhanesi	○	işlevini yitirmiştir
27	1893-1894	Çini Fabrika-i Humayunu	◉	İşlevini sürdürmektedir.
28	19.yy sonu	Korse Fabrikası	◉	İşlevini sürdürmektedir.
29	1900 den önce	Yunus Çimento Fabrikası	○	işlevini yitirmiştir
30	1900 den önce	Hamidiye Su Terazisi	○	işlevini yitirmiştir
31	20.yy başı	Haydarpaşa Garının Atölyeleri	○	İşlevlerini yitirmiştir
32	20.yy başı	Üsküdar Elektrik Fabrikası	○	işlevini yitirmiştir
33	1902	Cendere Su Pompa İstasyonu	○	işlevini yitirmiştir
34	1902	Bomonti Bira Fabrikası	○	işlevini yitirmiştir
35	1908	Sabuncuzade Şakir Sabun Fabrikası	○	işlevini yitirmiştir
36	1908/1932	Büyükdere Tekel Nektar Ve Kibrit Fabrikası	○	İşlevini yitirmiştir.
37	1910	Paşabahçe Tuğla ve Kiremit Fabrikası	○	İşlevini yitirmiştir

38	1913	Silahtarağa Elektrik Fabrikası	○	Üniversite Olarak Yeniden İşlevlendirilmiştir
39	1918 den önce	Haznedar Tuğla Fabrikası	●	işlevini kısmen sürdürmektedir
40	1923	Paşabahçe İçki+İspirto Fabrikası	●	şlevini kısmen sürdürmektedir.
41	1930	Likör ve Kanyak Fabrikası	○	işlevini yitirmiştir
42	1934	Paşabahçe Şişe Cam Fabrikası	○	işlevini yitirmiştir
43	?	Dolapdere Otomobil Galerisi ve Tamirhanesi	●	Üniversite Olarak Yeniden İşlevlendirilmiştir

Tabloda da görüldüğü üzere, yapıların büyük çoğunluğu, 19. ve 20. yüzyılları arası yapılmış yapılardır. 20.yüzyıl yapıları arasında yeniden işlevlendirilen endüstri yapısı hiç bulunmamasıyla birlikte, yeniden işlevlendirme ağırlıklı olarak ilk kurulan endüstri yapılarından başlamıştır.

Aşağıdaki grafikte ise dönüşüm geçirenlerin dönüşüm sonrası işlevleri ile dönüşüm geçirmeyenler, dönüşüm geçirdiği halde endüstri yapısı olarak kalan yapılar ve aynı işlevde devam eden endüstri yapıları gösterilmektedir.

İstanbuldaki Endüstriyel Yapıların Durumları

Şekil.8. İstanbul'daki İşlev değişimine Uygun endüstriyel yapıların Yapısal Durumu

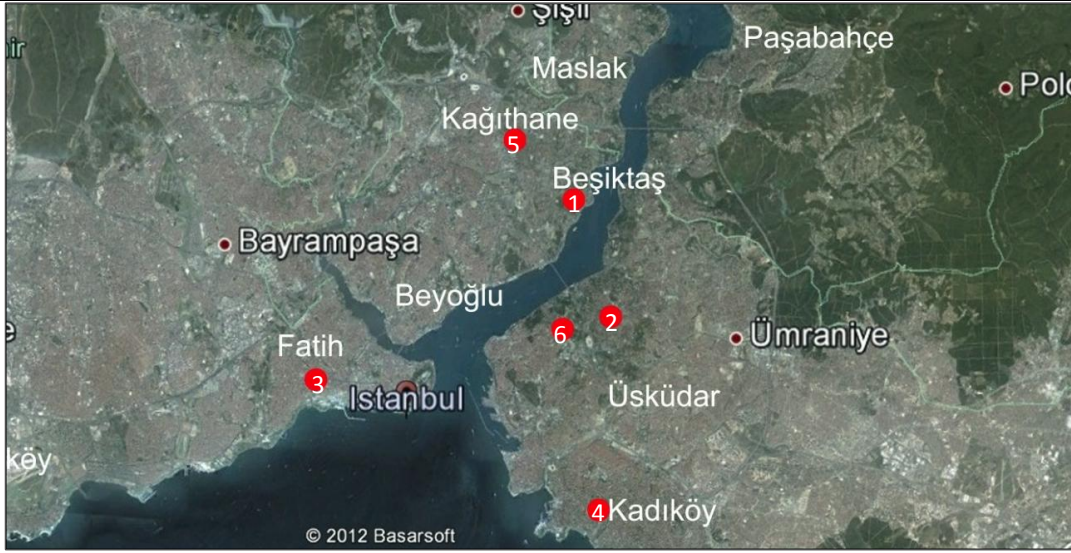
Yukarıdaki grafikten de anlaşılacağı üzere, yapıların büyük çoğunluğu henüz hiçbir işlev değişikliğine uğramamış, hala atıl vaziyettedir. Bunun yanında kendi işlevini sürdürmekte olanların sayısı da fazladır. Sadece bir tane işlev değiştirdiği halde yine endüstri yapısı olmaya devam eden yapı bulunmaktadır. Yeniden işlevlendirilerek günümüze uyarlanıp tamamen farklı bir fonksiyon kazananlarda ise sayısına göre sırayla müze ve sanat galerileri, eğitim kurumları ve kültür merkezleri gelmektedir.

5.1.3. İstanbul'da İşlev Değişimine Uygun Endüstriyel Miras Yapılarının "Yer-İşlev" ile Bağlantısı

Daha önce de belirtildiği gibi, işlev değişimine uygun endüstri yapıları, konumlarına göre su-deniz kenarında olma, demiryoluna yakın olma, hizmet edeceği yere yakın olma, hammaddeye yakın olma olarak bölümlenmişti. Bu konumlardan bir çoğu aslında direkt olarak işlevle ilgilidir. Örnek vermek gerekirse, su kenarında olma ve hammaddeye yakın olma yapının işlevinin gerektirdiği bir konumlamadır. Likör fabrikasının meyve bahçelerine yakın olması gibi.

Bunun yanında, İşlev ve konumu beraber düşündüğümüzde; her bir üretim kolunun konumlanmalarına, işlev üzerinden bakmak ise, o dönemdeki coğrafya ve ekonomi üzerinden kentin okunmasının yanı sıra, tarihsel süreç içerisinde kentin gelişimini de göstermektedir.

Aşağıdaki resimler öncelikle iş kollarına göre endüstriyel yapıların kentteki dağılımlarını, ardından verilen tablo da tesisin türü, kuruluş yılı, konumu ve işlevini göstermektedir.

Resim.56. Enerji Üretimi Yapan Tesislerin Konumları

1.Dolmabahçe Gazhanesi (1854, Beşiktaş), işlevini yitirmiştir.

2.Nakkaştepe Gazhanesi (1864, Kuzguncuk), sosyal ve kültürel merkez olarak yeniden işlevlendirme çalışmaları sürmektedir.

4.Hasanpaşa Gazhanesi (1891, Kadıköy), yeniden işlevlendirme çalışmaları sürmektedir.

5.Silahtarağa Elektrik Fabrikası (1913, Kağıthane), üniversite olarak yeniden işlevlendirilmiştir.

Resim.57. Gıda Üretimi Yapan Tesislerin Konumları

7.Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası (1884,Cibali), üniversite olarak yeniden işlevlendirilmiştir.

8.Taksim Su Tesisi (1732, Taksim), işlevini yitirmiştir.

9.Terkos Su Pompa İstasyonu (1883, Terkos Havzası), işlevini yitirmiştir.

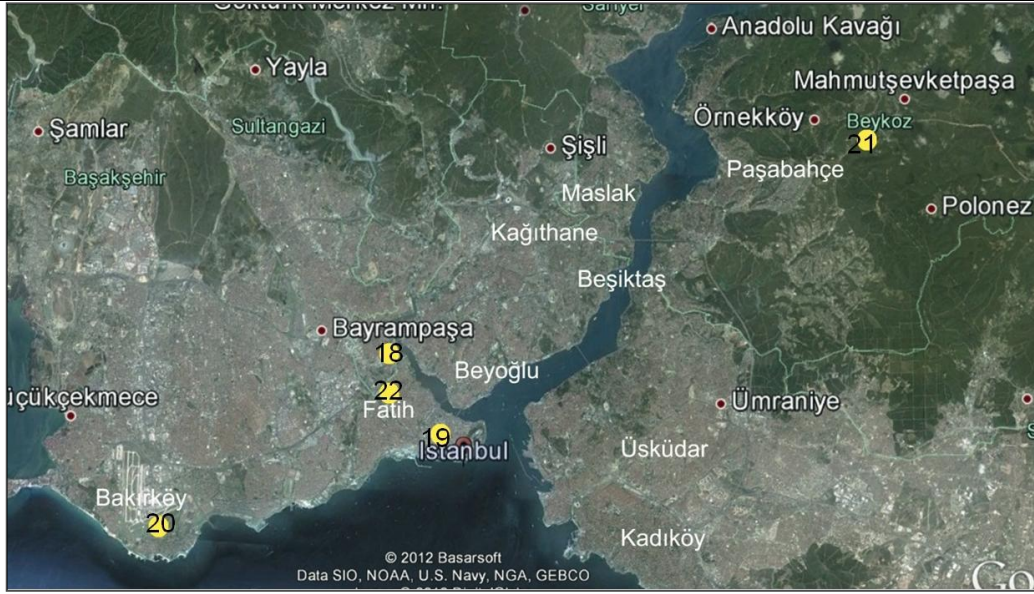
10. Cendere Su Pompa İstasyonu (1902, Maslak), yeniden işlevlendirilmesi planlanmaktadır.

13. Paşabahçe İçki+İspirto Fabrikası (1923, Paşabahçe), işlevini kısmen sürdürmektedir

14.Likör ve Kanyak Fabrikası (1930, Mecidiyeköy), işlevini yitirmiştir.

15.Paşalimanı Un Fabrikası (1863, Üsküdar), işlevini yitirmiştir.

16.Unkapanı Un Fabrikası (1866,Unkapanı),

Resim.58. Giyim Dokuma Sanayi Tesislerin Konumları

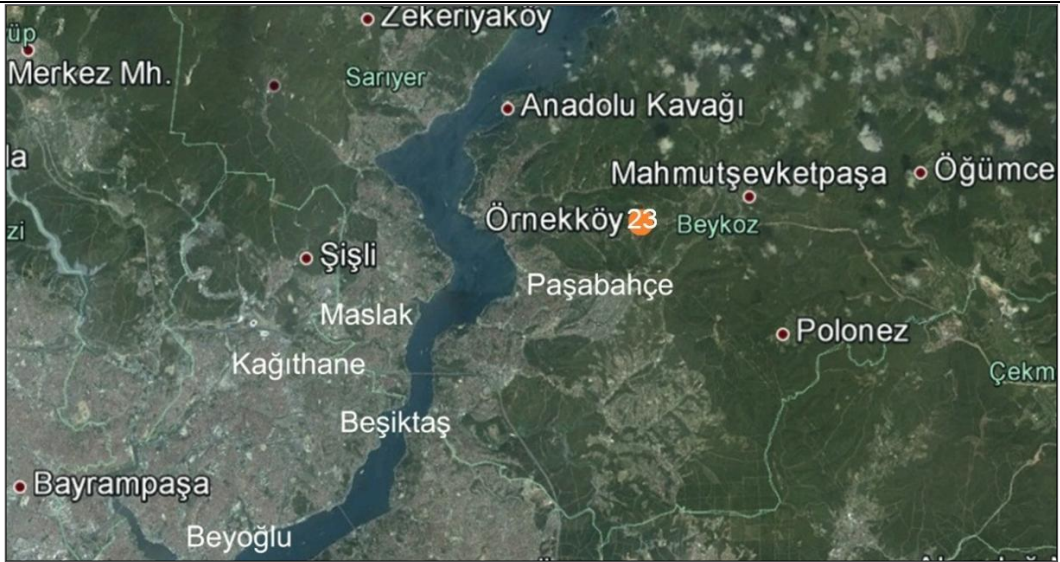
18.Feshane Fabrika-i Humayunu (1833, Defterdar), el sanatları ve fuar merkezi olarak yeniden işlevlendirilmiştir.

19.Hereke Fabrika-i Humayunu (1845,Hereke), işlevini yitirmiştir.

20.Bakırköy Bez Fabrikası (1850, Bakırköy), kısmen kullanılmaktadır.

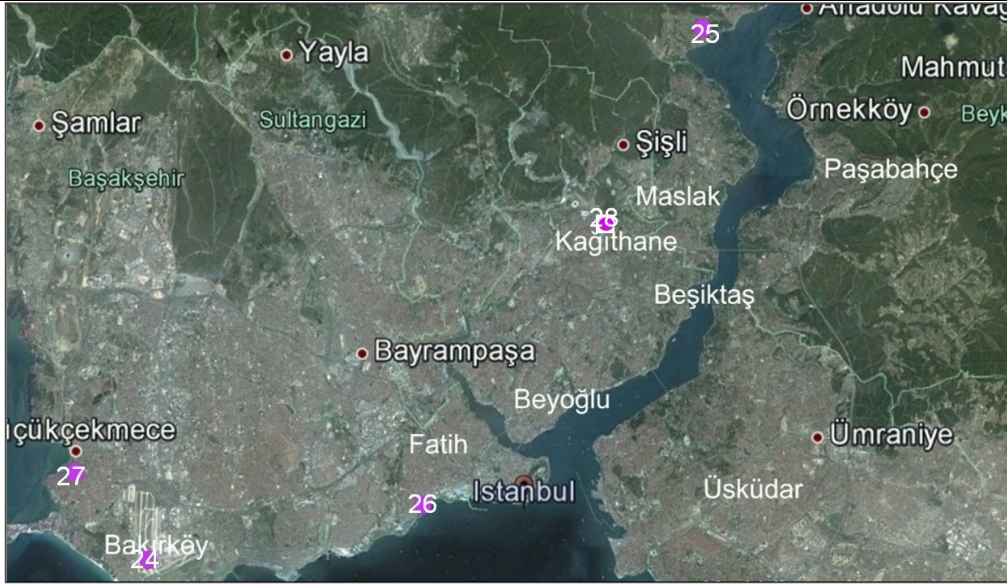
21. Bakırköy Dikimhane (19.yy, Beykoz), işlevini yitirmiştir.

22. Korse Fabrikası (19.yy sonu, Fatih), işlevini sürdürmektedir.

Resim.59. Deri Sanayi Tesislerin Konumları

23.Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası (1810, Beykoz), işlevini yitirmiştir.

Resim.60. Kimya Sanayi Tesislerinin Konumları

24.Bakırköy Baruthanesi (İspirtohane, 18.yy başı, Bakırköy), kültür merkezi ve müzik okulu olarak yeniden işlevlendirilmiştir.

25.Azadlı Baruthanesi (1794, Azadlı), arazi, yanıcı maddeleri depolamak amacıyla kullanılmaktadır

26.Sabuncuzade Şakir Sabun Fabrikası (1908, Eminönü), işlevini sürdürmektedir. tamamen değişmiştir

27.Küçükçekmece Kibrit Fabrikası (1888/1897, Küçükçekmece), farklı üretim işlevleri ile fabrika olarak kullanılmaktadır.

28.Büyükdere Tekel Nektar ve Kibrit Fabrikası (1908/1932, Büyükdere), işlevini yitirmiştir.

Resim.61. Maden İşletme Tesislerinin Konumları

29.Tersane-i Amire (Haliç Camialtı ve Taşkızak Tersaneleri, 15.yy, Haliç), işlevini kısmen sürdürmektedir.

30.Şirket-i Hayriye Tersanesi (1861, Hasköy), sanayi müzesi olarak yeniden işlevlendirilmiştir.

31.Lengerhane (1703-1730, Hasköy), sanayi müzesi olarak yeniden işlevlendirilmiştir.

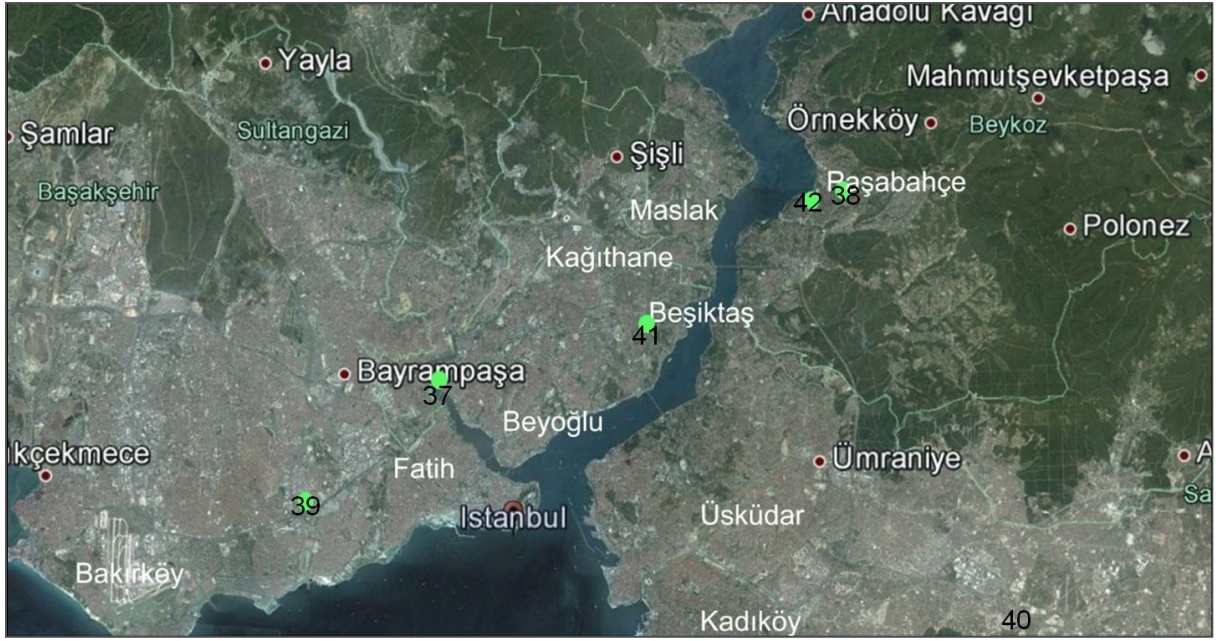
32.Tophane-i Amirane (1730-1740, Tophane), sergi alanı olarak yeniden işlevlendirilmiştir.

33.Haydarpaşa Garının Atölyeleri (20.yy başı, Haydarpaşa), işlevini sürdürmektedir.

34.Zeytinburnu Makine (Demir) Fabrikası (1845, Zeytinburnu), işlevini sürdürmektedir.

35.Darphane-i Amirane (18.yy Tophane sonu, Sultanahmet), süreli sergi alanı olarak yeniden işlevlendirilmiştir.

36.Nalbanthane (1841, Üsküdar), TSK tarafından mescit olarak kullanılmaktadır.

Resim.62. Toprak ve Ağaç Ürünlerini İşleyen Tesislerin Konumları

37.Şahbaz Agiya Tuğla Fabrikası (1882, Sötlüce), büyük kısmı yıkılmıştır. kalan kısım kötü durumdadır.

38.Paşabahçe Tuğla ve Kiremit Fabrikası (1910, Paşabahçe), büyük kısmı yıkılmıştır. kalan kısım kötü durumdadır.

39.Haznedar Tuğla Fabrikası (1918 den önce, Merter), işlevini kısmen sürdürmektedir

40.Yunus Çimento Fabrikası (1900 den önce, Kartal), tamamen değişmiştir, işlevini sürdürmektedir.

41.Çini Fabrika-i Humayunu, (1893-1894, Yıldız), işlevini sürdürmektedir.

42.Paşabahçe Şişe Cam Fabrikası (1934, Paşabahçe), tamamen değişmiştir, işlevini sürdürmektedir.

5.2. İstanbul'da Yeniden İşlevlendirilen Endüstri Mirası Yapılarının Değerlendirme

Örneği 1: Kasımpaşa Tuz Ambarı

Kasımpaşa Tuz Ambarı, Kasımpaşa semtinde inşa edilmiş olup, mekansal kurgusu ve konumlanması ile ambar işlevini yerine getirecek bir biçimde düzenlenmiştir. Tuz Ambarı tekil bir yapı olmayıp, 19.yy. da inşa edilen Kasımpaşa Un Değirmeni'ne hizmet vermek amacıyla yapılan depo, hangar, satış birimleri ve ambar yapılarından biridir. Yapının ilk mimarı bilinmemekle birlikte, Kasımpaşa Un Değirmeni ile aynı tarihte yapılmıştır.

Resim.63. Kasımpaşa Tuz Ambarı Dönüşüm Öncesi İç Mekan (Pekol, B., 2010)

Resim.64. Kasımpaşa Tuz Ambarı Dönüşüm Öncesi İç Mekan

(<http://1.vcmd.com.tr/tr-TR/projects/tuzambari-medina-turgul-ddb>,

Haziran 2013).

II. Sınıf Tarihî Eser olarak tescilli, Endüstri mirası kapsamındaki Tuz Ambarı önceden Tekel'in mülkiyetinde iken, işlevsizlik döneminden sonra 2009 yılında 10 seneliğine Medina Turgul DDB reklam ajansı tarafından kiralanmıştır. Yapının dönüşüm projesi ise Erginoğlu & Çalışlar Mimarlık tarafından 2008 Kasım ayında hazırlanmıştır.

5.2.1. Yapının Mimari Değerlendirmeleri

Yapıyı mimari incelenmesinde, yapılış amacı olan ambar görevini yerine getirebileceği doğrultuda fonksiyonel olarak tasarlanmış olup yalın bir mimarisi olduğu görülmektedir. Yapı J. Pervetitch haritalarında da görüldüğü üzere beşik çatılı, simetrik bir yapıdır. Yığma duvarlarının yüksekliği 10 metreyi aşmaktadır.

Yapının yeniden işlevlendirilmesinde mimari değerlendirmesinin incelenmesi, fiziksel, mekansal - hacimsel, işlevsel, strüktürel ve ışık bağlamlarında yapılacaktır. Daha sonra yapı bağlamsal konumu dolayısıyla değerlendirilecektir.

5.2.1.1. Yapının Fiziksel Olarak İrdelenmesi

Erginoğlu & Çalışlar Mimarlık yapının fiziki olarak inceleme aşamasında, cephedeki sıvaların döküldüğünü, yer yer strüktürde bozulmalar olduğunu tespit etmiştir.

"Yeniden işlevlendirme aşamasında öncelikle yapının özgünlüğünü bozan ekler temizlenmiştir. Binada doldurulmuş kapı ve pencereler açılmış betonarme ekler kaldırılmıştır. Binanın arkasında bulunan toprak yığını temizlenmiştir. Ayrıca, cephelerde görülen bitkiler temizlenmiş. bitkilerin tekrar çıkmaması için kimyasal malzemeler ile ilaçlama yapılmıştır. Mekanların duvarlarındaki ve cephelerin yüzeylerindeki orijinal olmayan sıva kalıntıları temizlenmiştir. Yapının orijinal dokusunun korunabilmesi için tüm taş duvarları derz ile yıkanmış ve kimyasal analizler sonucu karar verilen solüsyonlarla kuvvetlendirilmiş, bu aşamada yıkılmış ve zarar görmüş taşlar yeniden örülerek restore edilmiştir. Ayakta kalmış bölümler ise strüktürel olarak sağlamlaştırılmıştır" (Karıptaş, F.,2010, s.75-76).

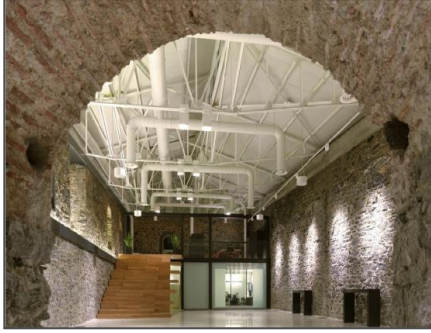
Tüm bu restorasyon dönemi sonrasında, yapı yeni işlevin gerektirdiği mekânsal düzenlemelere hazır hale gelmiştir. Projede yalınlığı korumak ve ambar özelliklerinden yararlanmak yöntem olarak seçilmiş olup gerek duyulmayan hiçbir süs öğesi kullanılmamıştır.

Aşağıdaki tablolarda yapının fiziksel değerlendirmeleri, dönüşüm öncesi ve sonrası olarak mekânsal, işlevsel, strüktürel, kabuk durumu ve ışık incelemeleri doğrultusunda karşılaştırılmıştır.

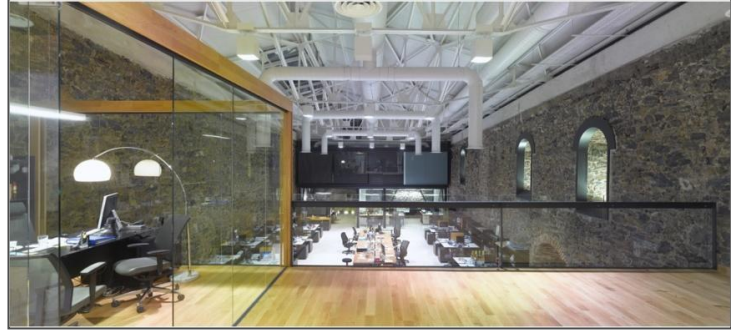
5.2.1.1.1. Yapının Mekansal ve Hacimsel Analizi

Yapının mekânsal düzenlemesine baktığımızda, dört ayrı galeri bulunmaktadır. Sekiz ayrı depo bölümü ise üç koridorla birbirine bağlanmıştır. Yapının orta kısmında yer alan dört adet depo, kenarlarda bulunan depolardan bir koridorla ayrılmıştır. Arka tarafta bulunan avlu ise yapıda tek nefes alan mekandır.

Dönüşüm sonrası planlarında, mekansal, hacimsel ve strüktürel kurguda bir değişim olmadığı gözlenmektedir. Yapının orijinal düzeni korunarak, mekanlar çelik ve cam malzeme ile yapılan konstrüktif eklemelerle, özgün dokuyu korumak üzere tasarlanmıştır. Yeni işlevin gereksinimi doğrultusunda asma katlarla alan kazanılmıştır.

Resim.65. İç Mekan Asma Katın Görünüşü
(<http://v2.arkiv.com.tr/p9284>, Haziran 2013)

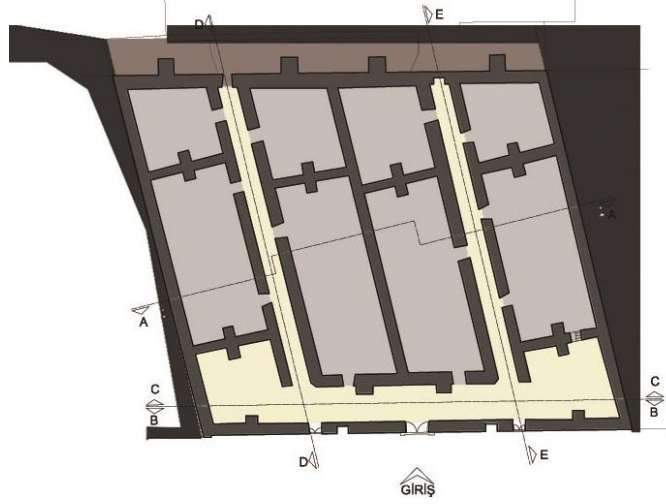

Resim.66. İç Mekan Asma Kattan Görünüş
(<http://v2.arkiv.com.tr/p9284>, Haziran 2013)

Yapının orijinal mekan şemasının korunması ve bozulmamasına özen gösterilmesi, yapının içerisine, cam ve çelik konstrüksiyonla yapılan yeni oluşumla geriye dönük müdahale yapabilmeyi uygun hale getirmiş, bu nedenle başarılı bir dönüşüm projesi olduğunu kanıtlamıştır. Endüstriyel Miras yapılarından biri olan Tuz Ambarı önceki bölümlerde belirtildiği gibi, endüstriyel yapıların genel karakterlerinden olan, iç mekan bölümlenmesi az ve geniş mekansal hacme sahip olması dolayısıyla işlev dönüşümünde yeni işlev doğrultusunda gerekli mekansal kurgunun oluşturulması ve yapının kullanımında esnek bir tasarıma olanak vermiştir.

Tablo.2. Tuz Ambarı Mekansal Ve Hacimsel Analiz

Kasımpaşa
Tuz Ambarı
Rölöve
Planı

Kasımpaşa
Tuz Ambarı
Rölöve
Kesiti

Kasımpaşa
Tuz Ambarı
Restorasyon
Planı

Kasımpaşa
Tuz Ambarı
Restorasyon
Kesiti

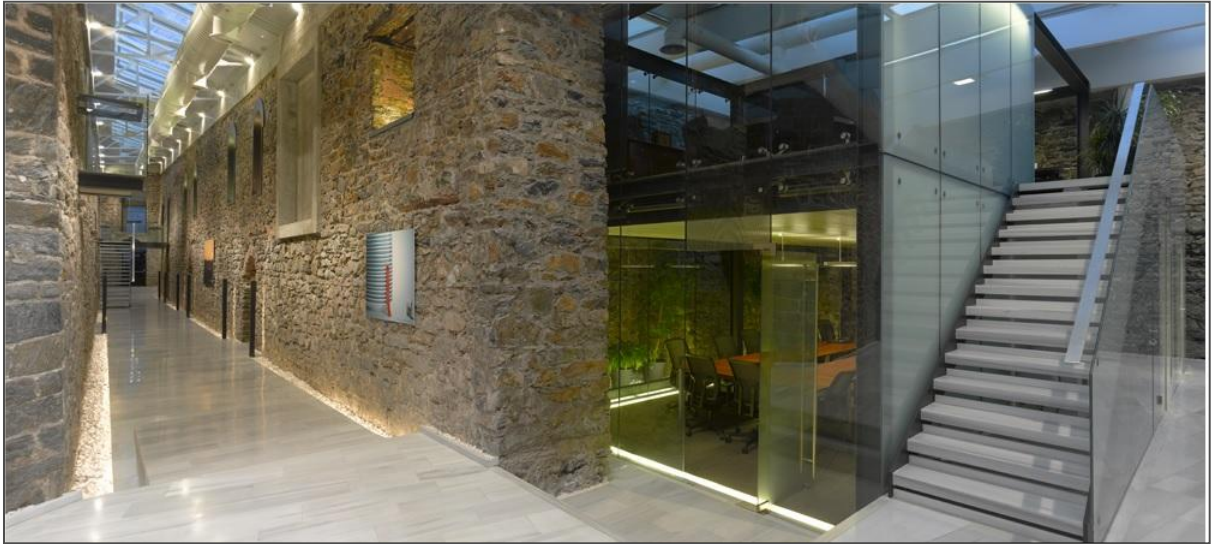

Tuz Ambarı rölöve ve restorasyon çizimleri Kariptaş, F., (2010). *Endüstri Mirası Kapsamındaki Yapıların Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi Ve Kasımpaşa Tuz Ambarı Örneği* adlı tezden yeniden yorumlanarak konulmuştur.

5.2.1.1.2. Yapının İşlevsel Kurgusu Analizi

Yapının işlevsel kurgusuna baktığımızda, ilk yapılış kurgusunda tüm birimlerin depo olduğu yukarıdaki tabloda görülmektedir. İşlev dönüşümüyle birlikte açık ofisler, giriş karşılama holü, toplantı odaları, tuvaletler gibi birimlerle, kafeterya, muhasebe gibi özerk birimler yerleştirilmiştir.

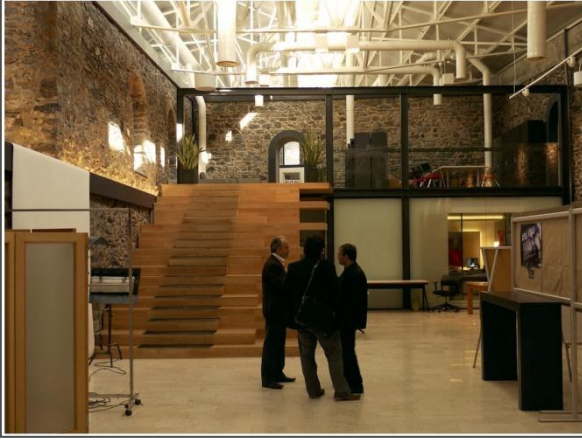
Giriş holünün her iki ucuna yapının kabuğundan kopuk, küp şeklinde cam ve çelikten iki katlı birer toplantı birimi yerleştirilmiştir. Buzlu cam panellerden oluşan korkuluklu merdivenlerle üst katlarına ulaşılan bu birimlerin duvarları koyu renkli cam panellerden yapılmıştır.

Resim.67. İç Mekan Giriş Holünün Yan Tarafında Bulunan Toplantı Odası

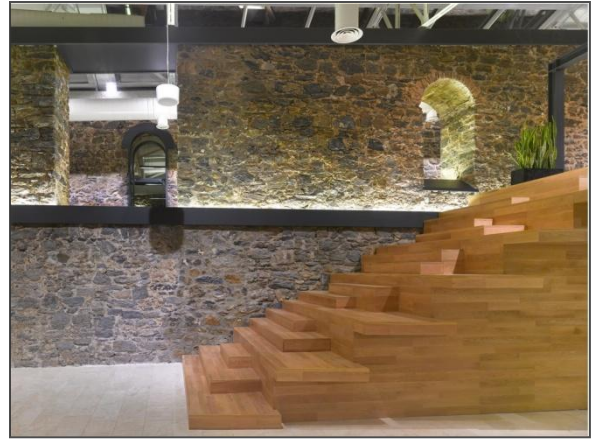
(<http://v2.arkiv.com.tr/p9284>, Haziran 2013)

Parti ve etkinlik alanı olarak kullanılan galeride diğer galerilerdeki asma katlardan farklı olarak, çelik yerine ahşap bir merdiven tercih edilmiştir. Geniş basamaklı ve farklı basamak ölçülerine sahip bu merdiven üzerine oturabilen bir tribün görevi de görmektedir. Bu görünümüyle geniş bir mekana hareketlilik katarak mekandaki algıyı farklılaştırmaktadır.

Resim.68. İç Mekan Etkinlik Alanı

(<http://v3.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=52749>, Haziran 2013)

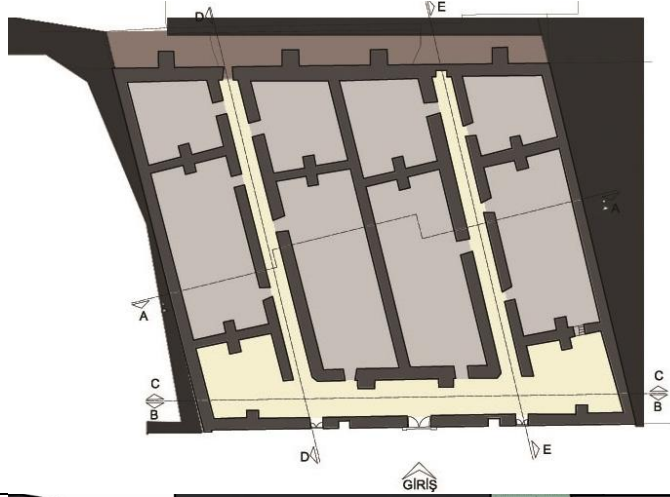
Resim.69. İç Mekan Etkinlik Alanında Merdivenin Görünüşü

(<http://v2.arkiv.com.tr/p9284>, Haziran 2013)

Yeni işlevin gereksinimi doğrultusunda yapılan iç mekandaki bölümlenmeler, yapının bütüncül mekan kurgusu değişmeden yapılmıştır. Bu sayede zaman içerisinde işlevsel ihtiyaçların değişmesi durumunda parçacıl olarak tekrardan düzenleme yapılmasına olanak sağlamaktadır. Böylece yapı, işlevsel ihtiyaçlar doğrultusunda zaman içerisinde güncellenebilmektedir.

Tablo.3. Tuz Ambarı İşlevsel Kurgu Analizi

Kasımpaşa
Tuz Ambarı
Rölöve Planı

Lejant

- Koridor
- Depolar
- Arka Avlu

Kasımpaşa
Tuz Ambarı
Restorasyon
Planı

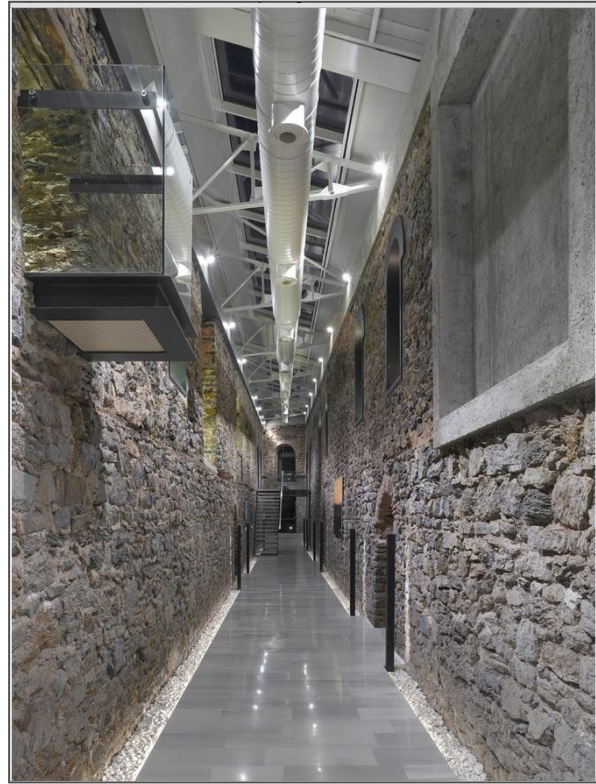
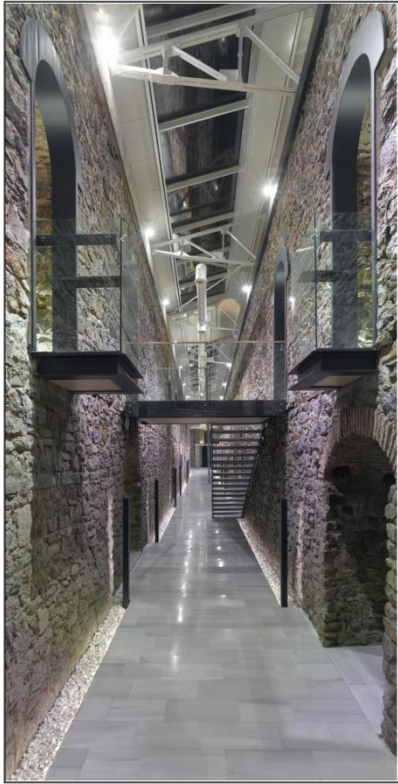

- Koridor
- Toplantı Odaları
- Karşılama Alanı
- Açık Ofisler
- Lavabolar, Çalışan Odaları
- Çalışanların Serbest Zaman Geçirebilecekleri Tekrar Düzenlenen Avlu

Tuz Ambarı rölöve ve restorasyon çizimleri Kariptaş, F., (2010). *Endüstri Mirası Kapsamındaki Yapıların Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi Ve Kasımpaşa Tuz Ambarı Örneği* adlı tezden yeniden yorumlanarak konulmuştur.

5.2.1.1.3. Yapının Strüktürel Analizi

Tuz ambarının orijinal strüktürü güçlendirerek aynen korunmuş, iç mekandaki yapılaşma yapıdan bağımsız bir strüktürle sağlanmıştır. Beşik çatı konstrüksiyonu güçlendirerek beyaz renge boyanmış, iç mekanda farklı bir renk algısı yaratmıştır. Aynı şekilde mekanik donanımlar da beyaz renge boyanarak çelik çatının altına konumlandırılmıştır. Hatta yapıya kalıcı bir zarar vermemek adına içerideki asma katlar arasında sirkülasyonu sağlayan asma köprüler, yapının orijinal pencere boşluklarından bağlantıyı sağlayarak yeni bir kapı anlayışı getirmiştir.

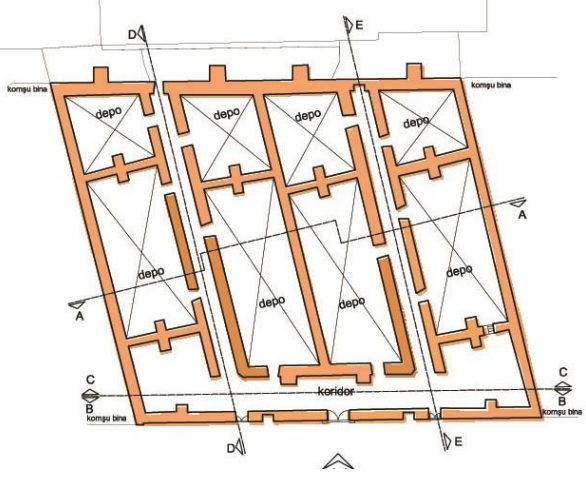
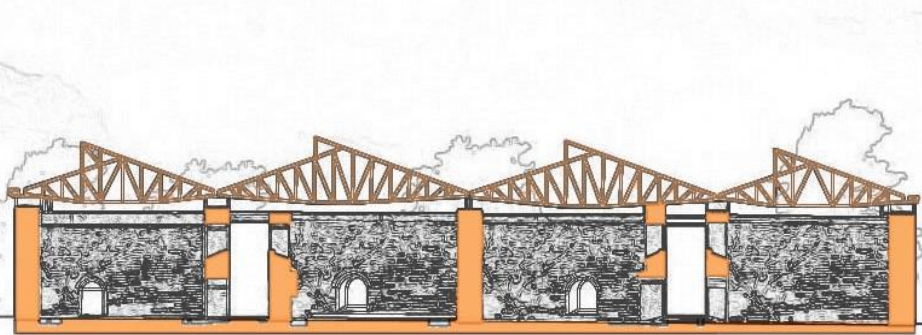
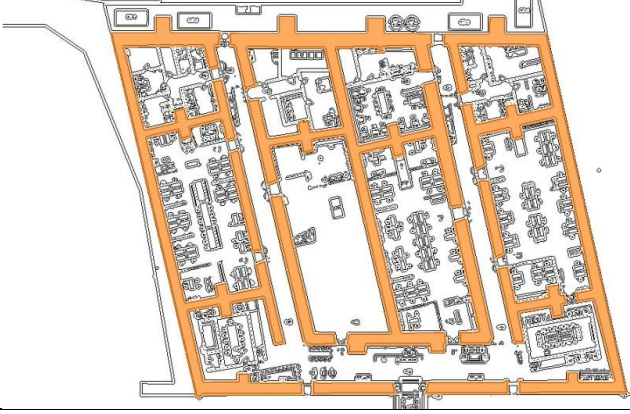
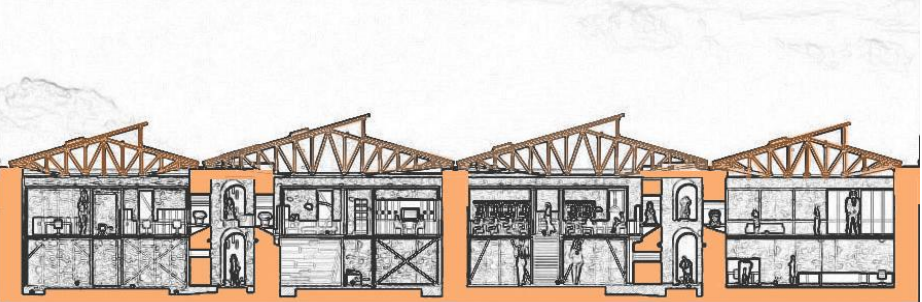

Resim.70 - 71. İç Mekan Asma Köprüler ve Bağlantıları

(<http://v2.arkiv.com.tr/p9284>, Haziran 2013)

Yapıdan bağımsız kurulan bu yeni strüktürel oluşumla, tarihi yapının strüktürüne fazla yük binmesi önlenmiş iç mekanda kendi kendini taşıyabilen yeni bir iç kabuk oluşturulmuştur. Yapı içerisinde tarihsel dokuya zarar vermek adına kapı konulmaması, yapıda var olan açıklıklardan geçişin sağlanması da Tuz Ambarında korumaya ne kadar önem verildiğini göstermekte ve endüstriyel miras kapsamındaki yapılar için örnek bir dönüşüm projesi teşkil etmektedir.

Tablo.4. Tuz Ambarı Strüktürel Analiz

<p>Kasımpaşa Tuz Ambarı Rölöve Planı</p>		<p>Kasımpaşa Tuz Ambarı Rölöve Kesiti</p>	
<p>Kasımpaşa Tuz Ambarı Restorasyon Planı</p>		<p>Kasımpaşa Tuz Ambarı Restorasyon Kesiti</p>	

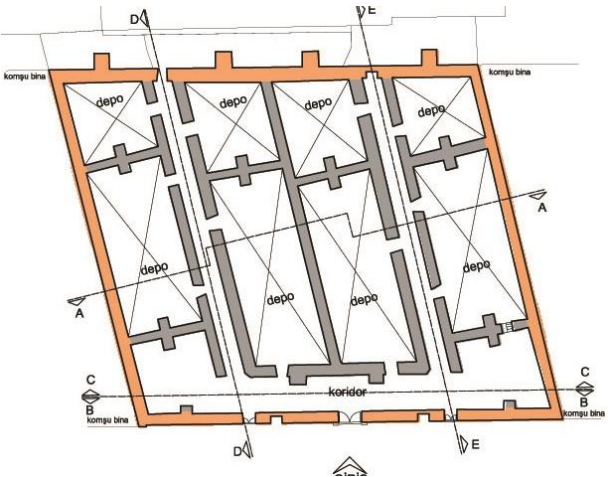
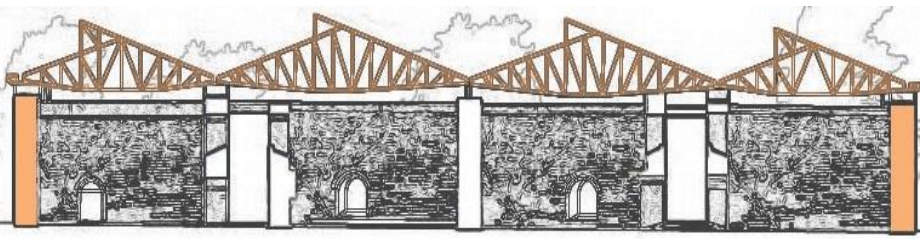
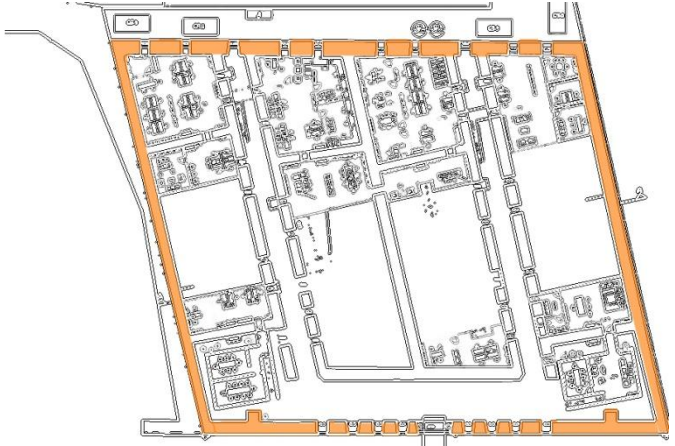
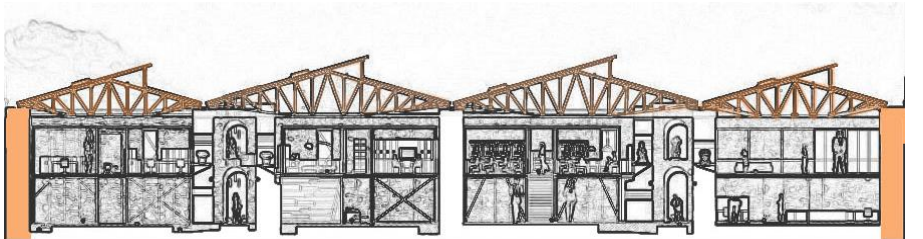

Tuz Ambarı rölöve ve restorasyon çizimleri Kariptaş, F., (2010). *Endüstri Mirası Kapsamındaki Yapıların Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi Ve Kasımpaşa Tuz Ambarı Örneği* adlı tezden yeniden yorumlanarak konulmuştur.

5.2.1.1.4. Yapının Kabuk Analizi

Tuz ambarının kabuk incelemesinde, yapının cephesine ek almadığı görülmektedir. Yapının kabuğu, özgün görünümü tam olarak bilinmediği için, ana giriş ve pencerelerin konumu muhafaza edilerek güçlendirildikten sonra sadece yalın bir şekilde tek renk ile boyanarak tamamlanmıştır. Yapının görünüşlerinde de görüldüğü üzere mevcut cepheye yeni ekler yapılmamış ancak ilk yapılışında içerisinde bir asma kat bulunduğu sanılan ve pencereleri zaman içerisinde kullanılmayarak kapanan pencereler iç kısma yeni asma katlar yapılması sonucu temizlenerek yeniden kullanıma açılmıştır. Bu nedenle rölöve planında görünmeyen pencereler asma kat restorasyon planında yeniden düzenlenerek gösterilmektedir. Aynı şekilde ön cephe rölöve çiziminde doldurulduğu görülen pencereler de günümüzde temizlenerek kullanılmaktadır. Çatı ise yeniden elden geçirilmiştir.

Yapıda, zaman içerisinde oluşmuş özgün olmayan durumların temizlenerek orijinal görünüme dönüştürülmesi, kamusal bellek ve kentin dokusunun yaşatılması gibi endüstriyel miras yapıları için önemli olan bir durumun yaşatılması ve sürdürülmesini desteklemektedir.

Tablo.5. Tuz Ambarı Kabuk Analizi

<p>Kasımpaşa Tuz Ambarı Rölöve Planı</p>		<p>Kasımpaşa Tuz Ambarı Rölöve Kesiti</p>	
<p>Kasımpaşa Tuz Ambarı Restorasyon Asma Kat Planı</p>		<p>Kasımpaşa Tuz Ambarı Restorasyon Kesiti</p>	
		<p>Kasımpaşa Tuz Ambarı Ön Cephe Günümüz Görünüşü</p>	

Tuz Ambarı rölöve ve restorasyon çizimleri Karıptaş, F., (2010). *Endüstri Mirası Kapsamındaki Yapıların Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi Ve Kasımpaşa Tuz Ambarı Örneği* adlı tezden yeniden yorumlanarak konulmuştur.

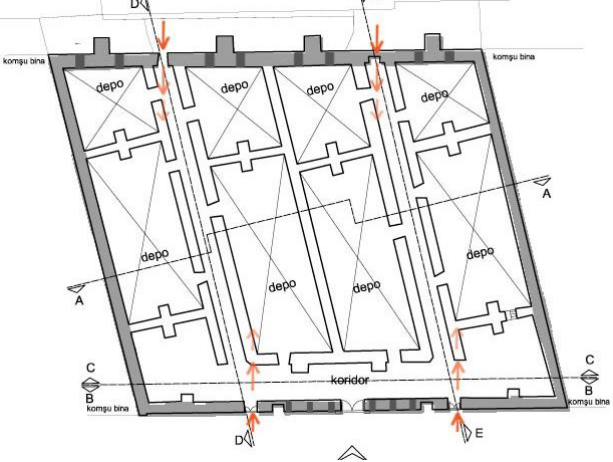
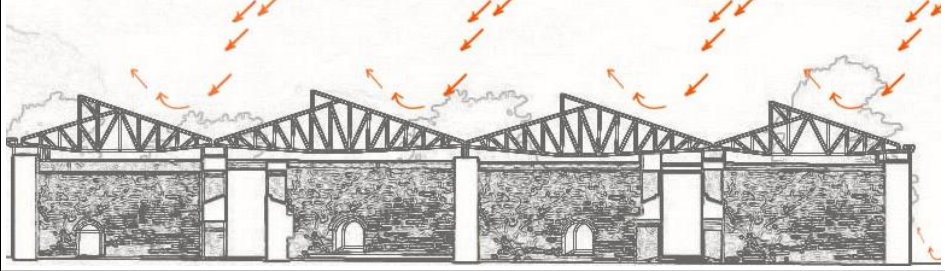
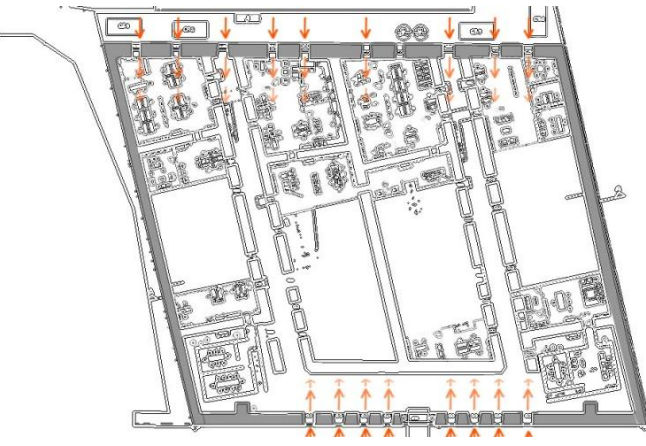
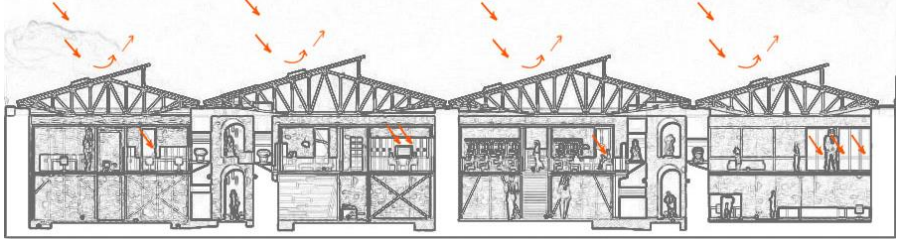

5.2.1.1.5. Yapının Işık Analizi

Yapının ışık analizinde, ambar işlevi dolayısıyla cephesinde az miktar pencere bulunan ve içeriye gün ışığı alımının az olduğu görülen yapı, alt katlarda fonksiyonel ışıklarla düzenlenmiştir. Asma katlarda ise tekrar kullanıma açılan pencereler dolayısıyla daha fazla gün ışığı kullanılabilse de yapının orta kısımlarına ulaşamayan gün ışığını fonksiyonel ışıkla destekleyerek karma bir ışık kullanım durumu oluşturulmuştur

Yeni işlevle arasında en çelişkili durum doğal ışık kullanımında olmuştur. Ofis binalarının günışığına duyduğu ihtiyaç, yapının eski işlevinden gelen pencereler aracılığı ile karşılanamamış ve yapay ışıklandırma yapılmıştır.

Cephelerdeki pencerelerin temizlenmesi ve açılması da ofis yapılarının ihtiyacı olan gün ışığı teminini bir miktar karşılamakta ve kullanıcıların gün ışığından faydalanabilmelerini sağlamaktadır.

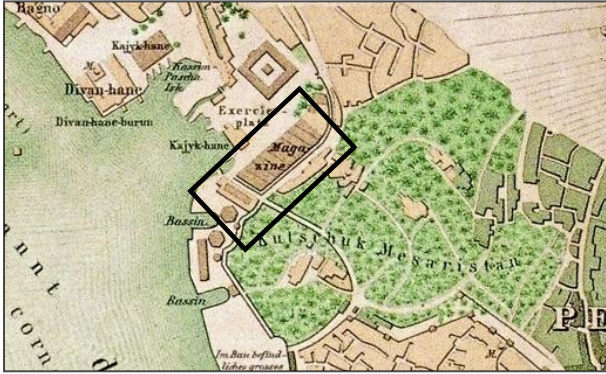
Tablo.6. Tuz Ambarı Işık Analizi

<p>Kasımpaşa Tuz Ambarı Rölöve Planı</p>		<p>Kasımpaşa Tuz Ambarı Rölöve Kesiti</p>	
<p>Kasımpaşa Tuz Ambarı Restorasyon Asma Kat Planı</p>		<p>Kasımpaşa Tuz Ambarı Restorasyon Kesiti</p>	
		<p>Kasımpaşa Tuz Ambarı Ön Cephe Günümüz Görünüşü</p>	

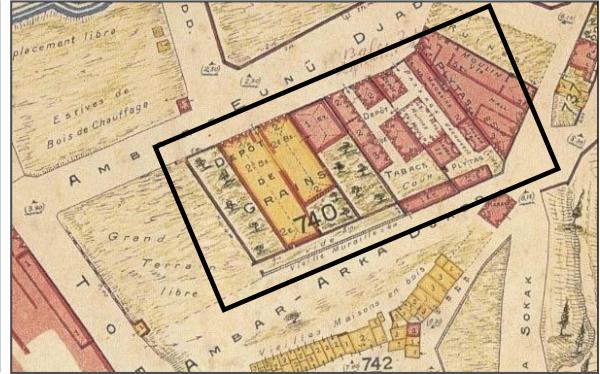
Tuz Ambarı rölöve ve restorasyon çizimleri Kariptaş, F., (2010). *Endüstri Mirası Kapsamındaki Yapıların Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi Ve Kasımpaşa Tuz Ambarı Örneği* adlı tezden yeniden yorumlanarak konulmuştur.

5.2.2. Yapının Bağlamsal Değerlendirmesi

Kasımpaşa Tuz Ambarı, Kalyoncular Kışlası'nın güneyinde, Kasımpaşa İşkelesinin doğusunda, 18.yy. dan beri mevcut olan un ve zahire ambarı ile aynı yapı adasında olup tam olarak Havuzbaşı Değirmeni Sokak ile Anbar Arkası Sokak arasındaki parselde, 3000 metrekarelik bir alanda konumlanmıştır.

Resim.72. Stolpe Haritasında 1855- 1863 Yılları Arası Tuz Ambarı'nın Konumu (Konstantinopolis Kenti Planı, 1855-63, İstanbul Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi)

Resim.73. Pervititch Sigorta Haritaları 1925-26, Tuz Ambarı'nın Konumu (Jacques Pervititch Sigorta Haritalarında İstanbul, YEM Yayınları)

Yukarıdaki Stolpe haritasına göre konum olarak Haliç'e olan yakınlığı açıkça görülen yapı, 1926 yılındaki Pervititch Sigorta Haritaları'nda ve alttaki 1966 yılındaki görünümde kıyı kesimlerin doldurulmasıyla birlikte bu bölümlere yapılan tersane yerleşimlerinin arkasında kalmaktadır.

Resim.74. Kasımpaşa Tuz Ambarının 1966 Yılında Çekilmiş Hava Fotoğrafi (<http://sehirrehberi.ibb.gov.tr/map.aspx>, Haziran 2013)

Resim.75. Kasımpaşa Tuz Ambarının Günümüzde Çekilmiş Hava Fotoğrafi (<http://sehirrehberi.ibb.gov.tr/map.aspx>, Haziran 2013)

Yapının konum itibariyle yapılış tarihindeki Haliç'le olan bağlantısı göz önüne alındığında, deniz taşımacılığına yakın bir noktada olduğu gözlenir. Haliç'te bir çok endüstriyel yapının da bulunması Osmanlı Dönemi'ndeki aktif olarak deniz taşımacılığının kullanıldığını göstermektedir.

Aynı zamanda Kasımpaşa semtinin günümüzdeki yoğunluğu ve Haliç'in zaman içerisinde, toplumsal ihtiyaçları dolayısıyla değişen çevresini de göz önüne aldığımızda, yapının dönüşümünün çevreyi de etkileme gücü olduğunu söylemek mümkündür. Tuz Ambarı çalışanları ile yapılan röportajlarda, çevrede yaşayanların ve esnafın başlarda kendilerini yadırgadıklarını ancak sonraları bu duruma alışarak çay bahçesi ve kafe gibi işletmelerin, mekanlarını yenileyip genişlettiklerini belirtmektedirler.

Tuz Ambarı'nın yeniden işlevlendirilerek kullanıma açılması, endüstriyel miras kapsamındaki bir yapının daha çevre bağlamıyla bir bütün olarak çalışmasını sağlamış ve topluma kazandırmıştır.

5.3. İstanbul'da Yeniden İşlevlendirilen Endüstri Mirası Yapılarının Değerlendirme Örneği 2:İspirto Fabrikası Konservatuar ve Kültür Merkezi

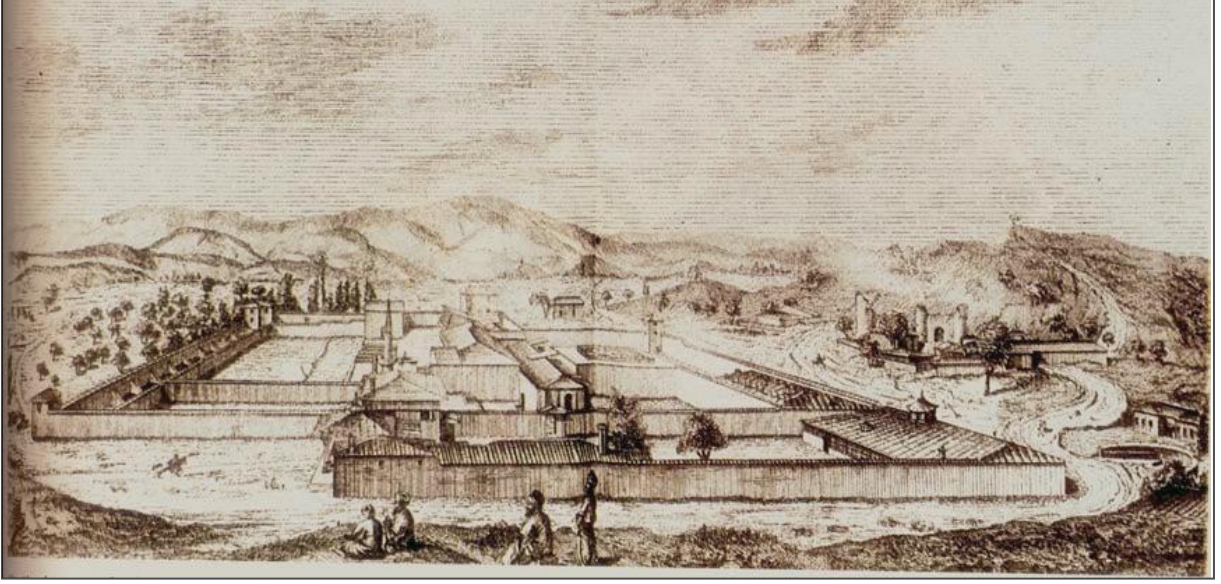
Bakırköy'ün Marmara kıyısında İskender Çelebi Bahçesi olarak bilinen, ispirto Fabrikası'nın da yer aldığı geniş ağaçlık bir arazi üzerinde H.III0/1698'den itibaren büyük bir baruthanenin yapımına başlandığı bilinmektedir. "Bakırköy Baruthanesi", "Baruthane-ı Amire" olarak anılan bu yapı kompleksinden arşiv belgelerinde genellikle "İstanbul Baruthanesi" olarak bahsedilmektedir (İTÜ Mimarlık Fakültesi İspirtohane Ekibi, Mimarlık Dergisi, 2000, sayı: 294).

Resim.76. İspirtohane Binası Yeniden İşlevlendirme Sonrası Görünümü

(<http://www.tamsanat.net/galeriler/galeri.php?post=1215>, Haziran 2013)

Günümüzde "İspirtohane" olarak da adlandırılan bu ilk ispirto fabrikasının yapım tarihi, yapının ana giriş kapısı üzerindeki yazıtta, 1917 yılı olarak belirtilmektedir. Yapıldığı dönemde Baruthane-i Amire içinde yer alan bu yapıda, ülkenin barut ihtiyacını karşılamak üzere savaş yıllarının yiyecek sıkıntısına rağmen nişastalı maddelerin işlenmesiyle ispirto üretimi gerçekleştirilmiştir. İmparatorluğun son devirlerine kadar faaliyetini sürdüren Baruthane, Cumhuriyet döneminde önce Askeri Fabrikalar İdaresi'ne, sonra da Makine Kimya Endüstrisi'ne devredilmiştir (Mimarlık Dergisi,2000:294).

Resim.77. İspirtohane, Baruthane-i Amire'nin 18.yy'da Görünüşü (Müller-Wiener,1992).

Bakırköy Baruthanesi Binaları, 1958-59 yıllarında Türkiye Emlak Kredi Bankası'nın yerleştiği yaklaşık 4 milyon metrekarelik araziyle birlikte kurumun mülkiyetine geçmiştir.

İspirto Fabrikası'nın kullanımına ne zaman son verildiği kesin olarak bilinmemekle birlikte, İstanbul 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nda bulunan dosyasındaki belgelerden 1959 olarak saptanmıştır. Kurul kararlarında "Eski Cephanelik Binası" olarak tanımlanan yapı, Emlak Bankası tarafından 24.10.1986 tarihinde 23 yıl süre ile restoran olarak kullanılmak üzere Hasır Gıda Sanayii'ne kiralanmıştır.

Yapının bu tarihlerde yapılan rölövesi İstanbul Belediyesi tarafından 1987 yılında onaylanmıştır. Ancak yapının özgünlüğünü büyük ölçüde ortadan kaldıran yeni müdahaleler içeren proje, kurul onayı alınmadan hızla uygulamaya geçirilmiş ve yapıda geri dönüşü zor, olumsuz değişiklikler yapılmıştır. Ancak yapılan bu izinsiz müdahaleler yüzünden yapının kullanıma açılması için ilgili Koruma Kurulu'ndan gerekli izinler alınamamıştır.

Resim.78. İspirtohane'nin 1994 Yılında Görünüşü (Tuna,2000)

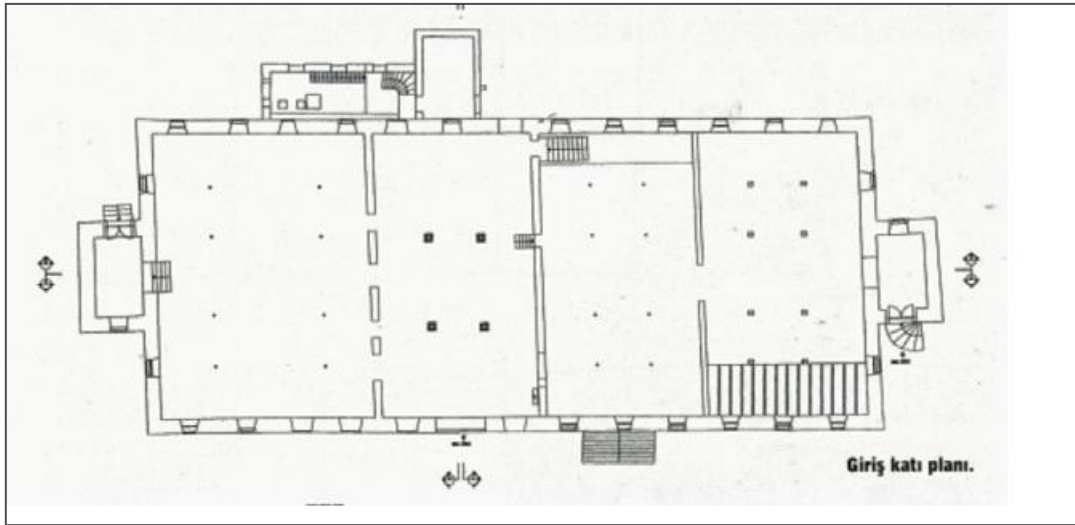
Yapıdan yeniden kullanımı kapsamında Kültür ve Turizm Merkezi, Türk Kültürünü Tanıtma Merkezi ve lokanta amaçlı yeni kullanımlar için restorasyon izni almak üzere ilgili Kurul'a yapılan çeşitli tarihlerdeki başvurularda da hazırlanan projeler yeterli bulunmamıştır. Bakırköy Belediye Başkanlığı tarafından 1997 yılında Emlak Bankası'ndan 49 yıllığına kiralanınan rölöve, restitüsyon, restorasyon ve yeniden kullanım projelerinin hazırlanarak restore edilmesinin ardından Belediye Konservatuarı ve Kültür Merkezi olarak yeniden kullanılması öngörülmüştür. Bu bağlamda Bakırköy Belediyesi ile İstanbul Teknik Üniversitesi arasında yapının yeniden kullanımına ilişkin projenin hazırlanması ve uygulamanın denetimi konusunda bir protokol hazırlanmıştır. Bu protokol uyarınca, İTÜ Mimarlık Fakültesi'ndeki çeşitli disiplinlerden (restorasyon, mimari tasarım, yapı ve şehircilik) öğretim üyelerinin katılımıyla 1997-98 yıllarında yapının ayrıntılı rölöveleri çıkartılmış, çeşitli kaynak, yazılı ve görsel belge ile yapıdaki izlerden yararlanarak restitüsyon çalışmaları yapılmış, yapının onarımı ve özgün nitelikleriyle yeniden kullanımına yönelik projeler hazırlanmıştır. Projenin Kurul onayı alındıktan sonra, 1999-2000 yıllarında İTÜ Mimarlık Fakültesi öğretim üyelerinden oluşan kurul tarafından uygulamanın denetimi yapılmış, onarım çalışmaları tamamlanan İspirto Fabrikası Konservatuar ve Kültür Merkezi olarak 09.05.2000 tarihinde kullanıma açılmıştır. (Mimarlık Dergisi, sayı:294)

5.3.1. Yapının Mimari Değerlendirmeleri

Yapı öncelikle mimari değerlendirme kriterleri dolayısıyla fiziksel, mekansal-hacimsel, işlevsel, strüktürel ve ışık analizleri doğrultusunda değerlendirilecek ardından bağlamsal olarak irdelenmesi yapılacaktır.

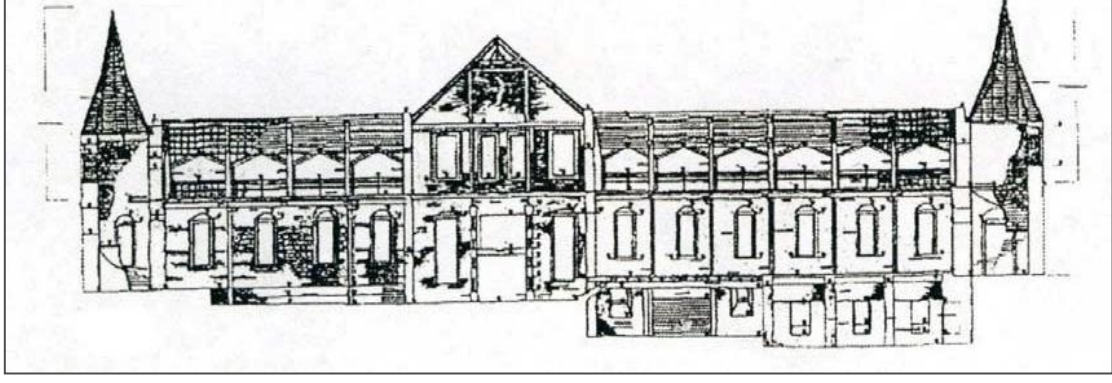
5.3.1.1. Yapının Fiziki Olarak İrdelenmesi

Yapının incelenmesinde avlu kapısındaki alınlığın Barok üslubunda ve yüksek avlu duvarları ile çevrilmiş olduğu görülmektedir. Etrafı bu yüksek duvarlarla çevrelenmiş yapının iki ucunda kare şeklinde uzantıları bulunmaktadır. Yapının kendisi ise dikdörtgen olup kagir olarak inşa edilmiştir. Yapının uzun kenarlarının ortasında avlunun her iki tarafına açılan kapılar bulunmaktadır.

Resim.79. Bakırköy İspirtohanesi Röleve Zemin Kat Planı (İTÜ Mimarlık Fakültesi İspirtohane Ekibi, 2000)

Yapı endüstri işlevi dolayısıyla büyük hacimli mekanlardan oluşmaktadır. Yapının mekansal bölünmeleri minimumdandır. İç mekan yalın özellik göstermektedir ve mekansal karakter dökme demir kolonlar ve kagir duvarlar aracılığı ile oluşmaktadır.

Resim.80. Bakırköy İspirtohanesi Röleve Kesiti (İTÜ Mimarlık Fakültesi İspirtohane Ekibi, 2000)

Kesitte görüldüğü üzere volta döşemeli tavanlı zemin katın ortasından bir merdivenle birinci kata ulaşılmaktadır. Aynı kolonlar devam ederek çatının ahşap makaslarına destek olmaktadır. Birinci katın alçak tavanlı kısımlarında daha kısa kolonlar kullanılmaktadır. Çatının burada alçak olması sebebiyle ahşap makasların bu mekânlarda kolonlara göre daha baskın olduğu görülmektedir.

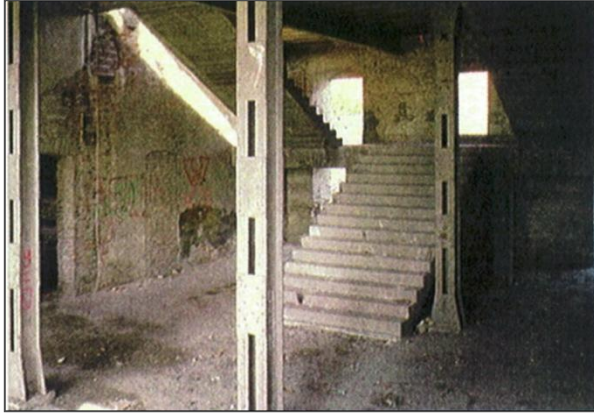
Yapının yeniden işlevlendirilmesinde, öncelikle özgün olmayan ekler temizlenmiştir. Daha sonra ise yapıda bütünleme ve güçlendirme çalışmaları yapılmıştır. Uygulama aşamasında bütünlemede kullanılan malzemelerin özgün malzemelerle aynı olmasına dikkat edilmiştir. Özgün malzemenin bulunmaması durumunda, özgün renk ve dokuyu veren imitasyon malzeme kullanımına gidilmiştir. Bu kapsamda, restorasyon çalışmalarına başlamadan önce yapının özgün malzemelerinin karakterizasyonu yapılmış, elde edilen laboratuvar analizi sonuçlarına bağlı olarak onarımda kullanılacak yeni malzemeler belirlenmiştir (Akın N., Kahya Y., Salman Y.,2002).

Kültür merkezi ve müzik okulu olarak yapının yeniden işlevlendirilmesinde geliştirilen ihtiyaç programı, binanın kapasitesine ve tarihi verileriyle ilgili koruma kararlarına uyum sağlayacak biçimde, kullanıcı gruplar, diğer yetkili ve uzmanlarla yapılan çalışmalar sonucu, esnek kullanımlara uygun olarak ele alınmıştır.

Aşağıdaki tablolarda yapının dönüşüm öncesi ve sonrası mekansal, işlevsel, strüktürel, kabuk durumu ve ışık incelemeleri doğrultusunda karşılaştırmaları gösterilmektedir.

5.3.1.1.1. Yapının Mekansal Ve Hacimsel Analizi

Yapının mekansal ve hacimsel düzenini incelediğimizde, rölöve ve restorasyon planlarında yapının total hacminde bir değişim olmadığı, buna karşın iç mekanda yeni işlev dolayısıyla mekanların bölümlere ayrıldığı görülmektedir. Bütünleme çalışmaları kapsamında, yapıda var olduğu bilinen ancak hatalı uygulama sonucu tahrip olan avluya karakterini veren büyük betonarme merdiven tekrar yapılmıştır.

Resim.81-82. Solda İspirtohane'nin Dönüşüm Öncesi, Sağda Dönüşüm Sonrası Giriş Kat Avlusu
(Mimarlık Dergisi, sayı:294, s:31)

Dikdörtgen yapının iki ucunda bulunan kare mekanların külah şeklindeki çatısı, restorasyon kesitinde görüldüğü üzere orijinal haline uygun olarak değiştirilmiştir. Dönüşüm sonrası yapının girişi ise binanın ana girişinin tam karşısına rastlayan batı duvarındaki bir açıklıktan yapılmaktadır.

Resim.83. İspirtohane Dönüşüm Sonrası
Dış Mekan Görünümü

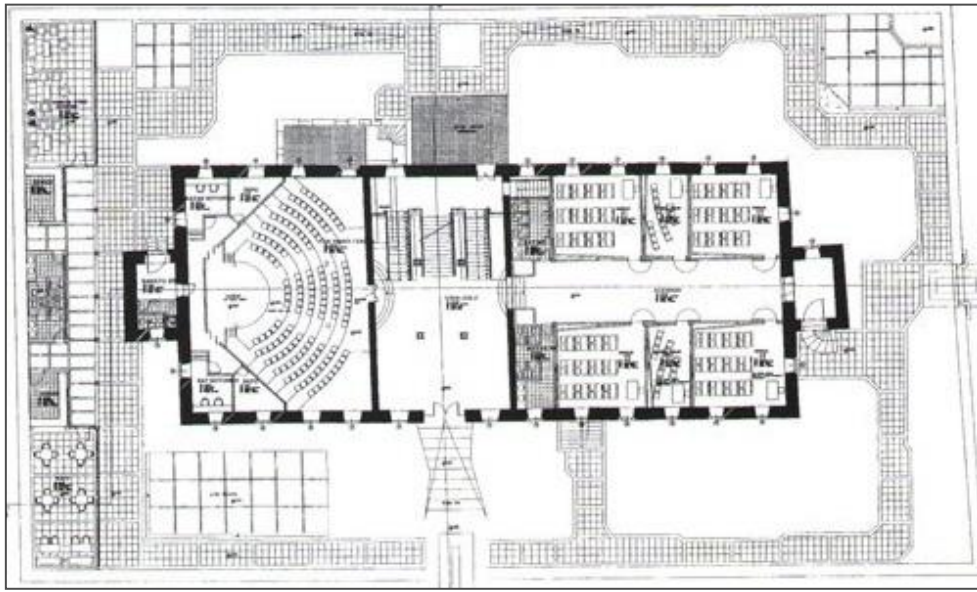
(<http://www.tamsanat.net/galeriler/galeri.php?post=1215>, Haziran 2013)

Resim.84. İspirtohane'nin Giriş
Kapısı

(<http://www.panoramio.com/photo/8417218>,
Haziran 2013)

Bakırköy İspirtohane Binası Kültür Merkezi ve Müzik Okulu'nun dış mekan tasarımı çerçevesinde, öncelikle avlu içinde bir bahçe düzenlemesi yapılmış, ayrıca girişteki toplanma alanının iyi havalarda açık mekana da taşabileceği düşüncesiyle avluda giriş mekanından ulaşılan açık bir fuaye yapılmıştır. Avlunun güneydoğu köşesinde ise küçük bir açık hava gösteri alanı oluşturulmuştur. Avlu duvarının dışında kalan alanda ise, binaya hizmet verecek otopark alanı ve avlu duvarları ile bütünleşen ve arkasındaki tarihi binanın her yönden algılanmasını sağlayacak yeşil alan düzenlemesi yapılmıştır. Binanın batı yönünde arazi yapısına uygun bir açık hava tiyatrosu tasarlanarak bazı etkinliklerin burada gerçekleştirilmesi öngörülmüştür (Akın N., Kahya Y., Salman Y.,2002).

Resim.85. Bakırköy İspirtohanesi Restorasyon Zemin Kat Planı (İTÜ Mimarlık Fakültesi İspirtohane Ekibi, 2000).

Resim.86. İspirtohane'nin Ana Girişi

(<http://istanbulgunlugu.com/2011/09/sonbaharda-sanat-bakirkoy%E2%80%99de-guzel/>, Haziran 2013)

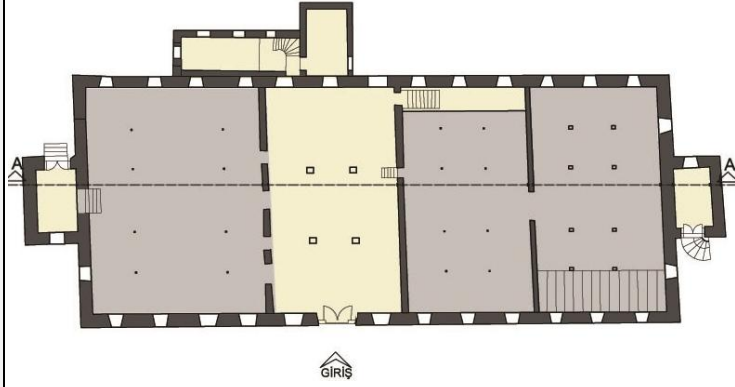

Resim.87. İspirtohane'nin Dış Kısımında Yer Alan Açık Hava Sergi Alanı

(<http://istanbulkurslar.com/tiyatro-oyunculuk-kurslari/bakirkoy-belediyesi-ucretsiz-sanat-kurslari-ekim->, Haziran 2013)

Tablo.7. Bakırköy İspirtohanesi Mekansal Ve Hacimsel Analiz

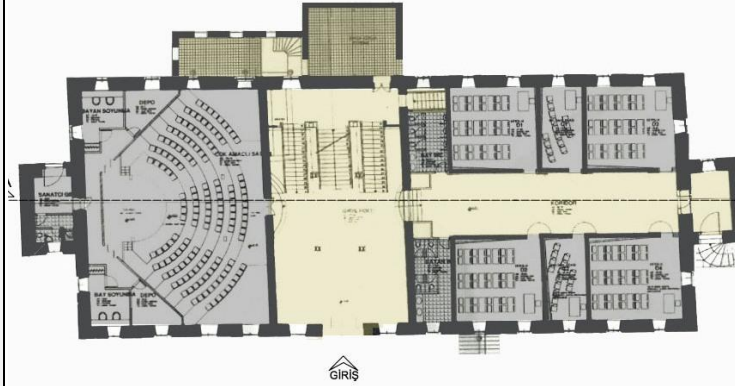
Bakırköy
İspirtohane
Rölöve
Planı

Bakırköy
İspirtohane
Rölöve
Kesiti

Bakırköy
İspirtohane
Restorasyon
Planı

Bakırköy
İspirtohane
Restorasyon
Kesiti

Bakırköy İspirto Fabrikası Konservatuvar ve Kültür Merkezi projesi çizimleri Pekol, B. (2010). *İstanbulda Yeni İşlevlerle Kullanılan Tarihi Yapıların Üslup Sorunsalı* adlı tezden yeniden yorumlanarak konulmuştur.

5.3.1.1.2. Yapının İşlevsel Kurgusu Analizi

Yapının işlevsel kurgusuna baktığımızda rölöve çizimlerinde, üretim amaçlı bir yapı olmasından dolayı, yapının iç mekanının montaj hattının gerektirdiği boyutta ve amacı doğrultusunda sadece üretim atölyelerinin ve sirkülasyon alanlarının bulunduğu bir mekansal düzenleme görülmektedir. Buna karşın yeniden işlevlendirilmesinde yapı işlevsel olarak beş ana bölüme ayrılmıştır bunlar; eğitime ayrılan alanlar (derslikler, çalışma odaları, prova salonu, öğretim üye mekanları, kütüphane), konser salonu, sosyal mekanlar, rekreatif mekanlar ve teknik mekanlardır.

Yapının genel işlev düzeninde bodrum katın, giriş katının ve birinci katın büyük bir kısmı eğitim işlevlerine ayrılmıştır. Kat planlarında işlevlere baktığımızda, bodrum katta müzik çalışma ve prova salonları, giriş katta konser salonu, sirkülasyon alanları, derslikler, soyunma odaları, depolar ve ıslak hacimler, birinci katta ise yönetim bölümü, sergi alanı ve öğretim üyeleri odaları bulunmaktadır.

Bodrum katta yer alan müzik çalışma ve prova salonları ses yalıtımı gerektiren mekânlardır, buna karşın birinci katta çatıya ilişkin koruma kararları doğrultusunda bu tür uygulamaların yapılamaması ile söz konusu yalıtımların bodrum katla sınırlandırılması gerekmiştir. Binanın mevcut ana girişini içeren orta mekan, zemin katta konser salonu ve eğitim bölümlerini ayırmakla birlikte, giriş holü ve çok amaçlı fuaye olarak tasarlanmıştır. Mevcut merdivenle ulaşılan birinci kat orta holü ise sürekli ve geçici sergileme alanı olarak düşünülmüştür. Böylece işlevsel olarak bağlantılı iki mekanın fiziksel olarak da sürekliliği sağlanmıştır. Önceki müdahaleler sırasında en fazla değişime uğrayan ve içinde en az sayıda taşıyıcı bulunan mekân olması nedeniyle, konser, tiyatro vb. gösteriler için kullanılabilen ve yaklaşık 180 kişinin yararlanabileceği çok amaçlı salon zemin kat içerisine konumlandırılmıştır. Konser salonunda işlev doğrultusunda, sahnenin her iki yanında soyunma odaları ve depolar bulunurken sahne arkasında yine bir soyunma odası ve ıslak hacim konumlandırılmıştır. Giriş holünün diğer kısmında kalan bölümde ise, ıslak hacimler ve derslikler bulunmaktadır. Birinci kat yönetim bölümü, öğretim üyeleri odaları ve kütüphaneyi içerecek biçimde tasarlanmıştır. Sosyal ve rekreatif mekânlar olarak tanımlanan öğrenci kafe, kantin ile öğretim üyesi dinlenme salonunun, avlunun kuzey duvarına paralel olarak konumlanan yeni ek bina içinde yer alması düşünülmüştür. Teknik hacimler kapsamındaki ısıtma merkezi bodrum katta, havalandırma merkezi ise özgün durumunda da benzer biçimde

kullanıldığı düşünölen, binanın ve özgün tuğla merdivenle inilen kısımda yerleştirilmiştir (Akın N., Kahya Y., Salman Y.,2002).

Önceki bölümlerde anlatılan, genel olarak Endüstriyel Miras yapılarının sahip olduğu hacimsel ve mekansal karakteristik doğrultusunda, büyük hacimli mekanlara sahip olan İspirtohane'nin yeni işlevlerin gereksinimi doğrultusunda derslikler gibi küçük mekanlara bölümlenerek parçalı bir kurguya dönüşebilmesi, bu tarz yapıların işlev dönüşümünde esnek davranılabildiğini göstermektedir.

Tablo.8. Bakırköy İspirtohanesi İşlevsel Kurgu Analizi

		Lejant	
Bakırköy İspirtohane Rölöve Planı			Sirkülasyon Alanları
			Üretim Atölyeleri
Bakırköy İspirtohane Restorasyon Bodrum Kat Planı			Sirkülasyon Alanları
			Derslikler, Müzik prova salonları
Bakırköy İspirtohane Restorasyon Zemin Kat Planı			Sirkülasyon Alanları
			Derslikler
			Soyunma Odaları
			Konservatuar Salonu
			Islak Hacimler
			Depolar
Bakırköy İspirtohane Restorasyon 1.Kat Planı			Öğretim Görevlileri, Yönetim Birimleri Odaları
			Sergi Alanı

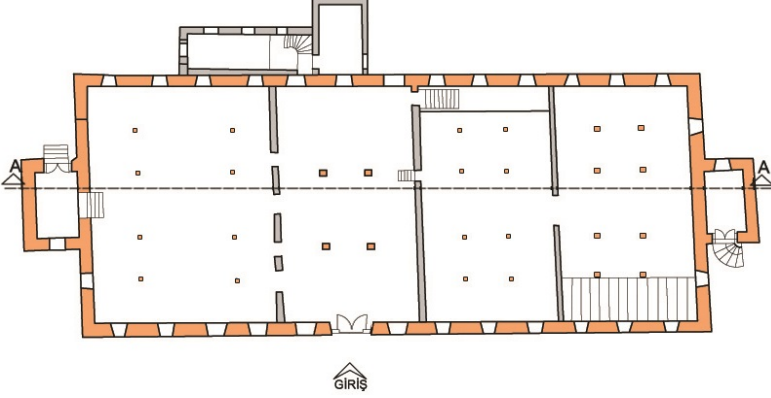
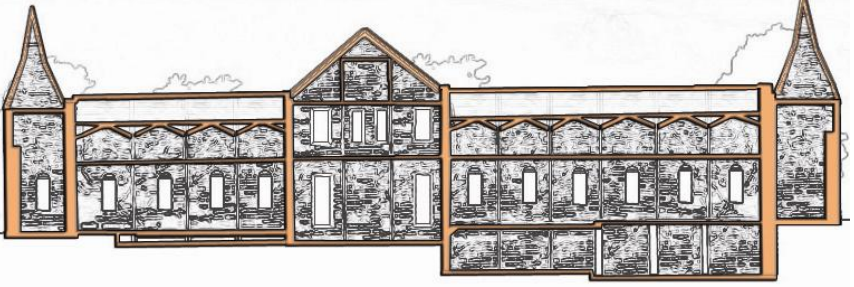
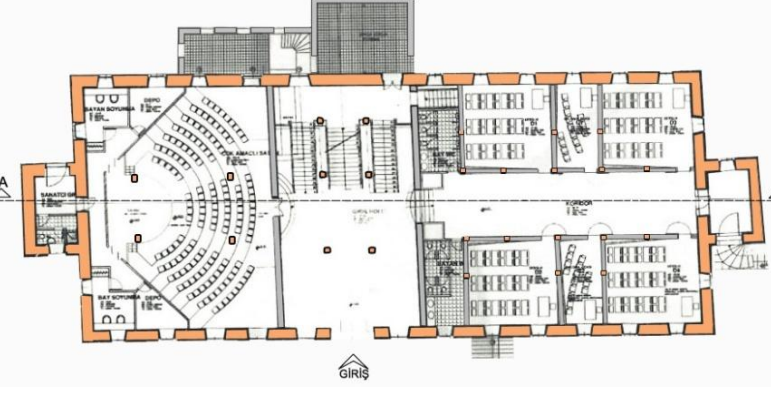
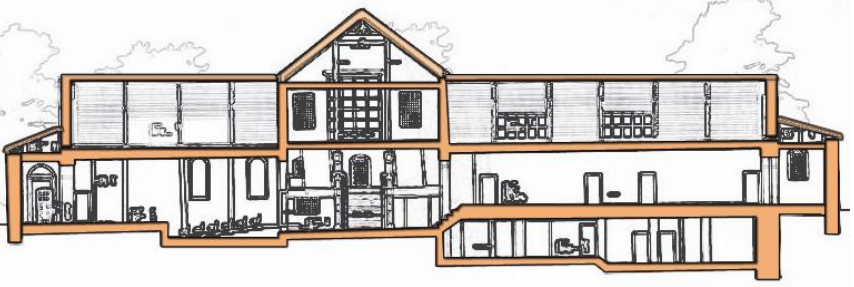
Bakırköy İspirto Fabrikası Konservatuar ve Kültür Merkezi projesi çizimleri Pekol, B. (2010). *İstanbulda Yeni İşlevlerle Kullanılan Tarihi Yapıların Üslup Sorunsalı* adlı tezden yeniden yorumlanarak konulmuştur.

5.3.1.1.3. Yapının Strüktürel Analizi

Yapının strüktürel incelemesine baktığımızda, yalın ve endüstriyel nitelikteki strüktürünün yeni işlevine uygun hale getiren bu projede, hem dış hem de iç mekanda yapılan tüm yeni müdahalelerin tarihi binanın dokusundan farklı olmasına özellikle dikkat edildiği görülmektedir. Bunu yaparken, tarihî yapının gerek malzemesi gerek formlarına gönderme yapılarak, çıkan sonucun eski dokuya uyumlu olması sağlanmıştır. Örneğin giriş katında bulunan konser salonu içinde en az taşıyıcı eleman bulunan bölgeye yapılmış, derslikler ve çalışma odaları ise mevcut taşıyıcı sistem ve cephe düzenine uygun olarak boyutlandırılmıştır. Eğitim bölümlerinin yer aldığı birinci katta ise mekânlar, sağlamlaştırılan özgün çatı konstrüksiyonunun gösterilebilmesine olanak verecek biçimde düzenlenmiştir. Bunun dışında, sosyal ve rekreatif mekânları içeren avlunun kuzey duvarına paralel olarak konumlanan yeni ek bina hafif bir konstrüksiyonla inşa edilen, şeffaf ve yarı yansıtıcı bir yüzeyi ile tarihi binayı yansıtarak ortamla bütünleşmesine çalışılmıştır.

Yapının strüktürel analizinde yeni oluşturulan mekanların orijinal strüktüre göre konumlandırılmasına rağmen, mevcut kolonların tamamı korunmamış, derslikler gibi küçük hacimlere bölünmüş mekânlarda, yeni hacme göre belli bir kısmı korunabilmiştir. Endüstriyel Miras yapılarında her ne kadar taşıyıcı sistemde değişiklikler yapılabilse de, bunun yolu mevcut taşıyıcı sistemde kalıcı bir değişiklik yapmadan yeni ekler oluşturulabilmesinden geçmektedir. Zaman içerisinde değişen koşullar doğrultusunda yapının tekrar dönüşmesi durumu ortaya çıkabileceği için korunmaya alınmış bu yapılarda her zaman için yapılan işlev dönüşümünün geri dönülebilecek düzeyde olması gerekmektedir.

Tablo.9. Bakırköy İspirtohanesi Strüktürel Analiz

<p>Bakırköy İspirtohanesi Rölöve Planı</p>		<p>Bakırköy İspirtohanesi Rölöve Kesiti</p>	
<p>Bakırköy İspirtohanesi Restorasyon Planı</p>		<p>Bakırköy İspirtohanesi Restorasyon Kesiti</p>	

Bakırköy İspirto Fabrikası Konservatuvar ve Kültür Merkezi projesi çizimleri Pekol, B. (2010). *İstanbulda Yeni İşlevlerle Kullanılan Tarihi Yapıların Üslup Sorunsalı* adlı tezden yeniden yorumlanarak konulmuştur.

5.3.1.1.4. Yapının Kabuk Analizi

Kabuk incelemesinde, yapının planında değişim görülmemekte kesitte ise değişimler okunabilmektedir. Yapının her iki tarafındaki kare mekanların külah biçimindeki çatı formu orijinal hale getirilmiş, yapının genel çatı formu da aynı yönde değiştirilmiştir. Yapıya yapılan müdahalelerde, yapıyla uyum sağlama aynı zamanda da tarihe referans verme amaçlanmıştır. Bu ise kabukta, kullanılan malzeme ve yapılan eklerin okunaklı hale getirilmesi yoluyla yapılmıştır. *"Örnek vermek gerekirse, yeni alüminyum pencere kafesleri, kullanılan malzeme dolayısıyla günümüze ait olduklarını gizlememekte, ancak tarihi kafes formunu yineleyerek özgün yapıdaki formları hatırlatmaktadır. Aynı şekilde, birinci kata yapılan ekin çatısı yapının özgün beşik çatılarını, daha küçük bir ölçekte, yinelemenin yanı sıra, dikey ve yatay pencere kayıtları ile yapıdaki diğer pencere kafeslerini andırmakta, buna karşılık pilotiler üzerinde yükselerek sonradan inşa edilmiş bir ek olduğunu belli etmektedir"* (Pekol,2010, 108).

Resim.88-89. Yapının Yenileme Sonrası Eklenen Korkuluklar Ve Pencere Kafesleri (Pekol,2010)

Yapıda genel dönüşüm itibariyle orijinalliği bozan eklerin temizlenmesi çalışmaları yapılmış ve tekrar eski görünümüne kavuşturularak endüstriyel miras kapsamındaki İspirtohane'nin gösterge olma durumunun sürdürülmesi sağlanmıştır.

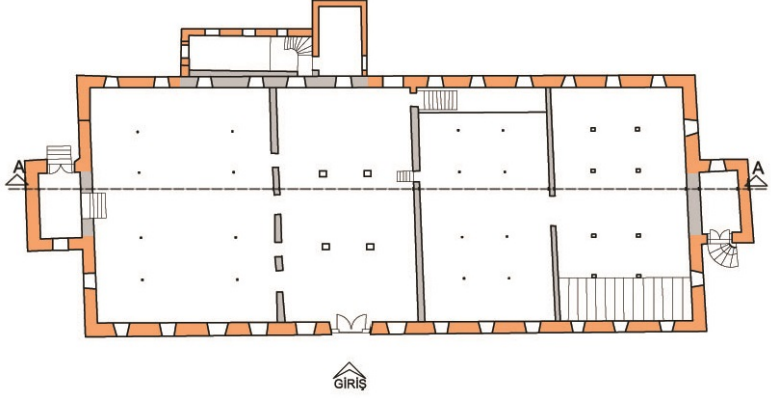

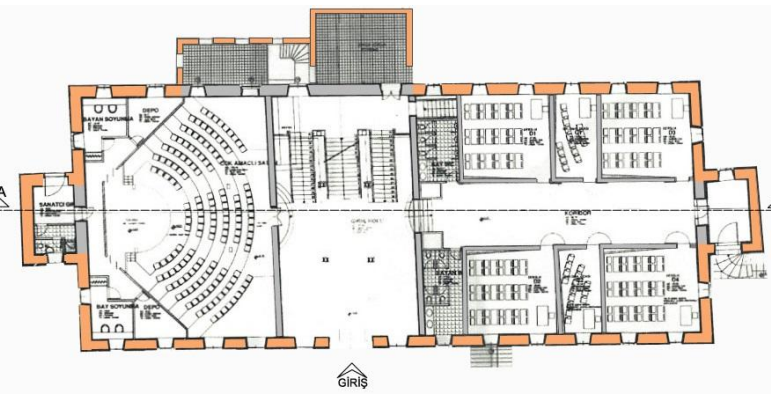

Resim.90. İspirtohane Ön Cephe Görünüşü (B. Büyükarslan Arşivi)

Resim.91. İspirtohane Arka Cephe Görünüşü (B. Büyükarslan Arşivi)

Ön cephede okunabilen, geçmişte var olan özgün durumun günümüze taşınması durumu da, yapının toplumsal bellekte kurduğu ilişkide sürekliliğin sağlanmasını sağlamıştır. Bunun yanında arka cephede görüldüğü gibi mekandaki yeni yapılan değişimlerin yapının tarihi dokusuyla zıtlık oluşturması da zaman katmanlarının ayırık bir biçimde okunabilmesini sağlamış yapının özgün durumunu daha etkili bir hale getirmiştir. Endüstriyel Miras kapsamındaki yapıların toplumsal bellekteki sürdürülebilirliği bağlamında örnek bir proje olan İspirtohane, dönüşümündeki zaman katmanlarının birbiriyle olan diyalektiğinde de amaçlanan başarıya ulaşmıştır.

Tablo.10. Bakırköy İspirtohanesi Kabuk Analizi

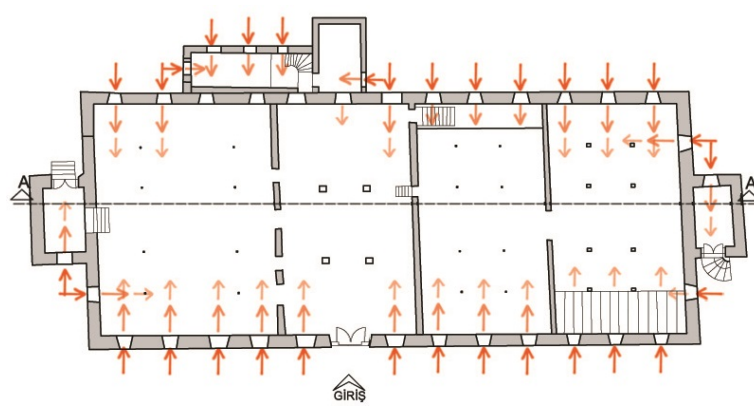

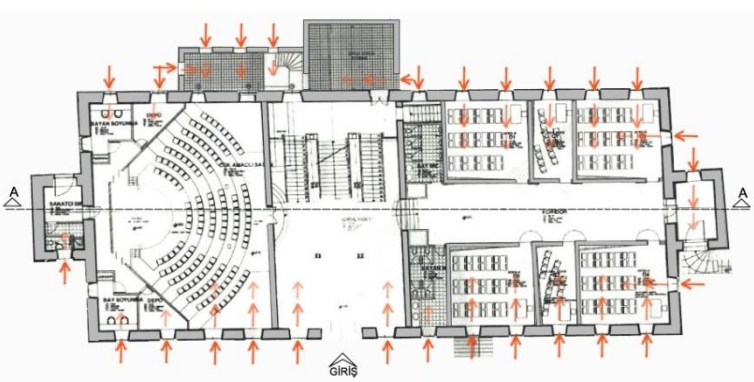

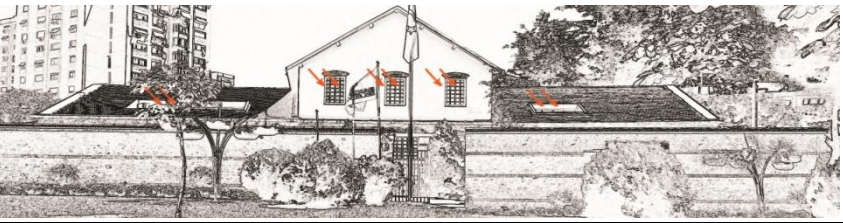
<p>Bakırköy İspirtohane Rölöve Planı</p>		<p>Bakırköy İspirtohane Rölöve Kesiti</p>	
<p>Bakırköy İspirtohane Restorasyon Planı</p>		<p>Bakırköy İspirtohane Restorasyon Kesiti</p>	
		<p>Bakırköy İspirtohane Günümüz Ön Cephe Görünüşü</p>	

Bakırköy İspirto Fabrikası Konservatuvar ve Kültür Merkezi projesi çizimleri Pekol, B. (2010). *İstanbulda Yeni İşlevlerle Kullanılan Tarihi Yapıların Üslup Sorunsalı* adlı tezden yeniden yorumlanarak konulmuştur.

5.3.1.1.5. Yapının Işık Analizi

Yapı bir endüstriyel yapı olmasına rağmen çeperinde yer alan pencereler doğal ışığın içi mekanlara ulaşmasını sağlamaktadır. Cephede bulunan bir çok açıklık dolayısıyla gün ışığı yapıda aktif bir biçimde kullanılmaktadır. Rölövede görüldüğü üzere yapı içerisindeki bölümlenmelerin az olması dolayısıyla cepheden alınan ışık, yapının orta kısımlarına kadar aydınlığın ulaşabilmesini sağlamaktadır. Restorasyon sonrası yapı içerisinde farklı işlevler dolayısıyla yapılan bölümlenmelerde, cepheye bitişik mekanların doğal ışığı bol miktarda aldığı buna karşın, oluşturulan koridorların doğal ışık alamaması sebebiyle buralarda fonksiyonel ışık kullanımının hakim olduğu gözlemlenmektedir. Konser salonunun ise işlevi dolayısıyla gün ışığı yerine fonksiyonel ışık kullanılması gerekliliği sonucu, konser salonu içerisindeki birçok pencere açıklığının bulunduğu yerler, depo, soyunma odası gibi işlevlere ayrılarak içeriye fazla gün ışığı alımı önlenmiştir. Koridordan geçen restorasyon kesitinde, yeni iç mekan düzeni dolayısıyla koridor kısmının doğal ışık almadığı bu nedenle fonksiyonel ışığın hakim olduğu gözlemlenmektedir. Görünüşlerde ise görüldüğü üzere önceden ışık almayan çatı katı bölümünde yeni oluşturulan mekanların gün ışığından faydalanabilmesi için çatı üzerine açıklıklar yapılmış bu sayede kullanıcılar gün ışığından yapının her kısmında faydalanabilmişlerdir. Kullanıcı konforu düşünülerek yapılan bu davranış yeni kullanıma adaptasyon olarak düşünülse de yapının orijinal çatı görünümünün değişmesine sebep olmuştur.

Tablo.11. Bakırköy İspirtohanesi Işık Analizi

<p>Bakırköy İspirtohanesi Rölöve Planı</p>		<p>Bakırköy İspirtohanesi Rölöve Kesiti</p>	
<p>Bakırköy İspirtohanesi Restorasyon Planı</p>		<p>Bakırköy İspirtohanesi Restorasyon Kesiti</p>	
		<p>Bakırköy İspirtohanesi Günümüz Ön Cephe Görünüşü</p>	

Bakırköy İspirto Fabrikası Konservatuvar ve Kültür Merkezi projesi çizimleri Pekol, B. (2010). *İstanbulda Yeni İşlevlerle Kullanılan Tarihi Yapıların Üslup Sorunsalı* adlı tezden yeniden yorumlanarak konulmuştur.

5.3.2. Yapının Bağlamsal Değerlendirmesi

İspirtohane, günümüzde Bakırköy'ün Ataköy 7.-8. Kısım olarak bilinen bölgesinde, Uğur Mumcu Bulvarı'nın güneyi ve Palmiye Sokak'ın kuzeyinde, çevresi apartmanlar ve otoparklar ile çevrili bir arsada bulunmaktadır.

Resim.92. Bakırköy İspirtohanesi Şehir İçi Konumu (<http://sehirrehberi.ibb.gov.tr/map.aspx>, Haziran 2013)

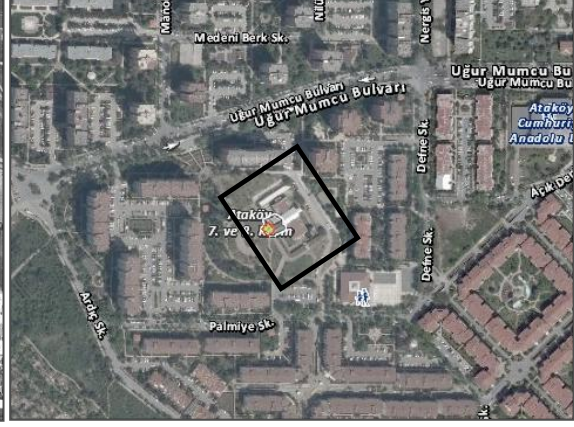
Yapının özgün halinin bir ispirtohane olarak tasarlanması, patlama ve yangın tehlikesinin bulunmasından dolayı, yapıldığı dönemde çevresinde yerleşim yeri bulunmayan bir alanın tercih edilmesine neden olmuştur. Bunun yanında, bulunduğu bölgede sel suyu ile beslenen bir dere geçmesi de olağan bir yangın durumunda gerekli suyun temini açısından önemli bir durum teşkil etmesinden dolayı Bakırköy'deki İskender Çelebi Bahçesi'ne inşa edilmiştir (Çetin,2001). Yapı, zaman içinde gelişen teknolojiye ayak uydurmak amacıyla İngiltere ve Almanya'dan ithal edilen makineler yerleştirilmiş ve bu yeni makinelerle birlikte yer ihtiyacını karşılamak amacıyla yeni binalar eklenerek büyük bir tesis haline gelmiştir. Baruthane arazisinde üretim binalarının yanı sıra lojmanlar, hamam, mektep, cami, kasır, kuyu gibi bölümler de bulunmaktaydı. Günümüzde ise Baruthane'den geriye sadece (birisi söz konusu İspirtohane olan) iki üretim binası, bir su kulesi, eski Baruthane iskelesinin yanındaki çeşme ve eski Baruthane rıhtımındaki Hünkâr Köşkü kalabilmiştir (Köksal,2005).

Değişen teknoloji ile işlevsiz kalan ispirtohane binasının 1980'lerde çekilmiş fotoğraflarında çevresinde hiçbir yapılaşma görülmemektedir. Buna karşın günümüzde kentin ve yapının çevresinin gelişimiyle, yoğun bir yapılaşmanın arasında kalmıştır.

Resim.93. Bakırköy İspirtohanesi 1982de
Çekilmiş Hava Fotoğrafi

(<http://sehirrehberi.ibb.gov.tr/map.aspx>, Haziran 2013)

Resim.94. Bakırköy İspirtohanesi
Günümüzde Çekilmiş Hava Fotoğrafi

(<http://sehirrehberi.ibb.gov.tr/map.aspx>, Haziran 2013)

Yapının çevre gelişimi arasında işlevsiz ve atıl biçimde bulunması, bunun yanında bölge sakinleriyle yapılan anket ve bölgenin ihtiyaçlarının değerlendirilmesi sonucunda kültür merkezi işlevine karar verilmiş başta Ataköy ve çevresi olmak bölgede yoğun bir biçimde kullanılan canlı bir kültür merkezi oluşturmuştur. Böylece İstanbul'un önemli endüstri yapılarından biri, günümüze ulaşabilen özgün nitelikleriyle tarihi bir belge olarak değerlendirilmiştir.

7. Değerlendirme- Sonuçlar

Bu çalışmada, öncelikli olarak yeniden işlevlendirme kavramı incelenmiş, yeniden işlevlendirimin gereği tasarım ve değerlendirme, işlevsel, bağlamsal ve ekonomik sebepler bağlamlarında tartışılmıştır. Fiziksel ömürleri işlevsel ömürlerinden çoğu zaman daha uzun olan korunmaya değer yapıların, yeniden işlevlendirilmedikleri takdirde fiziki varlıklarını sürdürmeyecekleri ve yok olma tehdidiyle karşı karşıya kalacakları açıktır. Bu durumun sonucu olarak da sahip oldukları değerler gelecek kuşaklara aktarılamayacaktır.

Yapılan incelemeler sonucu, yeniden işlevlendirimin değerlendirilmesi için mimari, bağlamsal ve ekonomik kriterler belirlenmiş, bu kriterler doğrultusunda nelere dikkat edilmesi gerektiği alt başlıklar doğrultusunda incelenmiştir. Yeniden işlevlendirimin gerek mimari olarak, gerekse sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan sürdürülebilir olmadaki avantajları, açıklanmıştır. Bu doğrultuda yeniden işlevlendirilen yapıların sağladığı toplumsal etkiler, kentin sahip olduğu değerlerin yaşatılması ve korunarak sürdürülmesi açısından, tek tipleşmenin ve aynı zamanda geçmişe özlem -nostalgia- tutumundan ileri gelen bir toplumsal karmaşanın yaşandığı günümüzde daha da önem kazanmaktadır.

Endüstriyel yapılar konusuna girmeden önce ise, endüstri mirası kavramının önem belirtilmiştir. Literatür çalışması kapsamında ise sanayinin ve sanayileşmenin açıklaması yapılmış, Endüstriyel yapıların nasıl ortaya çıktıkları, Endüstri Devrimi ile olan bağlantıları açıklanmıştır.

Bu doğrultudan hareketle, endüstriyel yapıların, ekonomik, sosyo-kültürel, mimari ve mekansal açıdan önemi irdelenmiştir. Endüstriyel miras yapı ve alanları kentin mimari kimliğine ait tarihsel göstergeler olmalarının yanı sıra, işlevi ve yapımını sağlayan değerlerle ekonomide üretimin hakim olduğu bir dönemin mekânsal kurgusunun, yaşantısının ve kültürünün izlerini yansıtmaktadırlar. Dolayısıyla birçok açıdan değer taşıyan endüstriyel mirası yapı ve alanları aynı zamanda toplumsal bellek, yaşam tarzı ve yerel kültürü tanımlayan referanslar içermektedirler. Toplumun kültürel kimliğinin sürekliliğinin sağlanmasında önemli bir rolü olan endüstriyel miras yapı ve alanları üzerlerine yüklenen sembolik anlamlar ve de işlev özellikleriyle, değişim içindeki kentsel mekânın yeniden tasarlanmasında, önemli girdiler sağlayan kaynaklardır.

Kent kimliğini mekansal, bağlamsal, ekonomik boyutlarıyla ve çok katmanlı olarak algılayabilmek, endüstriyel yapıların katkısı ile gerçekleştirilebilmektedir. Bu okumalar

endüstriyel miras yapılarında yeniden işlevlendirme kavramı üzerinden anlatılarak, kavramın sadece bir işlev değişiminden ibaret olmadığı, isim itibariyle kendini açıklamadığı tespit edilmiş bu nedenle bazı tasarım kriterleri belirlenmiş ve bu kriterler dolayısıyla kavram daha net bir şekilde anlatılmıştır. Bu kriterler, yapının mimari açıdan, fiziksel özellikleri; mekansal ve hacimsel kurgusu, işlevsel değişimi, strüktürel değişimi, kabuğa yapılan müdahale türleri ve ışık analizleri, bağlamsal açıdan; sosyo-kültürel değerlendirmelerinde, mimari kimliği, kamusal bellekteki yeri ve kültürel miras olma durumu ile tarihsel topoğrafyadaki önemi ve ekonomik değerlendirmeleri olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda, Türkiye'deki endüstriyel yapıların illere göre dağılımını ve sayılarını bir tablo ile göstererek, bu dağılımın sebepleri irdelenmiştir.

Osmanlı Döneminde yapılmış olan endüstri yapılarının %55'inin İstanbul'da bulunması ve aynı zamanda, tarihi, coğrafi konumu ile endüstri yapılarındaki işlevsel çeşitlilikten dolayı, birçok durumu barındırmasından, çalışma alanı olarak seçilmesinde etkin rol oynamıştır. İstanbul'da bulunan ve işlevini yitirmiş olan 43 adet endüstri yapısının listesi çıkarılarak, bu yapıların şehir içindeki konumlanmaları, su-deniz kenarında olma, demiryoluna yakın olma, hizmet edeceği yere yakın olma, hammaddeye yakın olma durumuna bağlı olarak, sebepleri doğrultusunda ayrı ayrı incelenmiştir. Yapılan konumsal inceleme ile İstanbul'daki dağılımları şema ile gösterilmiştir. Büyük çoğunluğunun Haliç, İstanbul Boğazı ve Marmara Denizi kıyısında oldukları tespit edilmiştir. Bu sonuçtan hareketle ise, su yolu taşımacılığının, kara yoluna göre daha çok tercih edildiği ispatlanmıştır.

İstanbul'daki endüstriyel yapıların işlevsel incelemesinde, işlevlerine göre enerji, gıda, giyim ve dokuma, deri, kimya üretimi, maden, toprak ve ağaç ürünlerini işleyen fabrikalar olarak yedi iş koluna bölümlenerek, bu iş kollarına ait yapıların rakamsal karşılıkları grafik yoluyla gösterilmiştir. Daha sonrasında bu iş kollarına bağlı olarak şehir içi dağılımları harita üzerinde teker teker incelenmiştir.

Yapılan listeleme yöntemi ile tarihi sırasıyla kurulmuş olan yapılar, dönüşümlerine bağlı olarak incelenmiş ve bunun sonucunda dönüşüm geçiren yapıların tarihi olarak en eski yapılardan başladığı görülmüştür. Genellemenin yöntemiyle dönüşüm sonrası işlevlerine bakmak amacıyla yapılan grafikte, dönüşüm potansiyeline sahip ancak hala dönüşüm geçirmemiş olan yapıların çoğunlukta olduğu görülmüştür.

Yeni bir işlevle yaşatılması öngörülen bir yapıda, işlevsel değişiklik tek başına düşünülebilen bir kavram değildir. Bu noktada dönüşüm için yapının gerekli olan tüm

analizlerinin yapılması gerekmektedir. Belirlen tasarım kriterleri ile yapılan incelemeler sonucunda yapıya en uygun işlevin belirlenmesi ve tasarımın yapılması yapının karakterini ve gösterge olma durumunu bozmayacak nitelikte müdahaleleri içermelidir.

Endüstriyel Miras yapıları yapıldıkları dönemde işlevleri doğrultusunda maksimum performansın sağlanması amacıyla montaj hattına uygun bir biçimde yapılmış yapılardır. Dönüşümün kaçınılmaz olduğu durumlarda tablolarda belirtilen gibi işlev değişimiyle ya da aynı işlevde yeniden düzenlenerek kullanılabilirler. Mimari anlamda yapının gösterge olma durumunun korunması düşüncesi esas olmalıdır. Bu da belirlenen mimari kriterlerin iyi analiz edilmesi ve doğru bir biçimde uygulanması ile mümkün olabilir.

Yapının başarılı bir dönüşüme ulaşabilmesi için sadece yapı bazında değil aynı zamanda bağlamsal olarak doğru değerlendirilmesi de gerekmektedir. Belirlenen bağlamsal değerlendirme kriterleri ile yapı bulunduğu konumsal durum ve işlevsel durumun paralel bir biçimde çalışması sağlanabilir.

Bu bağlamda yapılan tez çalışmasında, belirlenen tasarım kriterleri ile yapının sahip olduğu özellikler doğrultusunda analiz edilerek, yeniden işlevlendirme ile toplumsal bellekte yer eden mekânsal özelliklerini kaybetmeden yeni atanan işlevle bütünleştiği durumlar araştırılmış ve örnek inceleme olarak Tuz Ambarı ile Bakırköy İspirto Fabrikası Konservatuvar ve Kültür Merkezi belirlenmiştir.

Tuz Ambarı belirlenen tasarım kriterleri doğrultusunda dönüşüm öncesi ve sonrası olarak incelenmiştir. Yapılan değerlendirmede rölöve ve restorasyon çizimlerinde de görüldüğü üzere, yapıya yapılan mekansal ve hacimsel boyuttaki müdahalenin en az şekilde ambarın özgün durumuna saygı duyularak yapıldığı tespit edilmiştir. Yapının orijinal bütün dokuları korunmuş ve mevcut dokuda sağlamlaştırma, bütünleme ve yenileme durumlarının yapıda kalıcı bir müdahale olmadan yapılmasına özen gösterilmiş olduğu belirlenmiştir. İşlev dönüşümünün getirdiği mekânsal yapılaşma, yeni bir strüktürel oluşumla desteklenerek yapıda iç çeper oluşturulmuştur. Kabuk değerlendirmesinde ise gösterge durumunun kabukta değişim yapılmaması ile sürdürüldüğü tespit edilmiştir. Yapı tüm bu mimari tasarım kriterlerine göre değerlendirildiğinde, yapının dönüşümünün Endüstriyel Miras yapılarının yeniden değerlendirilmesinde belirlenen kriterlere uygun bir şekilde dönüştüğünü, bu sayede başarılı bir örnek olduğunu söylemek mümkündür.

İspirto Fabrikası Konservatuvar ve Kültür Merkezi'nin mimari değerlendirme kriterleri doğrultusunda incelenmesinde ise yapının fiziki olarak orijinal görünümüne döndürülmesi, toplumsal bellekle kurduğu ilişkiyi güçlendirmiŐtir. Kabuğundaki ve i  mekândaki yeni eklerin, günümüz teknolojisindeki malzemelerin kullanımı yoluyla yapılması da yapıyla zıtlık oluŐturmuŐ ve zaman katmanlarının okunabilirliğini güçlendirerek başarılı olmuştur. Ancak i  mekânda yeni işlevin gereksinimi olan mekanlar her ne kadar strüktürel sisteme bağlı kalınarak yapılsa da mevcut bazı kolonların kaldırılması yapının zaman içerisinde tekrar geri dönüŐümünü olumsuz etkilemiŐtir. Radikal bazı kararlar alınarak yapılan işlev dönüşümü strüktürel sistemin bozulması dışında başarıya ulaşmıştır.

Her iki yapı da toplumsal ve kültürel sürdürülebilirlik bağlamlarında başarılı olmalarına rağmen, Tuz Ambarında yapılan dönüşümün bütün kriterleri karŐılayarak yapının orijinalliğinin korunması bağlamında yapının gücünü daha fazla gösterdiği belirlenmiştir. Ancak  zellikle Tuz Ambarı'ndaki dönüşüm gibi ofis yada benzeri işlevlerin ihtiyaç duyduğu ışığın sağlanması bağlamında, yapıların gösterge olma durumunun sürdürülebilmesi için yatay doğrultuda gün ışığı alımında problemler tespit edilmiştir. Yapının orijinalliğinin bozulmaması uğruna gün ışığı alımından feragat edilerek tepe ışığı ile düŐey ışıklandırma yapılması, yeni işlevin kullanıcıları açısından karŐılaŐtıęı problemlerden biri olmaktadır. Benzer Şekilde İspirtohane binasında da cephe boyunca oluşturulan dersliklerin gün ışığı alması sağlanmış ancak orta kısımda kalan koridor gün ışığından hiçbir Şekilde faydalanamamıŐ sonuç olarak fonksiyonel ışığın kullanılması zorunlu hale gelmiştir. Bu doğrultuda değerlendirme kriterlerine göre incelediğimiz zaman ışık boyutunda problemlerin  z lememesi, yapılar için olumsuz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüz koşullarında endüstri yapı ve alanlarının taşıdıkları sosyo-kültürel değerleri ve bellekteki izleriyle toplumsal önem taşıdıkları ve geçmişe dair okuma yapılabilcek birer mimari laboratuvar görevi görmelerinden dolayı yeniden değerlendirilmesi ihtiyaç açıktır. Yeniden işlevlendirilecek olan endüstriyel bir yapının ise, sahip olduğu mimari ve mekansal değerinin, yeni işlevin getireceği kurgularla birlikte, çok katmanlı bir dilde okunmasının sağlanması bağlamında, yapılacak müdahaleyi doğrudan etkileyeceği belirlenmiştir. Bu noktada geçmişin izlerini de taşıması ve bize aktarması durumu daha da önem kazanmaktadır. Bu durumu sağlamanın yolu ise, yeni atanan işlevin, tasarım kriterleri doğrultusunda yapının mimari ve bağlamsal özellikleri ile  eliŐmemesinden geçme olduğu tespit edilmiştir.

Tüm bu analizler ve tespitler doğrultusunda, endüstriyel yapılar söz konusu olduğunda, zaman içerisinde yapıların konumlarından dolayı sahip oldukları özelliklerin değişebilir ya da tamamen ortadan kalkabilir olduğu söylenebilir. Tarihimize belli bir süreci pek çok yönleriyle etkilemiş olan endüstrileşme ve bu dönemin fiziki mekâna yansımaları olan endüstri yapıları da tarihi kimliği yansıtan ve oluşturan öğelerden biri olduğu düşünüldüğünde, kentsel belleğin devamlılığını sağlamakta önemli yapı taşları olarak ele almak gerekmektedir. Günümüzde hala birçok endüstriyel miras yapısı atıl halde işlevdirilmeyi beklemektedir. Tarihsel ve kültürel mirasın kanıtı olan endüstriyel miras yapılarına gereken önem ve özen verilmelidir. Bu sayede halk da bilinçlenecektir.

8. Kaynaklar

- Adorno, T.W. (2006). *Functionalism Today, Rethinking Architecture: A Reader In Cultural Theory*. (Derl: Leach, N.) Routledge Londra: s:6-19.
- Ahunbay, Z. (1999). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Akbelege, C. (2004). *Haliç Ve Çevresinde Yeniden İşlevlendirilen Sanayi Yapılarının Çevre Halkla Etkileşimi Bağlamında İncelenmesi Ve Silahtarağa Elektrik Santrali İçin Öneriler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Y.T.U Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Akın N., Kahya Y., Salman Y. (2002). 20.Yüzyıl Endüstri Mirasının Korunmasına Bir Örnek: Bakırköy İspirtohane Binası, *Arredamento Mimarlık*, Sayı: 147.
- Aksoy, A., Açıkbaş F. ve Akman A. (2007). *Silahtarağa Elektrik Santrali'nin Hikayesi, Silahtarağa Elektrik Santrali*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Altınoluk, Ü. (1998). *Binaların Yeniden Kullanımı*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Anonim. (1998). *Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük*. Ankara:Türk Tarih Kurumu.
- Atagök, T. (2000). Sanayi Mekanlarından Sanat Mekanlarına, *Mimarlık Dergisi*, sayı 04 s. 9-14.
- Bakır, İ. (1995). *Konya Antalya Arasındaki Selçuklu Hanlarının Korunması ve Yeniden Kullanma Olanakları*. Antalya 5. Selçuklu Semineri Bildiriler ve Seçkiler, Antalya.
- Barthes, R. (2006). The Eiffel Tower, *Rethinking Architecture: A Reader In Cultural Theory*. Routledge, Londra: s:172-180
- Bicknell, J. (1979). *Building Conversion and Rehabilitation: Designing for Change in Building Use*. An Affair of Values, Resources and Investment, s.83, London: Newnes-Butterworths.
- Bilgin, İ. (2007). *Bir Mimari Eser Olarak Silahtarağa Elektrik Santrali, Silahtarağa Elektrik Santrali 1910 - 2004*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Buendelmondi, (1422). *Urbis Constanpolitane*, İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi.

- Brangar, Ş., Y. (2004). *Silahtarağa Elektrik Santrali'nin Korunması ve Yeniden Kullanımına Yönelik Öneriler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Y.T.U Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Burden, E. (2004). *Illustrated Dictionary of Architectural Preservation : Restoration, Renovation, Rehabilitation, Reuse*. New York: McGraw-Hill Press.
- Colquhoun A. (1990). *Kurallar Gerçeklik ve Tarih, Mimari Eleştiri Yazıları*. (Çev. Ali Cengizkan). İstanbul: Şevki Vanlı Mimarlık Yayınları Vakfı.
- Çadırcı, M. (1997). *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*. İstanbul: Türk Tarih Kurumu.s.348.
- Çetin, B. (2001). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Barut Sanayi : 1700-1900*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
- Çöl, S.D. (1998). *Kentlerimizde Kimlik Sorunu Ve Günümüz Kentlerinin Kimlik Derecesini Ölçmek İçin Bir Yöntem Denemesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çöl, S.D. (2009). İstanbul'un Tarihsel Topoğrafyası. 12.06.2013, <http://www.solencol.com/index.asp?PageID=29>.
- Eisenman P. (1996). *The End of the Classical: The End of the Beginning, The End of the End, Theorising a New Agenda for Architecture an Anthology of Architectural Theory 1965-1995*. New York: Princeton Architectural Press.
- Elhan, S. (2009). *Kentsel Bellek Bağlamında Sanayi Mirasının Değerlendirilmesi: İstanbul Haliç Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Elias, N., (2000). *Zaman Üzerine*. (Çev. Veysel Atayma). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Emre, Ş., B. (2008). *Sanayileşme Ve Sanayi Yapılarının Yeniden İşlevlendirilmesinin İstanbul'dan Örnekler Üzerinde Analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ercivan A. (2004). *Gazhanelerin Yeniden İşlevlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İç Mimarlık Anabilim Dalı.

- Erdoğan, S. (2002). *Endüstri Arkeolojisi Kapsamında İstanbul'daki 19.yy Endüstri Yapılarında İşlev Dönüşümüne Bağlı Mimari Mekan Analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Göçer, P.Ö. (2003). Devingen Toplum Esnek Mekânlar İster, *Arredamento Mimarlık*, sayı: 02, s.80-83.
- Gregotti, V. (1996). *Inside Architecture*. Londra, İngiltere: Massachusetts Institute of Technology Press.
- Himmelblau, C. (2003). Apartman Binası Gazometre B Viyana, Avusturya , *Yapı Dergisi*, sayı: 259, s.70-78.
- Kalkan, E. (2002). Tütün İşçilerinin Yerini Şimdi Öğrenciler Aldı, *Hürriyet Pazar Gazetesi*, 24 Mart 2002, 14.
- Karaman, A., Z. (1987). *İstanbul Kentsel Gelişiminin Haliç'e Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Y.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Karıptaş, F., S. (2009). Kasımpaşa'da 19. Yüzyıl Endüstri Mirası Örneği: Kasımpaşa Un Fabrikası, *Mimarist Dergisi* ,Bahar 2012, s.143.
- Karıptaş, F., (2010). *Endüstri Mirası Kapsamındaki Yapıların Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi Ve Kasımpaşa Tuz Ambarı Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İç Mimarlık Anabilim Dalı.
- Kaşlı, B. (2009). *İstanbul'da Yeniden İşlevlendirilen Korumaya Değer Endüstri Yapıları Ve İç Mekan Müdahaleleri: Santralistanbul Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Köksal, G. (2005). *İstanbul'daki Endüstri Mirası İçin Koruma ve Yeniden Kullanım Önerileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Kuban, D. (2000). *Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu Kuram ve Uygulama*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Loures, L. (2008). Industrial Heritage: The Past in the Future of the City. *Wseas Transactions on Environment and Development*, Volume 4, Issue 9.

- Madran B. (2000). Kültür ve Sanat İçin Yeniden, *Domus*, Aralık-Ocak, s.59.
- Marcus, B. (1990). *Bright future: The Re-use of Industrial Buildings*. London: University Save Britain's Heritage.
- Neill, W., J., V. (1997). Memory, Collective Identity and Urban Design: The Future of Berlin's Palast Der Republic, *Journal of Urban Design*, Vol. 2 Issue 2, p: 179-192.
- Mesutoğlu, Z. (1995). U. Tanyeli ile Söyleşi, *Arredamento Dekorasyon*, sayı 74, s. 64-69.
- Mislin, M. (1986). Geschichte der Bautechnik, Arbeitspapiere 14-27: *Renaissance bis Neuzeit*, Berlin: Berlin Teknik Üniversitesi, sayı:14
- Mislin, M. (1999). *Anfänge der Industriearchitektur in Berlin 1850-1910*, Berlin: Berlin Teknik Üniversitesi.
- Moewes, G. (2003). There's Nothing Green About Building in the Countryside. *Building in Existing Fabric: Refurbishment, Extensions, New Design*, Basel: Birkhäuser, s.23-27.
- Müller-Wiener, W. (1992). *15-19. Yüzyılları Arasında İstanbul'da İmalathane ve Fabrikalar Osmanlılar ve Batı Teknolojisi: Yeni Araştırmalar Yeni Görüşler*. (Çev. İhsanoğlu, E.). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Nirun, Nihat ve Özönder, M.C. (1991). *Türk Sosyo-Kültürel Yapısı İçinde Adetler, Örfler, Görenekler, Gelenekler, Milli Kültür Unsurlarımız Üzerine Genel Görüşler*. Ankara: AKDITYK, Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Ökçün, G. (1997). *Osmanlı Sanayii, 1913, 1915 Yılları Sanayi İstatistikleri*, Ankara.
- Önkol, G. (2012). Dönüşen Kentlerde Değişen Kimlikler: Toplumsal Bellek ve Özgürlük Yitimi, *Mimarist Dergisi*, bahar 2012, s.105.
- Özel, B. (2006). *Eski Yapıların Yeniden İşlevlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Y.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Özer B. (2004). *Kültür, Sanat, Mimarlık*, İstanbul: Yapı Yayınları.
- Özer, N. D. 2000. Tate Modern Sanat Galerisi, *Yapı Dergisi*, sayı 228, s.76-83.
- Pallasmaa, J. (1988). Tradition and Modernity, *Architectural Review*, sayı 1095, s. 27-33.

- Pekol, B. (2010). *İstanbulda Yeni İşlevlerle Kullanılan Tarihi Yapıların Üslup Sorunsalı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Pervititch, J. *Jacques Pervititch Sigorta Haritalarında İstanbul*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Rossi, A. (1966). *Şehrin Mimarisi*. (Çev:Nurdan Gürbilek). İstanbul: Kanat Kitap. (Orijinal çalışma basım tarihi 2006).
- Rypkema, D. (1994). *The Economics of Rehabilitation: A Community Leader Guide*. Washington: National Trust for Historic Preservation.
- Soğancı, N, M. (2001). *Architecture as Palimpsest: Re-functioning of Industrial Buildings Within the Scope of Industrial Archaeology*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Stratton M. and Trinder B. (2000). *Twentieth century industrial archaeology*. New York: E&FN Spon.
- Strauss, C., Lord, B., Powell, M. (2002). *Path of Progress Heritage System: Visitor Characteristics and Economic Impacts. Economic Impact of Tourism with a Multi-County Region*. Hollidaysburg. PA: Westsylvania Heritage Corporation. (www.westsylvania.org/documents/PSUResearch2002.pdf),.
- Sullivan, L. (1988). *Louis Sullivan: The Public Papers*, Chicago: University of Chicago Press.
- Tanyeli, G. (2000). Endüstri Arkeolojisi Yapılarının Korunması ve Yeniden İşlevlendirilmesi, *Domus M*, sayı: 2000, s.8.
- Tayla, H. (1998). İşlevlendirme Koruma Karşıtlığı, *Yapı Dergisi*, sayı 84.
- Tschumi, B. (1994). *Architecture and Disjunction*. Massachusetts: MIT Press.
- Tuna, T. (2000). *Hebdomon'dan Bakırköy'e*. İstanbul: Bakırköy Belediyesi Kültür Yayınları.
- Turhan, M. (2006). *Kültür Değişimleri: Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik*, İstanbul: Çamlıca Yayınları.

- Tümer, S. (2003). *Kentsel Alanda İşlevini Yitirmiş Sanayi Tesislerinin Dönüştürülme Sürecine Yönelik Bir Model*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, M.S.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Uçkan, O. (2000). Korumadan Yeniden İşlevlendirmeye Sürdürülebilir Kent, *Domus M*, 2000/8.
- Wehdorn, M. (2002). Viyana'daki Gazometre Binalarının Yeniden Kullanımı, *Mimarlık*, sayı:308, s. 49-51.
- Worthing D., Bond S. (2008). *Managing Built Heritage, The Role Of Cultural Significance*, London: Blackwell.
- Yaldız, E. (2003). *Konya'daki Medrese Yapılarının Yeniden Kullanım Koşullarına Göre Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, S.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yırtıcı, H. (2009). *Çağdaş Kapitalizmin Mekansal Örgütlenmesi*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Zat, V. (1993). *Meciviyeköy Likör ve Kanyak Fabrikası, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. İstanbul:Türkiye ve Ekonomik Toplumsal Tarih Vakfı.

ÖZGEÇMİŞ

21 Ekim 1987 tarihli, Antalya ili doğumluyum. İlk, Orta ve Liseyi yine aynı ilçede tamamladıktan sonra, Beykent Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümüne kayıt oldum. Bu bölümden 2011 yılında mezun oluktan sonra, İstanbul Kültür Üniversitesi Mimari Tasarım Yüksek Lisans Bölümüne kayıt oldum. Bahar döneminde yatay geçiş ile Beykent Üniversitesi Mimarlık Yüksek Lisans Bölümüne geçerek eğitimime burada devam ettim.

Özel ilgi alanlarım, mimari tasarım, yapıların yeniden işlevlendirilmesi özellikle tarihi miras yapılarında yeniden işlevlendirme ve tasarım aşamalarıdır.

Yabancı dillerim İngilizce ve İtalyancadır.

Benay BÜYÜKARSLAN